

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา
และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4

นางสาวแสนดี สีสุทธิโพธิ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2546

ISBN 974-17-3458-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE STUDY OF CHINESE MASS MEDIA'S ROLES AND FUNCTIONS THROUGH THE
PRESENTATION, CONTENT, AND GENRE OF CCTV-4

MISS SANDEE SEESUTIPO

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-3458-1

เสนอ สีสู่ทิโพธิ์ : การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4. (A STUDY OF CHINESE MASS MEDIA'S ROLES AND FUNCTIONS THROUGH THE PRESENTATION, CONTENT, AND GENRE OF CCTV-4) อ. ที่ปรึกษา : รศ.วิภา อุดมจันทร์, 145 หน้า. ISBN 974-17-3458-1.

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 และเพื่อเข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบัน ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ในด้านต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาลจีนเพื่อนำเสนอภาพประเทศจีนต่อโลกภายนอก โดยทำการศึกษาผ่านกลุ่มตัวอย่างคือ รายการทุกรายการที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในระหว่างเดือนมกราคม 2546 รายการละ 3 ตอน ซึ่งปรากฏว่ามีรายการทั้งหมด 41 รายการ หมุนเวียนกันออกอากาศตลอดสัปดาห์ โดยในแต่ละวันออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง

ผลการวิจัยพบว่า รายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย และใช้เทคโนโลยีการนำเสนอที่ทันสมัย มีการรายงานข่าวที่รวดเร็วทันสถานการณ์ตลอดวัน อีกทั้งมีการเลียนแบบรายการบันเทิงจากต่างประเทศ รายการทั้งหมดประกอบด้วย รายการข่าว รายการสาระความรู้ รายการบันเทิง และรายการโฆษณา ทั้งนี้ CCTV-4 เน้นรายการข่าวเป็นหลัก โดยมีสัดส่วนเวลาการออกอากาศคิดเป็นร้อยละ 35.32 ของเวลาในการออกอากาศทั้งหมด เนื้อหาข่าวเป็นการแถลงนโยบายของรัฐบาลและทิศทางการพัฒนาประเทศ ตลอดจนแสดงจุดยืนของจีนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนจีนยังคงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารและเป็นตัวแทนรัฐบาลจีนในการแถลงนโยบายทั้งในและระหว่างประเทศ โดยเน้นนโยบายด้านการพัฒนาประเทศและการต่างประเทศเป็นหลัก ส่วนรายการโทรทัศน์ที่ CCTV-4 ให้ความสำคัญรองลงมา คือ รายการสาระความรู้ มีสัดส่วนเวลาคิดเป็นร้อยละ 32.23 เนื้อหาเป็นการนำเสนอสาระความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับประเทศจีนในด้านต่างๆ แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของ CCTV-4 ในการเป็นช่องทางสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงจีนกับสังคมโลก โดยที่สื่อมีบทบาทในการโฆษณาและนำเสนอภาพด้านดีของประเทศจีน นอกจากนี้ CCTV-4 ยังนำเสนอประเภทรายการบันเทิงในสัดส่วนร้อยละ 26.99 เนื้อหาในรายการบันเทิงของจีนมีบทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรม สร้างความรู้สึกภาคภูมิใจในชนชาติแก่คนเชื้อสายจีนทั่วโลก อีกทั้งเป็นช่องทางปลูกฝังจิตวิญญาณต่อการอุทิศตนเพื่อส่วนรวมและเพื่อสร้างสรรค์สังคม ส่วนรายการโฆษณาทาง CCTV-4 มีสัดส่วนการนำเสนอเพียงร้อยละ 5.46 สะท้อนให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศของรัฐบาลจีนไม่เน้นการนำเสนอรายการโฆษณา อย่างไรก็ตาม รายการโฆษณาดังกล่าว แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบันในการเป็นช่องทางหารายได้จากโฆษณา ซึ่งมีรูปแบบไม่แตกต่างจากสื่อในประเทศเสรีนิยมทั้งหลาย

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชาการการสื่อสารมวลชน	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา 2546	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

#4485266128 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: CHINESE MASS MEDIA / CCTV-4 / ROLE AND FUNCTION / TELEVISION PROGRAM

SANDEE SEESUTIPO : A STUDY OF CHINESE MASS MEDIA'S ROLES AND FUNCTIONS THROUGH THE PRESENTATION, CONTENT, AND GENRE OF CCTV-4.

THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. VIPHA UTAMACHANT, 145 pp. ISBN 974-17-3458-1.

The objectives of this research were to study the presentation, content, and genre of CCTV-4's television programs, and to study Chinese mass media's roles and functions as well as the emphasizing on each role and function according to the Chinese government's policies in presenting China to the outside world. The data used in this research were acquired through the content analysis of three samples of all CCTV-4's television programs broadcasted during January 2003. There were totally 41 programs broadcasted per week, 24 hours a day.

The research demonstrated that CCTV-4 had variety of TV programs' presentation, and several kinds of modern technologies were applied to the presentation method. There were updated news reported all day long, and some imitative entertainment programs from other countries found. The genre of CCTV-4 's TV programs consisted of news program, educational program, entertainment program, and advertising program. The result found that CCTV-4 emphasized on news reporting. The news program had the highest broadcasting time which its proportion was 35.32%. Its content was about the Chinese government's policies, country development trends, as well as representing the government position and stand point. The above result showed that the majority of Chinese mass media's roles and functions were still being news and information provider, and as the government representative for distributing both local and foreign policies, especially the policies of country's development and foreign affairs. The educational program's broadcasting time was fairly high. Its proportion was 32.23%. Its content brought various stories and experiences of China to the audiences. This indicated another role of CCTV-4 which was the channel to ensure the understanding of China to the world. CCTV-4 then had a function of propagandizing and performing China's perfection. In addition, CCTV-4 also presented entertainment program with the proportion of 26.99%. Its content played roles of exposing cultures and gaining the nationalism among overseas Chinese around the world, as well as being a channel to encourage Chinese people to devote themselves for creating the beautiful society together. The advertising program's broadcasting time was only 5.46%. This showed that the advertisement was not a principle program of CCTV 's international channel. However, the advertising program in CCTV-4 signified one of the roles and functions of Chinese television media which was similar to other capitalism countries in being a channel for earning income from advertising.

Department.....Mass Communication..... Student's signature.....

Field of study. .Mass Communication..... Advisor's signature.....

Academic year2003..... Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ วิภา อุตมฉันทน์ ที่ให้ความเมตตาแนะนำช่วยเหลือเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการทำวิจัย อีกทั้งขอขอบพระคุณ Mr.Zeng Zhixiong ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลเกี่ยวกับสื่อมวลชนจีนจากสื่อต่างๆ และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุธี พลพงษ์ ประธานกรรมการ

ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยความรักความห่วงใยเสมอมา ขอแสดงความขอบคุณเป็นพิเศษต่อคุณชนินทร์ วงศ์ทองดี เจ้านายที่แสนดีที่ให้การสนับสนุนตลอดระยะเวลาการศึกษา คุณพัชรินทร์ ครอบบุญศรี คุณสมใจ ใ่อ้นุช และคุณภัทรวดี ตั้งติสุขมีศักดิ์ ที่ให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่างๆ

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และทุกคนในครอบครัวที่ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญกราฟและแผนภูมิ	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามนำการวิจัย	10
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
1.4 ขอบเขตการวิจัย	10
1.5 นิยามศัพท์	11
1.6 ข้อเสนอพื้นฐานการวิจัย	12
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
1.8 ข้อยกเว้นการวิจัย	13
1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	15
2.1 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน	16
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนจีน	25
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประเภทและรูปแบบรายการโทรทัศน์	38
3 วิธีวิจัย	45
3.1 หน่วยของการวิเคราะห์	45
3.2 ประชากร	46
3.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	46
3.4 วิธีการเก็บข้อมูล	46
3.5 การตรวจสอบข้อมูล	47

บทที่	หน้า
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	47
3.7 การนำเสนอผลการวิจัย	48
4 รูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของ สถานีโทรทัศน์ CCTV-4	49
4.1 ประเภทรายการโทรทัศน์	54
4.2 รูปแบบการนำเสนอ	59
4.3 เนื้อหารายการโทรทัศน์	80
5 บทบาทหน้าที่สื่อมวลชนจีนที่ปรากฏผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4	113
5.1 บทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร	114
5.2 บทบาทหน้าที่การเป็นช่องทางของรัฐบาลในการแถลงนโยบายและ ทิศทางการพัฒนาประเทศ	116
5.3 บทบาทหน้าที่การเป็นเวทีสาธารณะเพื่อการสร้างสรรค์และพัฒนา สังคม	121
5.4 บทบาทหน้าที่การเป็นช่องทางในการสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยง จีนกับสังคมโลก	122
5.5 บทบาทหน้าที่การเป็นช่องทางเผยแพร่วัฒนธรรมจีนและสร้างความรู้สึก ร่วมทางชนชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน	124
5.6 บทบาทหน้าที่เป็นช่องทางการหารายได้จากรายการโฆษณา	125
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	127
6.1 สรุปผลการวิจัย	127
6.2 อภิปรายผลการวิจัย	137
6.3 ข้อเสนอแนะ	138
รายการอ้างอิง	140
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	145

สารบัญตาราง

ณ

บทที่

หน้า

1	แสดงตัวอย่างการออกอากาศรายการซ้ำตอนเดิมในหนึ่งวัน	53
2	แสดงปริมาณเวลาและสัดส่วนร้อยละของเวลาออกอากาศประเภทรายการโทรทัศน์ ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546	58
3	แสดงปริมาณเวลาและสัดส่วนร้อยละของเวลาออกอากาศรายการข่าว ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546.....	73

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญกราฟและแผนภูมิ

กราฟ		หน้า
1	แสดงสัดส่วนร้อยละในการออกอากาศของแต่ละประเภทรายการโทรทัศน์ของ สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546	58
2	แสดงสัดส่วนร้อยละในการออกอากาศเนื้อหารายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546	95

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ฎ

บทที่

หน้า

1	บรรยากาทรายการสัมภาษณ์ศิลปิน (Artist's Life)	72
2	บรรยากาทรายการเกมตอบปัญหา Interactive Sunday	74
3	บรรยากาทรายการเกมตอบปัญหา Interactive Sunday	74
4	บรรยากาทรายการเกมตอบปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ Sunset Glow	75
5	ภาพการแสดงกายกรรมที่น่าเสนอในรายการปกิณกะบันเทิง China Showbiz	76
6	การแสดงอุปรากรจีนในรายการ Beijing Opera	77
7	เนื้อหาที่น่าเสนอเกี่ยวกับแฟชั่นการแต่งกายของจีนในรายการ Chinese Fashion	98
8	เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนและชาวไต้หวันที่อยู่ ในสาขาอาชีพเดียวกัน ซึ่งนำเสนอใน รายการ Time Together Across the Strait	107
9	เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในไต้หวันที่น่าเสนอในรายการ Taiwan Mosaic	108
10	เนื้อหาที่น่าเสนอเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของไต้หวันที่น่าเสนอในรายการ Taiwan Mosaic	108

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันตามบรรทัดฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละประเทศ สื่อมวลชนในโลกสังคมนิยมย่อมมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนผลงานของสื่อที่แตกต่างจากโลกเสรีเนื่องจากอยู่ภายใต้กรอบกำหนดและนโยบายการควบคุมที่แตกต่างกัน

หากจะกล่าวถึงการศึกษาสื่อมวลชนในต่างประเทศแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในปัจจุบันสื่อมวลชนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง เนื่องจากจีนมีระบบการเมืองและเศรษฐกิจแบบผสมผสานระหว่างการเมืองแบบสังคมนิยมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการควบคุมสื่อมวลชนของจีน นอกจากนี้ ประเทศจีนในปัจจุบันถือเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจของโลกไม่ว่าจะเป็นผลการประเมินของธนาคารโลก องค์การการค้าโลก หรือผู้นำระดับสูงของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศมหาอำนาจในปัจจุบันหมายถึงความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ สื่อมวลชนของจีนจะมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างสรรค์สังคมนิยมและพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างไร การจะศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนของจีน จึงต้องศึกษาภายในกรอบของบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจดังกล่าว จึงจะได้ภาพที่ชัดเจนถูกต้อง

ระบบการปกครองแบบสังคมนิยม ทำให้สื่อมวลชนของจีนมีลักษณะที่สำคัญ คือ การถูกควบคุมด้วยกรอบทางการเมืองและแนวคิดแห่งลัทธิการปกครองอย่างเคร่งครัด เนื่องจากตามหลักการปกครองแบบสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ถือเป็นตัวแทนทางความคิดของประชาชน ซึ่งรัฐจะเป็นผู้ควบคุมความคิดและพฤติกรรมของคนให้เป็นไปตามแนวทางที่รัฐต้องการ และสื่อมวลชนก็คือเครื่องมือสำคัญที่รัฐและพรรคใช้ในการควบคุมความคิดของประชาชนนั่นเอง ดังนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลคอมมิวนิสต์จึงใช้สื่อมวลชนในการเป็นกระบอกเสียงและเครื่องมือในการ

สื่อสารและควบคุมความคิดของประชาชน เพื่อนำประเทศให้บรรลุเป้าหมายในการปกครองประเทศ ในแต่ละยุคสมัย

จากหลักการข้างต้น ทำให้มองเห็นว่าสื่อมวลชนของจีนเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจาก ระบบการเมืองการปกครองของรัฐ เนื่องจากตามโครงสร้างทางการเมืองของประเทศคอมมิวนิสต์แล้ว สื่อมวลชนอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาล องค์กรสื่อทุกองค์กรล้วนถือเป็น หน่วยงานของรัฐทั้งสิ้น ควบคุมและดำเนินงานโดยรัฐอย่างเข้มงวด รัฐบาลถือสื่อมวลชนเป็น เครื่องมือสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อและเป็นช่องทางในการนำนโยบายและข่าวสารจากรัฐบาลลง ไปถึงประชาชน (วิภา อุดมฉันทน์, 2532) ระบบโครงสร้างของสื่อมวลชนดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ สื่อมวลชนจีนมีบทบาทหน้าที่และเสรีภาพภายใต้นโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคสมัย

ในสมัยยุคก่อนเปิดประเทศ (1949-1978) ประเทศจีนภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุง ปกครองประเทศอย่างเผด็จการและเคร่งครัดในอุดมการณ์ของสังคมนิยม อีกทั้งถือหลักการควบคุม ประชาชนอย่างเข้มงวด ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐจะมีความคิดเห็นอย่างอื่นที่แตกต่างจากมติของ พรรคไม่ได้ ถือเป็นการลบล้างความจริง ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ต้องโฆษณาชวนเชื่อ ความยิ่งใหญ่ของลัทธิมาร์กซ และความกล้าเถิดของความคิดเหมา หรือความจริงตามความคิดของ เหมาเจ๋อตุงนั่นเอง สื่อมวลชนจีนในยุคเหมาเจ๋อตุงจึงมีบทบาทหน้าที่ทางการเมืองอย่างเต็มตัว (กรมประชาสัมพันธ์, 2509) แม้แต่สื่อมวลชนที่มีลักษณะเพื่อความบันเทิงต่างๆ เช่นละคร หรือ ภาพยนตร์ต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อความหมายเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง และใช้ในการสร้าง มายาคติเพื่อสนองความคิดรัฐทั้งสิ้น บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐและพรรคดังกล่าว สะท้อนให้เห็นผ่านเนื้อหารายการโทรทัศน์ในสมัยนั้นซึ่งจะมีเนื้อหาในทางอบรมสั่งสอนเพื่อหล่อหลอม ความคิดของคนให้มีแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักการที่รับใช้สังคมนิยม ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาข่าวที่ เน้นการโฆษณาความสำเร็จของพรรค เนื้อหากล่าวถึงการประชุมหรืองานเลี้ยงของบรรดาผู้นำทาง การเมือง เนื้อหาละครก็เต็มไปด้วยเรื่องราวของการต่อสู้ทางอุดมการณ์และการปฏิบัติ การปลุกฝัง จิตสำนึกในความเสียสละและรักชาติซึ่งถือว่ายิ่งใหญ่กว่าเรื่องส่วนบุคคล ส่วนรายการบันเทิงที่พบ มักเป็นการแสดงลีลาประกอบเพลงโดยทีมโฆษณาชวนเชื่อแนวคิดของเหมา การแต่งฉากและการ แต่งกายนักแสดงรวมทั้งเนื้อหาของเพลงจึงหนีไม่พ้นบรรยากาศการต่อสู้เพื่องานปฏิบัติ ภาพและ สารที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ในขณะนั้น จึงสะท้อนบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐและ พรรคในบรรยากาศการเมืองการปกครองแบบสังคมนิยมได้เป็นอย่างดี ส่วนรายการโฆษณาสินค้า

เป็นสิ่งที่ไม่มีปรากฏในรายการโทรทัศน์ของจีนในยุคก่อนเปิดประเทศ เนื่องจากรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการผลิตแต่เพียงผู้เดียว

บรรยากาศในวงการสื่อมวลชนที่ตึงเครียดและมีลักษณะของการยึดเยียดความคิดทางการเมืองผ่านสื่อดังกล่าวมาถึงจุดพลิกผันครั้งใหญ่เมื่อรัฐบาลจีนภายใต้การนำของเติ้งเสี่ยวผิงดำเนินนโยบายเปิดประเทศในปี 1979 และได้นำระบบกลไกตลาดเข้ามาใช้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีสี่ทันสมัย ได้แก่อุตสาหกรรมทันสมัย เกษตรทันสมัย วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทันสมัย และการป้องกันประเทศที่ทันสมัย สื่อมวลชนในยุคนี้จึงมีหน้าที่ต้องโฆษณาชวนโยบายสี่ทันสมัยของรัฐบาลโดยพร้อมเพรียงกัน (วิภา อุดมจันทร์, 2532) มีใช้การโฆษณาความเลิศล้ำของอุดมการณ์เหมาอย่างในอดีต เนื้อหาในรายการโทรทัศน์จึงหันมาให้น้ำหนักกับการผลักดันความเติบโตของประเทศในด้านเศรษฐกิจและการเปิดประเทศจีนออกสู่โลกภายนอกแทนการปลูกฝังแนวคิดการปฏิวัติแบบมาร์ชก-เลนินอย่างในยุคเหมา สื่อมวลชนจีนในยุคเติ้งเสี่ยวผิงจึงให้น้ำหนักจากภาระหน้าที่ที่มีต่อด้านการเมืองมาเป็นด้านเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ ในด้านนโยบายต่อต่างประเทศในยุคเปิดประเทศก็เปลี่ยนไปในทิศทางตรงกันข้าม จากที่เคยมีหน้าที่ในการเขียนโจมตีประเทศฝ่ายเสรีนิยมในยุคเหมา สื่อมวลชนจีนในยุคเติ้งจะต้องยึดหลักกระชับมิตรกับทุกประเทศ ดังนั้นในการเสนอข่าวต่างประเทศจึงไม่ควรเขียนสิ่งใดในทางวิพากษ์วิจารณ์ หรือแสดงทัศนคติเชิงวิพากษ์เพราะถือเป็นการเมืองภายในประเทศอื่นซึ่งรัฐบาลจีนมีนโยบายไม่แทรกแซงทางการเมืองให้กระทบความสัมพันธ์ สื่อมวลชนจีนจึงต้องนำเสนอข่าวต่างประเทศในแนวทางดังกล่าวโดยพร้อมเพรียง

ภายหลังยุคของผู้นำเติ้งเสี่ยวผิงซึ่งมีการเปลี่ยนผู้นำคนแล้วคนเล่า ต่างก็ยังคงเดินหน้าผลักดันการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนไปพร้อมๆ กับการสร้างประเทศให้เจริญในแบบสังคมนิยม จูลีฟ ชินวรโรน (2542) ตั้งข้อสังเกตต่อหลักการของผู้นำเจียงเจ๋อหมินว่าเป็นแนวทางที่ยังคงเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นด้านวัตถุควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งได้แก่การเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมของสังคมนิยม ซึ่งรวมเรียกว่าการสร้างอารยธรรมทางจิตใจ (Spiritual Civilization) หมายถึงการเน้นความเป็นชาตินิยมและด้านศีลธรรมเพื่อให้ชาวจีนตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคมนิยมและประเทศชาติ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลด้านวัตถุนิยมและบริโภคนิยม นั่นก็คือผู้นำจีนกำลังต้องการสร้างดุลยภาพระหว่างการพัฒนา

ทางเศรษฐกิจและการยกระดับจิตใจ ผลักดันความเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการสร้างจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวม

การพัฒนาทางเศรษฐกิจดังกล่าวก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่สำคัญต่อวงการสื่อมวลชนของจีนในยุคหลังเปิดประเทศก็คือ การปฏิรูปสื่อซึ่งมีปัจจัยมาจากการที่รัฐผ่อนคลายนโยบายทางการเมืองและนำระบบกลไกตลาดเข้ามาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ วิภา อุตมพันธ์ (2542) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนกล่าวถึงสภาพการณ์ด้านสื่อสารมวลชนภายหลังที่จีนเปิดประเทศว่า ระบบเศรษฐกิจกลไกตลาดเมื่อขยายตัวเต็มที่ในภาคการผลิตและภาคบริการตั้งแต่เริ่มเปิดประเทศในทศวรรษที่ 1980 แล้ว ก็ได้สืบคลานเข้าสู่วงการสื่อมวลชน ยังผลให้โครงสร้างองค์กรรายได้ และเงินทุน รูปแบบเนื้อหา ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนทุกสาขาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจนเกือบหมด ระบบกลไกตลาดและการเปิดเสรีทางการค้าทำให้องค์กรสื่อต้องพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพเพื่อรับมือกับการแข่งขัน มีการปรับโครงสร้างองค์กร ปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหา ทำให้สื่อต่างๆ มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมถึงมีเสรีภาพในการนำเสนอมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ด้านสื่อโทรทัศน์นับเป็นสื่อที่เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนที่สุดสื่อหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจ พรรคคอมมิวนิสต์ได้หันมากระตุ้นการขยายตัวของสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากเล็งเห็นประสิทธิภาพของสื่อโทรทัศน์ที่สามารถเข้าถึงผู้ชมจำนวนมากภายในเวลาอันรวดเร็ว จึงตั้งใจจะใช้สื่อโทรทัศน์เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองและวัฒนธรรม แต่เนื่องจากสื่อโทรทัศน์ต้องใช้ต้นทุนสูงในการผลิต อีกทั้งต้องอาศัยบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เงินทุนจากรัฐบาลจึงไม่เพียงพอต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์ต่างๆ แม้แต่สถานีโทรทัศน์ในกำกับของรัฐบาล ต่างต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากการขายโฆษณาและหาผู้สนับสนุนรายการ หรือความร่วมมือในการผลิตรายการ ทั้งที่สิ่งเหล่านี้เคยเป็นสิ่งต้องห้ามในสมัยก่อนเปิดประเทศ

นอกจากปัจจัยทางด้านเงินทุนแล้ว การเปิดให้สื่อมวลชนมีการหาแหล่งเงินทุนจากการขายโฆษณา ส่วนหนึ่งยังเป็นผลมาจากความตั้งใจของรัฐบาลจีนที่ต้องการผลักดันให้อุตสาหกรรมสื่อมวลชนเข้าสู่ระบบการแข่งขันของกลไกตลาดและการแปรรูปเป็นรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของผลงานในวงการสื่อมวลชน ตามนโยบายการพัฒนาความเจริญในทุกๆ

ด้านของพรรคคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน รูปแบบการโฆษณาจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของรายการโทรทัศน์ของจีน แม้แต่สื่อในกำกับของรัฐบาลจีนเองก็ตาม

ความแตกต่างทางระบบการเมืองและเศรษฐกิจของจีน ตลอดจนการเปิดเสรีให้สื่อมีการแข่งขันตามระบบกลไกตลาดได้ส่งผลกระทบต่อทิศทางการเติบโตของสื่อโทรทัศน์และโฉมหน้าของรายการโทรทัศน์ของจีนอย่างน่าอัศจรรย์ การนำเสนอรายการโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบันได้ขับเคลื่อนมาถึงจุดที่พลิกโฉมจากยุคก่อนเปิดประเทศเป็นอันมาก และห่างไกลจากรูปแบบรายการโทรทัศน์ในอดีตที่มีเพียงเนื้อหาในการอบรมสั่งสอนและสร้างมายาคติเพื่อหล่อหลอมความคิดของคนในประเทศ ให้ซึมซับรูปแบบชีวิตและทัศนคติที่รับใช้อุดมการณ์สังคมนิยมของรัฐเท่านั้น แต่กลับมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการนำเสนอและลักษณะเนื้อหาไปอย่างมาก โดยเฉพาะเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองสามารถออกอากาศได้อย่างเสรีโดยมิต้องผ่านการตรวจสอบจากรัฐบาลก่อนอย่างในอดีต รูปแบบรายการข่าวก็มีการปรับปรุงให้กระชับและมีเนื้อหาที่หลากหลายทันต่อเหตุการณ์แทนการนำเสนอเพียงเนื้อหาโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองและกิจกรรมของนักการเมือง มีการใช้มุมกล้องที่แปลกใหม่ มีการจัดทำรายการบันเทิงแบบวาไรตี้ ตลอดจนถึงขึ้นเลียนแบบรูปแบบรายการแบบตะวันตก ซึ่งล้วนเป็นบรรยากาศในวงการสื่อสารมวลชนของจีนที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตเป็นอันมาก

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังสามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายการปล่อยเสรีด้านสื่อมวลชนอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเห็นได้จากสื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวตามการวินิจฉัยของตนเอง โดยผ่านขั้นตอนการกลั่นกรองเนื้อหาข่าวก่อนออกอากาศน้อยลงกว่าในอดีตมาก การรายงานข่าวทางสถานีโทรทัศน์นิยมใช้รูปแบบการสัมภาษณ์และการรายงานสด สื่อสิ่งพิมพ์สามารถรายงานผลของเหตุการณ์ระเบิดหรืออุบัติเหตุได้ทันทีหลังเกิดเหตุการณ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในยุคการปฏิรูปสื่อของจีน (<http://www.chinesenewsnet.com>) ทั้งนี้เป็นผลมาจากความต้องการพัฒนาประสิทธิภาพการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมที่นิยมรับชมรายการข่าวสูงเป็นอันดับหนึ่ง (<http://www.cjr.com>) อีกทั้งยังเป็นผลมาจากการที่สื่อโทรทัศน์ต้องเร่งปรับปรุงคุณภาพในการรายงานข่าวให้มีศักยภาพในการแข่งขันเทียบกับรูปแบบสื่อสมัยใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นในยุคการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นผลให้เทคโนโลยีสมัยใหม่หลังไหลเข้าสู่สังคมจีนอย่างรวดเร็ว ผู้รับสารจึงมีทางเลือกในการรับข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น

การพัฒนา รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหารายการโทรทัศน์ในยุคหลังเปิดประเทศส่งผลให้บทบาทหน้าที่ของสื่อขยายขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น เช่นบทบาทของข่าวในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่แต่การถ่ายทอดแนวคิดจากผู้นำสู่ประชาชนเพียงด้านเดียว แต่รายการข่าวที่พัฒนาขึ้นทำให้มีเนื้อหาที่น่าสนใจเรื่องใกล้ตัวของผู้คนมากขึ้น เป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมได้มากยิ่งขึ้น รายการบันเทิงก็ไม่ได้จำกัดบทบาทอยู่เพียงการสร้างมาายาคติของอุดมการณ์ทางการเมือง แต่สามารถตอบสนองความต้องการด้านบันเทิงแก่ผู้ชมมากยิ่งขึ้น แม้จะยังคงแฝงไว้ด้วยการให้การศึกษาตามแบบฉบับของสังคมนิยมก็ตาม นอกจากนี้ ระบบกลไกตลาดก่อให้เกิดบทบาทหน้าที่ใหม่ของสื่อในยุคหลังเปิดประเทศ คือการเป็นช่องทางการโฆษณาหารายได้ ซึ่งเป็นบริบทใหม่ในวงการสื่อของจีน

ภายหลังการเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจเป็นต้นมา สถานะของจีนจนถึงปัจจุบันมีความโดดเด่นอยู่หลายประการด้วยกัน กล่าวคือการเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลกประเทศหนึ่ง ในด้านอารยธรรมจีนก็เป็นชนชาติที่มีอารยธรรมยิ่งใหญ่แห่งโลกตะวันออก ในด้านประชากรจีนก็มีประชากรมากเป็นอันดับสองรองจากอินเดีย อีกทั้งยังเป็นประเทศที่มีชาวจีนโพ้นทะเลอยู่ทั่วทุกมุมโลกเป็นจำนวนมากชนิดพระอาทิตย์ไม่ตกดิน ความโดดเด่นต่างๆ ของจีนในเวทีโลก ประกอบกับความแตกต่างทางการเมืองแบบสังคมนิยมและแนวเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กลับถูกนำมาผสมผสานใช้อย่างลงตัว ทำให้บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่รัฐบาลจีนเปิดให้โลกภายนอกได้เห็นและเข้าใจประเทศจีนเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ในขณะที่จีนทะยานขึ้นมาเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจที่มีพลังทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล สื่อมวลชนจีนในปัจจุบันจะมีบทบาทหน้าที่ในด้านใดบ้างและให้ความสำคัญในด้านต่างๆ อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองที่รัฐยังคงเน้นอุดมการณ์แบบสังคมนิยม ด้านเศรษฐกิจซึ่งรัฐเน้นหนักด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ความทันสมัย ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้นำจีนหันมาให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านจิตใจ หรือด้านระหว่างประเทศที่รัฐบาลจีนต้องยกสถานะของตนในเวทีโลก อีกทั้งรายการโทรทัศน์ซึ่งเป็นผลผลิตของสื่อในปัจจุบันจะมีลักษณะเป็นอย่างไร

การศึกษาประเด็นดังกล่าวข้างต้น ซึ่งได้แก่การศึกษารูปแบบรายการโทรทัศน์ เนื้อหารายการ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันจะทำการศึกษาผ่านรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งเป็นหนึ่งในสถานีโทรทัศน์ทั้ง 12 ช่องของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง (CCTV) ในกำกับของรัฐบาลจีน สถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง หรือ CCTV เป็นสื่อที่เกิดขึ้น

ในยุคก่อนจีนเปิดประเทศซึ่งปกครองโดยระบอบสังคมนิยมอย่างเข้มงวด เติบโตในยุคการปฏิรูปสื่อ ภายหลังจีนเปิดประเทศ และมีพัฒนาการด้านรายการและเนื้อหาเคียงคู่มากับการพัฒนาประเทศ ตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบันรัฐบาลใช้ CCTV เป็นช่องทางการสื่อสารกับประชาชน ในยุคหลังเปิดประเทศ สถานีโทรทัศน์ส่วนกลางหรือ CCTV ยังคงถือเป็นองค์กรสื่อมวลชนหลักและเป็นกระบอกเสียงของทางการในการส่งผ่านนโยบายของรัฐบาลจีน โดยผู้อำนวยการกระทรวงวิทยุ-ภาพยนตร์และโทรทัศน์จะเป็นผู้ดูแลงานของโทรทัศน์ส่วนกลางทุกด้าน

สถานีโทรทัศน์ CCTV เป็นสถานีโทรทัศน์แห่งแรกที่รัฐบาลจีนจัดตั้งขึ้นและออกอากาศอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ปี 2501 โดยใช้ชื่อว่า Beijing Television Station (BTV) และเปลี่ยนชื่อมาเป็นโทรทัศน์ส่วนกลาง หรือ China Central Television (CCTV) ในเดือนพฤษภาคม ปี 2522 เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายเครือข่ายครอบคลุมทั่วประเทศภายหลังที่จีนเปิดประเทศและเกิดการปฏิรูปสื่อ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ที่รัฐบาลเล็งเห็นศักยภาพในการเข้าถึงผู้ชมจำนวนมาก Jinglu Yu (1990) กล่าวถึงบทบาทของ CCTV ในยุคของการปฏิรูปสื่อว่า “เป็นระบบสื่อมวลชนยักษ์ที่มีศักยภาพในการผลิตรายการจำนวนมาก สรรค์สร้างคำโฆษณาชวนเชื่อ และทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ประชาชน”

สถานีโทรทัศน์ของจีนทั้งหมดล้วนเป็นสื่อในกำกับของรัฐบาลจีน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง สถานีโทรทัศน์ระดับมณฑล และสถานีโทรทัศน์ระดับเมือง สถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง หรือ CCTV ถือเป็นองค์กรสื่อมวลชนหลักของจีน ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงที่สำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์ และรัฐบาล อีกทั้งเป็นตัวแทนวัฒนธรรมความคิดที่สำคัญของประเทศจีนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลด้านสังคมการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ถือเป็นช่องทางหลักของการกระจายข้อมูลข่าวสาร ทำให้ประเทศจีนได้เข้าใจสังคมโลก และขณะเดียวกันก็เป็นหน้าต่างให้สังคมโลกได้รู้จักประเทศจีนเช่นกัน ปัจจุบันแพร่ภาพทั้งสิ้น 12 ช่องรายการ ได้แก่ CCTV-1 เป็นสถานีโทรทัศน์ช่องแรกของจีน และครอบคลุมผู้ชมได้มากที่สุดทั่วประเทศ เป็นช่องรายการรวมโดยเน้นรายการข่าวเป็นหลัก ทั้งนี้ สถานีโทรทัศน์ของจีนทุกสถานีมีข้อบังคับที่จะต้องถ่ายทอดสัญญาณรายการข่าวภาคค่ำตามเวลาที่ท้องถิ่นในกรุงปักกิ่ง คือ เวลา 19.00 – 19.30 นาฬิกา จากสถานีโทรทัศน์ CCTV-1 โดยพร้อมเพรียงกันทั่วประเทศ CCTV-2 เป็นช่องรายการด้านเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ CCTV-3 เป็นช่องรายการด้านวัฒนธรรมและการแสดง โดยเน้นรายการเพลงเป็นหลัก CCTV-4 เป็นช่องระหว่างประเทศที่ออกอากาศเป็นภาษาจีนกลางเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเล

CCTV-5 เป็นช่องกีฬา CCTV-6 เป็นช่องรายการภาพยนตร์ CCTV-7 เป็นช่องรายการเยาวชน การทหาร และการเกษตร CCTV-8 เป็นช่องละครโทรทัศน์ CCTV-9 เป็นช่องระหว่างประเทศที่ ออกอากาศเป็นภาษาอังกฤษ CCTV-10 เป็นช่องวิทยาศาสตร์และการศึกษา CCTV-11 เป็นช่อง ละครโอเปร่า และ CCTV-12 ที่จัดตั้งขึ้นใหม่และออกอากาศครั้งแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 เพื่อเป็นสถานีโทรทัศน์สำหรับภาคตะวันตกของจีนโดยเฉพาะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและวัฒนธรรมของภาคตะวันตกของจีน (<http://www.cctv.com/west/pddt/01.html>) รายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางมีการถ่ายทอดเป็นภาษาต่างๆ ได้แก่ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดสามารถสะท้อนรูปแบบสังคมจีนได้เกือบทุกแง่มุม ครอบคลุม ผู้ชมทั่วประเทศกว่า 1,100 ล้านคน คิดเป็น 90% ของประชากรทั้งหมด (<http://www.cctv.com>)

สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศที่รัฐบาลจีนจัดตั้งขึ้นใน ยุคเปิดประเทศสำหรับผู้ชมเชื้อสายจีน เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารที่เปิดให้ชาวจีนโพ้นทะเลใน ประเทศต่างๆ ได้รับรู้ข่าวสารและมองเห็นภาพประเทศจีนในปัจจุบัน เป็นหน้าต่างที่เปิดออกให้ สังคมโลกได้เห็นประเทศจีน ขณะเดียวกันก็เป็นสะพานเชื่อมโยงสัมพันธ์ภาพระหว่างจีนและนานา ประเทศ ออกอากาศครั้งแรกเมื่อ วันที่ 1 ตุลาคม 2535 โดยมีวัตถุประสงค์เป็นสถานีโทรทัศน์ ผ่านดาวเทียมสำหรับผู้ชมเชื้อสายจีนและชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในไต้หวัน ฮองกง และมาเก๊า ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้ร่วมมือกับองค์กรสื่อมวลชนระหว่างประเทศหลายแห่งเพื่อถ่าย ทอดสัญญาณผ่านดาวเทียมไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลกในภูมิภาค เอเชีย แอฟริกา อเมริกาเหนือ และยุโรป รวมทั้งยังออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวีในเมืองต่างๆ ในประเทศจีนอีกด้วย

รายการทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอเรื่องราวและข้อมูลข่าวสารในประเทศ จีนทั้งทางด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการศึกษา และประวัติศาสตร์ ซึ่งจะออกอากาศเป็นภาษาจีนกลางทั้งหมด โดยรายการส่วนหนึ่งเป็นเนื้อหารายการที่ถ่ายทอด สัญญาณจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางในประเทศจีน เช่น รายการข่าวภูมิภาค ละครโทรทัศน์ รายการสัมภาษณ์ รายการสนทนา หรือรายการสารคดีบางรายการ และอีกส่วนหนึ่งเป็นรายการที่ ผลิตขึ้นเพื่อนำเสนอให้สอดคล้องกับผู้ชมกลุ่มเป้าหมายของทางสถานีฯ โดยเฉพาะรายการวัฒนธรรม รายการเกี่ยวกับไต้หวัน หรือการรายงานข่าว นอกจากนี้ แต่เดิยังมีรายการข่าวที่ออกอากาศเป็น ภาษาอังกฤษถ่ายทอดสัญญาณมาจากสถานี CCTV-9 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศที่ออก อากาศเป็นภาษาอังกฤษเพื่อผู้ชมชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศจีน และยังถ่ายทอดสัญญาณ

ผ่านดาวเทียมไปยังทวีปต่างๆ เช่นเดียวกับสถานี CCTV-4 ด้วย แต่ภายหลังจากปรับผังรายการครั้งล่าสุดในวันที่ 2 กันยายน 2545 รายการข่าวภาษาอังกฤษดังกล่าวถูกตัดออกและจัดให้ออกอากาศทางสถานี CCTV-9 เท่านั้น ทำให้รายการทุกรายการทางสถานี CCTV-4 ในปัจจุบันออกอากาศเป็นภาษาจีนกลางทั้งหมดเพื่อมุ่งผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลโดยเฉพาะ และทำให้สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลอย่างแท้จริง (<http://www.cctv.com/news/ttxw/20020831/100048.html>)

กล่าวโดยสรุปแล้ว สิ่งที่ปรากฏผ่านรูปแบบรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นอกจากจะเป็นผลผลิตของนโยบายต่อสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศในการสื่อสารกับชาวจีนโพ้นทะเลแล้ว ยังเป็นผลผลิตของนโยบายด้านบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในกำกับของรัฐบาลและลักษณะรายการโทรทัศน์ที่หล่อหลอมขึ้นจากบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน เพื่อนำเสนอภาพประเทศจีนสู่สังคมโลกอีกด้วย ดังนั้น การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนและรูปแบบรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในงานวิจัยชิ้นนี้ จึงทำให้รู้จักรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของจีน รวมถึงเข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในด้านต่างๆ ที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันภายในขอบเขตของสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลในกำกับของรัฐบาลจีนได้อย่างชัดเจน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 คำถามนำการวิจัย

1. รายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการอะไรบ้าง
2. รูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แสดงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่มีต่อด้านต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาลจีนเพื่อนำเสนอต่อนานาชาติในประเทศในด้านใดบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของประเทศจีนตามความมุ่งหมายการนำเสนอของรัฐบาล โดยศึกษาผ่านรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4
2. เพื่อเข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบัน ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในด้านต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาลจีนผ่านช่องรายการที่นำเสนอภาพประเทศจีนต่อโลกภายนอก

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตการวิจัยคือการศึกษารูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ ตลอดจนวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏในด้านต่างๆ ผ่านรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งออกอากาศในประเทศไทยทางสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี ยูบีซี ช่อง 58

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยจากข้อมูลภาคตัดขวาง (cross-sectional) โดยวิเคราะห์จากรายการที่ออกอากาศในระหว่างเดือนมกราคม 2546

1.5 นิยามศัพท์

1. บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีน หมายถึง ภาระหน้าที่และกิจการของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐบาลและสังคมจีนในด้านต่างๆ ซึ่งปรากฏภายในขอบเขตของรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเล โดยปัจจุบันดำเนินงานภายใต้ระบอบการเมืองแบบสังคมนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม
2. รูปแบบการนำเสนอ หมายถึง รูปแบบและวิธีการเสนอเนื้อหาสาระในรายการโทรทัศน์ไปสู่ผู้ชม เพื่อให้เนื้อหาที่น่าสนใจ น่าสนใจ ง่ายต่อการเข้าใจ และชวนให้ติดตามรับชม โดยในรายการหนึ่งอาจจะมีรูปแบบการนำเสนอหลายรูปแบบก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความมุ่งหมายของผู้จัดทำ
3. เนื้อหารายการโทรทัศน์ หมายถึง สาระของเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในรายการที่นำเสนอ
4. ประเภทรายการโทรทัศน์ หมายถึง กลุ่มหรือหมวดหมู่รายการที่จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการจัดรายการ 4 ด้านคือ ให้สาระความรู้ ให้ข่าวสาร ให้ความบันเทิง และโฆษณา
5. รายการข่าว หมายถึง รายการที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน หรือการรายงาน วิเคราะห์ หรือนำเสนอเหตุการณ์ที่มีคุณค่าข่าว
6. รายการสาระความรู้ หมายถึง รายการที่มุ่งเน้นการนำเสนอสาระประโยชน์ที่เป็นความรู้เกี่ยวกับประเทศจีนในแง่มุมต่างๆ
7. รายการบันเทิง หมายถึง รายการที่มุ่งเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการรับชม แต่มีการสอดแทรกความหมายและคุณค่าในเนื้อหาที่นำเสนอด้วย

8. รายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 หมายถึง รายการโทรทัศน์ที่ถ่ายทอดสัญญาณดาวเทียมมาจากสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลในกำกับของรัฐบาลจีน โดยออกอากาศในประเทศไทยทางสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี ยูบีซี ช่อง 58

1.6 ข้อเสนอพื้นฐานเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้ตั้งข้อเสนอพื้นฐานเบื้องต้นในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ดังนี้

1. รูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบและลักษณะที่ได้รับอิทธิพลจากระบบการเมืองแบบสังคมนิยมผสมผสานกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม
2. รายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในประเทศจีนที่มีต่อด้านต่างๆ ตลอดจนนำนักการให้ความสำคัญตามนโยบายของรัฐบาลจีนที่ต้องการนำเสนอภาพประเทศจีนต่อโลกภายนอก

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยดังนี้ คือ

1. สามารถมองเห็นลักษณะรายการโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบันซึ่งได้รับอิทธิพลจากนโยบายของรัฐบาลสังคมนิยมที่ยังควบคุมสื่ออย่างเข้มงวดควบคู่ไปกับการปรับทิศทางให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมที่สื่อมวลชนจีนในปัจจุบันกำลังเผชิญอยู่
2. ทำให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในด้านต่างๆ ตามแนวนโยบายของรัฐบาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการของสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศในกำกับของรัฐบาล
3. เป็นแหล่งข้อมูลอีกแหล่งหนึ่งให้ผู้ที่มีความสนใจด้านสื่อมวลชนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับข้อมูลที่สถานีโทรทัศน์ของรัฐบาลจีนนำ

เสนอต่อชาวจีนโพ้นทะเลและผู้ชมทั่วโลก รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเทศจีนในด้านต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ในกาศึกษาบริบททางสังคมจีน ทิศทางด้านนโยบายของรัฐบาลจีน เพื่อประกอบการศึกษาสื่อมวลชนจีนในรูปแบบอื่นๆ หรือในด้านอื่นต่อไป

1.8 ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษารูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของจีน ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันในงานวิจัยชิ้นนี้ มีข้อจำกัดในการศึกษาผ่านรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เพียงช่องรายการเดียวเท่านั้น เนื่องจากเป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศของประเทศจีนเพียงช่องเดียวที่ออกอากาศในประเทศไทยทางสถานีวิทยุบีบีซี เคเบิลทีวี ซึ่งเป็นช่องที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมแบบบอกรับสมาชิกได้มากที่สุดในประเทศไทย อีกทั้งเป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศของจีนที่ครอบคลุมผู้ชมเชื้อสายจีนอย่างกว้างขวางทั่วโลก อย่างไรก็ตาม รูปแบบรายการโทรทัศน์และบทบาทหน้าที่ของสื่อจึงสามารถศึกษาได้ในขอบเขตที่รัฐบาลจีนมีความมุ่งหมายในการนำเสนอและเปิดให้เห็นผ่านช่องรายการดังกล่าวเท่านั้น

1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. วิภา อุดมฉันทน์ (2542) เขียนบทความเรื่อง “สื่อมวลชนในยุคเปิดประเทศ” ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสื่อมวลชนจีน อันเป็นผลมาจากนโยบายเปิดประเทศโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงในช่วงทศวรรษที่ 1990 หรือหลังการปราบปรามครั้งใหญ่ที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ผลการศึกษาพบว่าภายหลังการเปิดประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ การปฏิรูปสื่อมวลชนได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและส่งผลให้วงการสื่อสารมวลชนของจีนเปลี่ยนแปลงไปในด้านต่างๆ ที่สำคัญ คือ สื่อมวลชนในจีนขยายตัวอย่างรวดเร็วในด้านปริมาณและความหลากหลายของรายการ สื่อมีการแข่งขันสูงและมีลักษณะเป็นธุรกิจมากขึ้นจนแทบจะไม่แตกต่างจากสื่อในประเทศเสรี
2. Jinglu Yu (1990) ศึกษาเรื่อง “The Structure and Function of Chinese Television, 1979-1989” เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของสื่อโทรทัศน์ในยุคการปฏิรูปสื่อ ผลการศึกษาพบว่า

พัฒนาการของสื่อโทรทัศน์ในยุคการปฏิรูปสื่อได้รับอิทธิพลที่สำคัญมาจากระบบการเมือง และเศรษฐกิจหลังการใช้นโยบายเปิดประเทศ สาระสำคัญของพัฒนาการของสื่อโทรทัศน์ ภายหลังจากเปิดประเทศ คือ สื่อโทรทัศน์มีลักษณะเป็นสื่อธุรกิจ สถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นเป็นอิสระจากสถานีส่วนกลาง หรือ CCTV มากยิ่งขึ้น และรายการโทรทัศน์มีลักษณะที่ตอบสนอง ความต้องการรับชมของผู้ชมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะรายการบันเทิงที่มีปริมาณและความหลากหลายยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีน จะต้องเลือกใช้แนวคิดทฤษฎีที่มีความเหมาะสม ซึ่งมีความแตกต่างจากการศึกษาสื่อมวลชนในประเทศโลกเสรีทั้งหลาย เนื่องจากสื่อมวลชนจีนเป็นสถาบันทางสังคมที่อยู่ในระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่มีลักษณะเฉพาะตามแบบแผนของประเทศสังคมนิยม การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนดังกล่าวจึงต้องทำความเข้าใจบนพื้นฐานบริบทการเมืองและเศรษฐกิจในขณะนั้น ซึ่งจะเป็นกรอบและกฎเกณฑ์ในการผลิตผลงานของสื่อมวลชนจีน

การศึกษารูปแบบรายการโทรทัศน์และบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดและทฤษฎีมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ข้างต้นเป็นพื้นฐาน ดังนี้

- 2.1 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน (Four Theories of the Press) ประกอบด้วย 4 ทฤษฎี คือ
 - 2.1.1 ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)
 - 2.1.2 ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (Libertarian Theory) หรือ เสรีนิยม (Liberalism)
 - 2.1.3 เบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarian Theory) หรือสื่อมวลชนแบบโซเวียต (Soviet Communist)
 - 2.1.4 ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนจีน แบ่งเป็น
 - 2.2.1 ยุคก่อนเปิดประเทศ (ค.ศ. 1949 – 1978)
 - 2.2.2 ยุคหลังเปิดประเทศ (ค.ศ. 1979 – ปัจจุบัน)
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและประเภทรายการโทรทัศน์
 - 2.3.1 ประเภทรายการโทรทัศน์
 - 2.3.2 รูปแบบรายการโทรทัศน์

2.1 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน (Four Theories of the Press)

ซีเบอร์ต (Siebert) และ ชรามม์ (Schramm) เขียนเรื่อง “Four Theories of the Press” ในปี 1956 ซึ่ง ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ เป็นผู้แปลเรื่องดังกล่าวมาเป็นภาษาไทย โดยใช้ชื่อว่า “ทฤษฎีสื่อสารมวลชน” ทฤษฎีดังกล่าวเป็นแนวคิดในเชิงปรัชญาการเมืองเกี่ยวกับการใช้และควบคุมสื่อมวลชนในประเทศต่างๆ ที่มีระบบการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารมวลชนของประเทศโดยอ้อมต้องมีบทบาทหน้าที่ตามเงื่อนไขทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศนั้น (สื่อมวลชน ดลชีวิต, 2540)

ทฤษฎีดังกล่าวจึงอยู่บนพื้นฐานของการมองสื่อมวลชนในเชิงบทบาทหน้าที่ภายในกรอบการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นทัศนะเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่สื่อมวลชนได้ทำมา กำลังทำ และคาดหวังว่าควรจะต้องทำต่อไปตามเงื่อนไขอุดมการณ์ และโครงสร้างระบบที่ได้ถูกจัดวางไว้

ทฤษฎีสื่อสารมวลชนนี้บางครั้งมีผู้เรียกว่า ‘ทฤษฎีปทัสสถาน’ (Normative Theory) เนื่องจากเป็นการแสดงทัศนะว่าสื่อมวลชนเป็นอย่างไร หรือคาดหวังว่าควรจะทำอย่างไร ปฏิบัติบทบาทหน้าที่อย่างไร ภายในกรอบของเงื่อนไข ค่านิยมหรือกฎระเบียบซึ่งเป็นปทัสสถาน (Norms) ของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ เดนิส แม็คเคเวล เป็นผู้บัญญัติชื่อทฤษฎีนี้ (สื่อมวลชนดลชีวิต, 2540)

เช่นเดียวกับที่ ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ (2532) นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนได้อธิบายถึงแนวคิดของทฤษฎีนี้ไว้ใน “ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน” ว่าทฤษฎีเชิงบรรทัดฐานนี้ได้เสนอความคิดเห็นในแง่ที่ว่า สื่อมวลชนควรจะทำหรือถูกคาดหวังว่าจะดำเนินงานอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างไรและด้วยค่านิยมอะไร ส่วนใหญ่แล้วแต่ละทฤษฎีจะมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางการเมืองและสภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ และดูเหมือนว่าระบบการเมืองแต่ละระบบหรือสังคมแต่ละสังคมจะมีทฤษฎีสื่อสารมวลชนเฉพาะของตนเอง

จากคำอธิบายของนักวิชาการต่างๆข้างต้น ทำให้เข้าใจแนวคิดของทฤษฎีนี้ว่าเป็นบรรทัดฐานกว้างๆ ที่ใช้ในการอธิบายบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทิศทางของกลุ่มทฤษฎีที่เหมาะสมกับบริบททางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ ทั้งนี้จะเน้นในข้อหนึ่งข้อใดมากหรือ

น้อยก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของประเทศนั้น ทฤษฎีสื่อมวลชนสามารถจำแนกเป็น 4 กลุ่มทฤษฎีกว้างๆ ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

ทฤษฎีนี้มักใช้กันอยู่ในประเทศที่มีระบบการปกครองแบบเผด็จการ โดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้ระบบกษัตริย์ และสื่อมวลชนอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐและผลประโยชน์ของชนชั้นปกครอง สื่อมวลชนจึงมีความชอบธรรมในการตรวจพิจารณาเนื้อหาที่จะนำเสนอ นอกจากนี้ยังมีวิธีการควบคุมโดยการออกกฎหมายจากฝ่ายบริหาร การออกใบอนุญาต การควบคุมการผลิต การเก็บภาษีและการลงทะเบียนทางเศรษฐกิจ

ตามทฤษฎีนี้ สื่อมวลชนต้องมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลที่กำลังทรงอำนาจและรับใช้รัฐ โดยการให้ข่าวสาร ให้การศึกษา และความบันเทิงในกรอบอุดมการณ์เชิงอนุรักษนิยม จะวิพากษ์วิจารณ์จักรกลทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ปกครองมิได้ (สื่อมวลชน ดลชีวีต, 2540)

ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ (2532) สรุปบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนในประเทศที่มีลักษณะแบบอำนาจนิยมไว้ดังนี้

- สื่อมวลชนไม่ควรทำอะไรก็ตามที่เป็นการบ่อนทำลายอำนาจของรัฐ
- สื่อมวลชนควรยอมรับ อยู่ใต้อำนาจของรัฐ
- สื่อมวลชนไม่ควรทำลายค่านิยมของคนส่วนใหญ่ หรือค่านิยมหลักทางศีลธรรม และทางการเมือง
- การตรวจพิจารณาเป็นสิ่งที่ชอบธรรม เพื่อเป็นการบังคับให้เป็นไปตามหลักการเหล่านี้
- การล่วงละเมิดต่ออำนาจของรัฐเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ การเบี่ยงเบนจากนโยบายของรัฐหรือทำลายหลักปฏิบัติทางศีลธรรมควรเป็นความผิดทางอาญา

2.1.2 ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (Libertarian Theory)

ทฤษฎีอิสรภาพนิยมหรือเสรีนิยมเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในประเทศเสรีประชาธิปไตย ต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้มาจากการตีความของหนังสือพิมพ์ที่จะให้หลุดพ้นจากการควบคุมทางการเมืองและการปกครอง

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของทฤษฎีนี้ คือเป็นเครื่องมือของปัจเจกชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและใช้ในการควบคุมรัฐบาล สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้การบันเทิง ส่งเสริมการค้าและโฆษณาสินค้า อีกทั้งตอบสนองสิทธิมนุษยชนในด้านสังคมและการศึกษา อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนจะแสดงเนื้อหาที่เป็นการหมิ่นประมาท อนาคต หยาบคาย และยุยงให้เกิดความกระด้างกระเดื่องมิได้ (สื่อมวลชนดลชีวิต, 2540)

ทั้งนี้ ศรีชัย ศิริกายะและกาญจนา แก้วเทพ (2532) ได้ให้กรอบของแนวคิดดังกล่าวคือ

- การยอมรับพันธะกรณีดังกล่าว สื่อมวลชนควรจะควบคุมกันเองภายใต้กรอบของกฎหมายและกรอบของสถาบันที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้น
- สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงอะไรก็ตามที่จะนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ หรือความระส่ำระสายหรือล่องละเมิดต่อชนกลุ่มน้อย
- สื่อมวลชนทั้งหมดควรมีลักษณะพหุนิยม และสะท้อนความหลากหลายของสังคม เปิดให้นานาทัศนะมีโอกาสได้ใช้สื่อมวลชน เพื่อแสดงออกถึงทัศนะต่างๆ และให้สิทธิในการใช้สื่อมวลชนเพื่อตอบโต้ข้อกล่าวหา
- สังคมและสาธารณชนมีสิทธิในการคาดหวังมาตรฐานชั้นสูงจากการดำเนินงานของสื่อมวลชน และมีสิทธิเข้าแทรกแซงเพื่อให้ได้มาซึ่งมาตรฐานดังกล่าว เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

2.1.3 ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism) หรือ ทฤษฎีสื่อมวลชนแบบโซเวียต (Soviet Communist Theory)

ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมหรือฝ่ายโซเวียตคอมมิวนิสต์ เป็นทฤษฎีที่วิวัฒนาการจากฝ่ายอำนาจนิยมภายใต้บริบททางการเมืองและสังคมแนวใหม่ในสหภาพโซเวียตในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดจากแนวคิดพื้นฐานของมาร์ชก (Marx) และ อีเกล (Engles) ผสมผสานกับเลนิน (Lanin) ซึ่งได้มีการพัฒนากรอบความคิดอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นรูปแบบเฉพาะของสื่อมวลชนที่ใช้ในรัสเซียและประเทศต่างๆ ที่รัสเซียมีอิทธิพลครอบงำอยู่

แนวคิดที่สำคัญมีดังนี้ คือ

ประการแรก ชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้มีอำนาจปกครองสังคม Socialist เพื่อที่จะรักษาอำนาจนี้ไว้จะต้องควบคุมผลผลิตทางความคิด ดังนั้นสื่อมวลชนทุกประเภทจึงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรตัวแทนชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งอันดับแรกก็คือพรรคคอมมิวนิสต์

ประการที่สอง สังคม Socialist จะต้องเป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้น Marx ยกย่องความเป็นเอกภาพของสังคมและความคิดว่าเป็นคุณธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ (เกษม ศิริสัมพันธ์ แปล, 2513) ดังนั้นสื่อมวลชนจึงไม่ควรมีรูปแบบโครงสร้างที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้นและการเมือง ขอบเขตของความขัดแย้งและการโต้เถียงควรจำกัดอยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความไร้ระเบียบทางสังคมจะเป็นอันตรายต่อรัฐสังคมนิยม

ประการที่สาม สื่อมวลชนควรมีบทบาทในเชิงบวกในการสร้างสรรค์สังคม และผลักดันให้บรรลุถึงการเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีภารกิจสำคัญในการอบรมบ่มนิสัยประชาชนไปในแนวทางที่รัฐต้องการ ซึ่งเป็นการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ได้วางแผนเศรษฐกิจและสังคมเอาไว้ ภารกิจดังกล่าวจึงเป็นภารกิจของสื่อมวลชนในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม

ประการที่สี่ ลัทธิมาร์กซิสต์ยึดมั่นในกฎวิสัยทางประวัติศาสตร์และความเป็นจริงที่เป็นกลาง ซึ่งสื่อมวลชนต้องสะท้อนออกมาให้เห็นเพื่อช่วยลดขอบเขตในการตีความด้วยตนเอง และทำให้เกิดค่านิยมใหม่ที่แตกต่างจากทัศนคติฝ่ายเสรีนิยม

ประการที่ห้า กำหนดให้สื่อมวลชนอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐและต้องการให้รวมเข้าไว้กับเครื่องมืออื่นสำหรับนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง

แนวคิดข้างต้นทำให้สื่อมวลชนกลายเป็นเครื่องมือรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ขณะเดียวกันสื่อมวลชนก็ถูกคาดหวังไว้ว่าจะสามารถควบคุมตนเองได้ และมีการพัฒนาและปฏิบัติตามแนวทางบรรทัดฐานวิชาชีพ ให้บริการ และรับผิดชอบต่อสาธารณชน ทั้งนี้ตามทฤษฎีดังกล่าว การตรวจพิจารณาก่อนนำออกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำ และการลงโทษสื่อมวลชนที่ล่วงละเมิดต่อกิจการของรัฐก็ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความถูกต้องด้วย (ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2532)

นอกจากนี้ ศุภรัศมี วิฑูติกุลเจริญ (2540) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนตามทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมหรือทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ไว้ใน “ทฤษฎีการสื่อสาร” ดังนี้

1. สื่อมวลชนจะต้องตอบสนองผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ
2. สื่อมวลชนจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยทำหน้าที่ให้การอบรมปมนิสัยทางสังคมตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ ให้การศึกษา ให้ข่าวสาร กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ และเกิดการเคลื่อนไหวภายในสังคม
3. สื่อมวลชนจะต้องเสนอสังคมทัศน์และโลกทัศน์ (view of society and the world) ที่สมบูรณและเที่ยงธรรม และสอดคล้องกับหลักการของ Marx และ Lenin
4. สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือของรัฐและพรรคในการเปิดเผยสภาพความเป็นจริงเบื้องหลังการต่อสู้ทางชนชั้นเพื่อเตรียมมวลชนให้พร้อมสำหรับงานปฏิบัติ
5. สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อและการปลุกกระดม (ตามข้อเขียนของ Lenin การปลุกกระดม (agitation) หมายถึงการชี้ให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมอันเกิดจากความเห็นแย้งกันภายในลัทธิทุนนิยมและปลุกเร้าให้เกิดความไม่พอใจและลุกขึ้นประณามความอยุติธรรม ส่วนการโฆษณาชวนเชื่อคือการอธิบายอย่างละเอียดเกี่ยวกับความเห็นแย้งเหล่านั้น การปลุกกระดมมักจะทำด้วยการพูด แต่การโฆษณาชวนเชื่อมักทำด้วยการเขียน) (Lenin, Vladinin Hyich “Collected works”, 1927 อ้างถึงใน ศุภรัศมี วิฑูติกุลเจริญ, 2540)

6. สื่อมวลชนจะต้องสนับสนุนความเคลื่อนไหวของฝ่ายหัวก้าวหน้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ
7. สื่อมวลชนจะต้องตอบสนองความต้องการและความจำเป็นของประชาชนผู้รับสารภายในกรอบของสังคม

ทั้งนี้ แม้ว่าสื่อมวลชนตามทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ จะมีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีอำนาจนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม แต่ก็ยังมีความแตกต่างกันที่เห็นได้ชัด คือสื่อมวลชนตามทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์จะไม่เสนอข่าวที่เป็นการแทรกแซงตามอำเภอใจ หากแต่สื่อจะต้องทำงานเพื่อบริการสาธารณชน

นอกจากนี้ แนวคิดของทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ที่แตกต่างไปจากทฤษฎีอื่นใน 4 ฝ่าย คือ สื่อมวลชนเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ ดำรงอยู่ในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อทำหน้าที่ในการหล่อหลอมให้คนในสังคมอยู่ภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น จึงต้องถูกรัฐควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

กล่าวโดยสรุปแล้ว ลักษณะของสื่อสารมวลชนฝ่ายโซเวียตคอมมิวนิสต์ คือสื่อมวลชนถูกใช้เป็นเครื่องมือและถือเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐและของพรรค โดยถูกรวมเข้ากับเครื่องมืออื่นๆ ซึ่งรับใช้อำนาจของรัฐและอิทธิพลของพรรคเพื่อรักษาความเป็นเอกภาพภายในของรัฐและพรรค ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อรัฐและต่อพรรค และเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อและการปลุกกระตือรือร้น ความคิด และไม่มีกรกล่าวถึงความขัดแย้งทางการเมืองตามแนวคิดของระบบสังคมนิยม ทั้งนี้ ภายใต้หลักการดังกล่าว สื่อมวลชนยังถูกคาดหวังให้มีความรับผิดชอบต่อสาธารณชนอีกด้วย

2.1.4 ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)

ทฤษฎีนี้มาจากพื้นฐานของแนวความคิดอิสราฟานิยมที่เห็นว่า สื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพแต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมไปด้วย เกิดความเป็นแนวความคิดเสรีนิยมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า Neo-Liberalism ซึ่งตามแนวความคิดนี้เสรีภาพจะถูกจำกัดขอบเขต

ด้วยความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อผู้ประกอบวิชาชีพภายใต้จรรยาบรรณของสมาคมวิชาชีพและโดยการควบคุมของสถาบันรัฐที่เป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐบาลหรือผู้ใด

ภายใต้พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม สื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข่าวสาร การบันเทิง ส่งเสริมการค้า และการโฆษณาสินค้า แต่ที่สำคัญที่สุดคือจะต้องยกความขัดแย้งของฝ่ายต่างๆ เข้าสู่การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อสาธารณะ แต่จะไม่ละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล และผลประโยชน์ของสังคม (สื่อมวลชนดลชีวิต, 2540)

ดังนั้นทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมจึงแตกต่างกับทฤษฎีเสรีนิยม ตรงที่เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องนำไปสู่การสร้างสรรค์ประโยชน์ของส่วนรวม และแตกต่างกับทฤษฎีอื่นๆ ตรงที่สื่อมวลชนต้องยอมรับพันธะของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งหากสื่อมวลชนละเมิดพันธะดังกล่าวก็จะต้องมีบุคคลหรือองค์กรอื่นใดจัดการให้ยินยอม (อรนุช เลิศจรยารักษ์, 2526)

จากแนวคิดของทฤษฎีสื่อสารมวลชนหรือปทัสถานข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่าระบบสื่อสารมวลชนในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไปตามขอบเขตทางระบบเศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งปัจจัยของระบบการปกครองดังกล่าวนี้เองที่เป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานของสังคมและบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

ทั้งนี้สอดคล้องกับทัศนะของ Lule (1987 : อ้างถึงใน ปารณีย์ จันทกรกุล, 2540) ที่กล่าวถึงคุณค่าข่าวที่แตกต่างกันตามความหมายของโลกที่ 1 และโลกที่ 2 ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการปกครองที่ต่างกัน จึงทำให้สื่อมวลชนให้นิยามข่าวและคุณค่าข่าวแตกต่างกัน

คุณค่าข่าวของสื่อมวลชนโลกที่ 1 หรือประเทศที่ปกครองระบบประชาธิปไตย มีคุณค่าข่าวที่ถือเป็นหลักสากลนิยม ดังนี้

1. ความรวดเร็ว (Timeliness) การรายงานข่าวต้องรวดเร็ว ชับไว และทันเหตุการณ์
2. ความใกล้ชิด (Proximity) สื่อมวลชนมักจะรายงานเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่ใกล้ชิดกับผู้อ่านมากกว่าเหตุการณ์ที่ไกลตัว
3. ความเด่นของบุคคลที่เป็นข่าว (Personality) บุคคลที่สำคัญมีชื่อเสียงหรือเป็นบุคคลสาธารณะมักจะเป็นข่าวเสมอๆ เช่น นักการเมือง พระราชวงศ์ ยอดนักกีฬา ดารา

4. เหตุการณ์ที่ไม่ปกติ (Unusual Event) ข่าวโลกที่ 1 เป็นเหตุการณ์แปลกประหลาด ดังคำกล่าวที่ว่าหมากัดคนไม่เป็นข่าว แต่คนกัดหมาเป็นข่าว
5. ความสนใจของมนุษย์ (Human Interest) ข่าวเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคนที่มีความพิเศษหรือแปลกกว่าคนอื่น เช่น มีความเมตตาอย่างใหญ่หลวง เรื่องที่น่ายินดีหรือเรื่องน่าอัศจรรย์ก็เป็นข่าวได้
6. ความขัดแย้ง (Conflict) เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับความไม่ลงรอยกัน ตกลงกันไม่ได้ การต่อสู้มักเป็นข่าวโลกที่ 1 ดังคำกล่าวที่ว่า ถ้าคนกำลังต่อสู้กันนั้นเป็นโอกาสที่ดีที่จะเป็นข่าว (if people are fighting , there's good chance it is news.)

คุณค่าข่าวของสื่อมวลชนโลกที่ 2 ได้แก่

1. ความสำคัญของลัทธิ (Ideological Significance) ข่าวต้องถูกต้องตามแนวคิดของลัทธิ เนื่องจากการตัดสินใจทุกขั้นตอนในกระบวนการผลิตข่าวตั้งแต่การคัดเลือกเรื่องจนถึงการเสนอข่าวลงหน้าหนังสือพิมพ์หรือจอโทรทัศน์ จะต้องมาจากการพิจารณาจากแนวคิดของลัทธิ
2. ความเกี่ยวข้องกับพรรค (Party Concern) ทั้งสิ่งที่พรรคพูด สิ่งที่พรรคทำ สิ่งที่พรรคคิด และสิ่งที่พรรคไม่คิด ล้วนแต่เป็นข่าวในโลกที่ 2 ทั้งนั้นสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรค รวมทั้งคุณค่าข่าวก็เป็นเครื่องมือของพรรคเช่นกัน โดยทางการมีอำนาจทางกฎหมายให้สื่อมวลชนรายงานข่าวที่สร้างความเข้าใจในสังคม จึงจะเห็นได้ว่าพรรคและสื่อมวลชนมีความเกี่ยวข้องกัน
3. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ข่าวในโลกที่ 2 จะต้องสร้างสรรค์เป็นไปในทางบวกและระแวดระวังภัย (Vigilant) โดยทั่วไป สื่อมวลชนจะไม่วิพากษ์วิจารณ์สืบสวนสอบสวนกล่าวหาลัทธิของรัฐและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ พรรค
4. การให้การศึกษา (Education) ข่าวต้องเป็นคำแนะนำ สั่งสอน เทศนา หรือสามารถพูดได้โดยนัยว่าข่าวทำหน้าที่เสมือนโฆษณาชวนเชื่อ มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาก็จะมีหลายรูปแบบ เช่น บทความเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการเกษตร กลวิธีดูแลสุขภาพ
5. ความสนใจของมนุษย์ (Human Interest) คุณค่าข่าวนี้อาจใกล้เคียงกับคุณค่าข่าวโลกที่ 1 คือ เป็นข่าวเกี่ยวกับคน แต่ในโลกที่ 2 หมายความว่าถึงคนในชนชั้นกรรมาชีพ

เห็นได้จากหนังสือพิมพ์ Pravda ของโซเวียต เสนอข่าวและภาพของกรรมกรเพื่อ
ยกระดับชนชั้นกรรมาชีพ

นอกจากนี้ ยังมีคุณค่าข่าวอื่น ๆ ที่เหมือนคุณค่าข่าวโลกที่ 1 เช่น ความรวดเร็ว
ความใกล้ชิด ความเด่น แต่สิ่งที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างสื่อมวลชนโลกที่ 1 และโลกที่ 2
คือคุณค่าข่าวที่ยึดถือตามลัทธิการปกครองนั่นเอง

คุณค่าข่าวของสื่อมวลชนโลกที่ 3

1. การพัฒนา (Development) เป็นคุณค่าข่าวแรกในโลกที่ 3 ที่ถือว่าข่าว คือ ความ
เจริญความก้าวหน้าและการก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ตามแนวคิดของคณะ
กรรมการ McBridge ของ UNESCO ปี 1990 ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการพัฒนาและ
การสื่อสาร
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ข่าวจะต้องมีความรับผิดชอบต่อ
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเทศที่มีโครงสร้างเปราะบางอย่างประเทศที่ 3 ข่าวที่มี
ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีความสำคัญมาก
3. การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ (National Integration) ข่าวเปรียบเสมือนสิ่ง
กระตุ้นให้ประชาชนในชาติเกิดความภาคภูมิใจและมีความสามัคคีกัน
4. การให้การศึกษา (Education) ข่าวในโลกที่ 3 เป็นคำสั่งสอน คำแนะนำ ข่าวถูกใช้
กระจายความรู้เกี่ยวกับการดูแลและสุขภาพ การช่วยเหลืองานเกษตรกรรมและขยาย
งานเกี่ยวกับวัฒนธรรมยิ่งไปกว่านี้ ยังมีคุณค่าข่าวอื่น ๆ ที่มีบทบาทรองลงมาอีก
คุณค่าข่าวบางประการเหมือนคุณค่าข่าวโลกที่ 1 เช่น ความใกล้ชิด ความสนใจของ
มนุษย์ก็เป็นคุณค่าข่าวที่สำคัญต่อสื่อมวลชนโลกที่ 3 เช่นกัน

สำหรับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในประเทศจีนในปัจจุบันนี้ นับว่าเป็นประเด็นที่
น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะและเงื่อนไขที่แตกต่างไปจากระบบสื่อมวลชน
ในประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ เนื่องจากประเทศจีนใช้ระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ทำให้สื่อ
มวลชนยังคงมีบทบาทและหน้าที่ต่อพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลจีนตามหลักการแบบสังคมนิยม แต่
ขณะเดียวกันรัฐบาลจีนมีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งใช้

ระบบกลไกตลาดและเปิดให้มีการแข่งขัน ทำให้วงการสื่อมวลชนของจีนคึกคักและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะวงการโทรทัศน์ นอกจากนี้สื่อโทรทัศน์ของจีนยังได้รับอิทธิพลทางด้านรูปแบบรายการและเนื้อหาจากประเทศตะวันตก ทำให้รายการโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบันมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับรายการโทรทัศน์ในโลกเสรีทั้งหลาย

เพื่อให้ด้านภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับระบบสื่อมวลชนจีน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างกันใน 2 ยุค คือ ภายหลังจากที่จีนสถาปนาประเทศเป็นสาธารณรัฐและปิดประเทศในปี 1949 เรื่อยมาจนถึงปี 1979 ที่ผู้นำจีนคนใหม่ได้ดำเนินนโยบายเปิดประเทศและหันมาเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในแบบโลกเสรี ซึ่งมีผลสำคัญยิ่งต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน นอกจากนี้สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังเป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศที่รัฐบาลจีนจัดทำขึ้นในยุคหลังเปิดประเทศ ทำให้การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรายการโทรทัศน์ทางสถานี CCTV-4 ในงานวิจัยชิ้นนี้ ต้องอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนจีนใน 2 ยุคดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาด้วย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนจีน

ลักษณะของสื่อมวลชนจีนถูกหล่อหลอมให้มีคุณลักษณะและคุณสมบัติที่สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองแบบสังคมนิยมซึ่งมีพื้นฐานแนวคิดที่แตกต่างจากการปกครองในแบบสังคมประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นระบบโครงสร้างของสื่อมวลชนจีน ซึ่งถูกจัดให้เป็นหน่วยงานของรัฐบาลที่มีภาระหน้าที่ต่อพรรคคอมมิวนิสต์ผู้กุมอำนาจและนโยบายสูงสุดของประเทศ จากเหตุผลทางโครงสร้างและภารกิจของสื่อมวลชนจีนดังกล่าว มีผลโดยตรงต่อความรับผิดชอบและบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่มีต่อรัฐและประชาชน โดยมีภาระหน้าที่หลักในการเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลและรับใช้นโยบายของรัฐตามทิศทางของผู้นำประเทศ ดังนั้นจึงมีไต่ปากเสียงของประชาชนเช่นในประเทศเสรีนิยมและมีอาจพูดสิ่งใดที่ขัดต่อนโยบายของรัฐได้ ตรงกันข้ามสื่อมวลชนจีนกลับมีบทบาทหน้าที่หลักในการโฆษณาชวนเชื่ออุดมการณ์ของผู้นำประเทศ ทั้งนี้ ยุคสมัยของผู้นำที่แตกต่างกันทำให้เนื้อหาและทิศทางที่สื่อมวลชนถือปฏิบัติแตกต่างกันตามไปด้วย

ลักษณะดังกล่าวทำให้มองเห็นว่า สื่อมวลชนจีนมีเสรีภาพในการนำเสนอสารต่อผู้ชมอย่างจำกัด ซึ่งหากพิจารณาตามระบบแนวคิดของสังคมนิยมแล้ว ถือว่าสื่อมวลชนจีนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการนำเสนอเนื้อหาสาร แต่เสรีภาพในสังคมนิยมหมายถึงการที่ประชาชนสามารถใช้เสรีภาพผ่านรัฐ หมายความว่ารัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นผู้แยกแยะและเลือกสิ่งที่ดีให้กับสังคมและประชาชนโดยจะขจัดและกีดกันสิ่งไม่ดีตามแนวคิดของรัฐไปให้พ้นทาง ดังนั้น เสรีภาพของสื่อมวลชนจีนจึงมีอยู่ภายในขอบเขตของภาระหน้าที่ที่มีต่อรัฐเท่านั้น และต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นผลดีกับสังคมเท่านั้น เกณฑ์ในการใช้วัดว่าสิ่งใดดีและควรนำเสนอหรือมิควรนำเสนอก็คืออุดมการณ์และทิศทางการเมืองของผู้นำในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั่นเอง

ทั้งนี้ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์การเมืองของจีนสามารถแบ่งเป็น 2 ยุคหลักๆ คือ ยุคก่อนเปิดประเทศ (1949-1979) และยุคหลังเปิดประเทศ (1979- ปัจจุบัน) ซึ่งแนวคิดทางการเมืองและเศรษฐกิจของผู้นำประเทศใน 2 ยุคดังกล่าวมีทิศทางที่ต่างกัน โดยเฉพาะนโยบายทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบของสื่อมวลชนให้มีพัฒนาการที่แตกต่างกันอย่างฉับพลัน

2.2.1 ยุคก่อนเปิดประเทศ (1949-1979)

ยุคก่อนเปิดประเทศเป็นยุคภายหลังเหมาเจ๋อตงสถาปนาประเทศขึ้นเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1949 ซึ่งจีนได้ดำเนินนโยบายปิดประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐานภายในทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง

บริบททางการเมืองของจีนในขณะนั้น พรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศและตั้งตนเป็นเจ้าของประเทศ ควบคุมประชาชนไว้อย่างเข้มงวด องค์กรและสถาบันทางสังคมทุกสถานองค์กรต่างมีไว้เพื่อสนับสนุนพรรค และทุกคนต้องปฏิบัติตามมติของพรรค ความคิดเห็นอย่างอื่นที่แตกต่างจากมติของพรรคถือเป็นการละเมิดและลบหลู่สัจจะหรือความจริง ซึ่งความจริงตามความหมายของพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นหมายถึงมติของพรรคนั่นเอง (กรมประชาสัมพันธ์, 2509)

หลักการดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดของลัทธิเลนิน-สตาลินที่เน้นให้ปลูกฝังความคิด การปฏิบัติให้แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของคน ควบคุมความคิดและพฤติกรรมของคนให้อยู่ในแนวทางที่ รัฐต้องการ นักปฏิวัติของจีนอธิบายการควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จดังกล่าวว่าเป็นการควบคุมจากพรรคมา ผู้รัฐ รวมถึงกุมอำนาจทางการเมือง การควบคุมระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนการควบคุมในระดับความคิด ซึ่งผู้นำที่มีอำนาจเพียงไม่กี่คนเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดบนปรีชาเมตตา โครงสร้างอำนาจดังกล่าวจึงมี ลักษณะคือ รัฐเป็นผู้ควบคุมความคิดโดยใช้เครื่องมือที่สำคัญนั่นก็คือสื่อมวลชน (Chin-Chuan Lee, 1990) สื่อมวลชนในยุคก่อนเปิดประเทศภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุงจึงมีบทบาทหน้าที่รับใช้ลัทธิ การเมืองอย่างเต็มตัว ซึ่งสะท้อนผ่านรูปแบบรายการโทรทัศน์ของจีนให้เห็นเป็นรูปธรรม ดังนี้

1). บทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชนจีนในยุคก่อนเปิดประเทศ

โครงสร้างทางการเมืองในยุคเหมาเจ๋อตุงดังกล่าวถือเป็นปัจจัยหลักในการ กำหนดโครงสร้างตลอดจนบทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชนจีน สื่อมวลชนทุกแขนงถือเป็น หน่วยงานของรัฐ ดำเนินการและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายโดยรัฐ เจ้าหน้าที่สื่อมวลชนทุกระดับเป็นเจ้าของ หน้าที่รัฐ และไม่มีองค์กรสื่อมวลชนที่เป็นของเอกชนเลยแม้แต่แห่งเดียว (วิภา อุตมฉันท, 2532)

บทบาทหน้าที่หลักของสื่อมวลชนจีนในขณะนั้นต้องสอดคล้องกับนโยบายของผู้ นำประเทศ นั่นก็คือเหมาเจ๋อตุงต้องการสร้างประเทศให้เป็นสังคมนิยม ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ โฆษณาชวนเชื่อความยิ่งใหญ่ของลัทธิมาร์กซ์ และความกล้าเล็ดของความคิดเหมาหรือความจริงตาม ความคิดของเหมาเจ๋อตุง รัฐถือสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อและเป็นช่องทาง ในการนำนโยบายและข่าวสารจากรัฐลงไปถึงประชาชน (วิภา อุตมฉันท, 2532) สื่อมวลชนจีนในยุค เหมาจึงมีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มตัว แม้แต่สื่อมวลชนที่มีลักษณะเพื่อความบันเทิงต่างๆ เช่น ละครหรือภาพยนตร์ต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อการสอดแทรกปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองและถูกใช้ในการ สร้างมายาคติเพื่อสนองเป้าหมายของรัฐทั้งสิ้น

นอกจากระบบโครงสร้างที่ทำให้สื่อมวลชนในจีนแตกต่างจากประเทศในโลกเสรี แล้ว แนวคิดเกี่ยวกับ “เสรีภาพ” ของสื่อมวลชนก็แตกต่างกันด้วย ในประเทศจีน คำว่า “เสรีภาพ”

ของสื่อมวลชนจะพูดลอยๆ ไม่ได้ แต่จะต้องพูดไปกับคำว่า “ภาระหน้าที่” และ “ความรับผิดชอบ” นั่นก็คือเสรีภาพในการเขียนหรือเสนอเรื่องราวต่อประชาชนของสื่อมวลชน จะต้องดูด้วยว่าจะก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อสังคมอย่างไร และสิ่งที่เป็นบรรทัดฐานกว้างๆ ในการวัดว่าสิ่งใดเป็นผลดีหรือผลเสียต่อสังคมนั้นก็คือ (วิภา อุตมฉินท์, 2532)

- ต้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เช่นในยุคเหมา สื่อมวลชนมีหน้าที่ต้องโฆษณาความยิ่งใหญ่ของลัทธิมาร์กซ สิ่งใดที่เป็นไปในทางการขัดแย้งกับนโยบายดังกล่าวถือว่าเป็นผลเสียต่อประเทศชาติ ทั้งนี้สอดคล้องกับ Chin-Chuan Lee (1990) ที่อธิบายถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ใน Voices Of China ว่าสื่อมีเสรีภาพในการเลือกเรื่องที่จะนำเสนอ โดยต้องได้รับคำแนะนำจากพรรคและสื่อต้องพูดในนามของพรรคอย่างเคร่งครัด ภารกิจหลักของสื่อก็คือการให้ข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนความคิดของพรรค นอกจากนี้สื่อควรสร้างภาพในด้านบวกให้กับพรรค โดยการวิพากษ์วิจารณ์ควรจำกัดอยู่เพียง 20% ส่วนอีก 80% ของเนื้อหาทั้งหมด ควรเป็นการโฆษณาความสำเร็จของพรรค
- ต้องถือผลประโยชน์ต่อสังคมเป็นที่ตั้ง สื่อมวลชนในสังคมจีนไม่ควรเขียนหรือเสนอสิ่งใดที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับแม้จะเป็นเรื่องจริงก็ตาม เช่นการนำเสนอรายละเอียดของข่าวอาชญากรรมสยดสยองหรืออุบัติเหตุร้ายแรง เพราะถือว่าเป็นข่าวไม่สร้างสรรค์และบั่นทอนเสถียรภาพของสังคม
- เนื่องจากจีนในยุคเหมาเจ๋อตุงขีดเส้นแบ่งที่ชัดเจนระหว่างประเทศที่เป็นมิตรกับศัตรูโดยถือระบอบการเมืองเป็นเครื่องกำหนด ดังนั้นสื่อมวลชนจะต้องเขียนข่าวโจมตีอย่างรุนแรงต่อประเทศที่เป็นศัตรู และต้องสร้างความรู้สึกไม่เป็นมิตรกับรัฐบาลของประเทศเหล่านั้น

จากบรรทัดฐานข้างต้นทำให้มองเห็นว่าสื่อมวลชนจีนเป็นดังคนรับใช้ที่ซื่อสัตย์ของรัฐ และพรรคแต่มีใช้ประชาชน สื่อมวลชนในยุคดังกล่าวของจีนจึงเป็นองค์กรการควบคุมแบบเบ็ดเสร็จในการส่งผ่านความคิดที่เข้ครอบงำประชาชน ทั้งนี้มีบทความในหนังสือพิมพ์หลายบทความที่พบว่าประธานเหมาเป็นผู้เขียนเพื่อสนับสนุนและปลุกกระดมความคิดของตนเอง

2). ลักษณะรายการโทรทัศน์ในยุคก่อนเปิดประเทศ

สำหรับสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของจีนออกอากาศอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อ 2 กันยายน 1958 โดยใช้ชื่อแต่เดิมว่าสถานีโทรทัศน์ปักกิ่งหรือ Beijing Television Station (BTV) โดยในช่วงแรกจะออกอากาศเพียง 2 ครั้ง / สัปดาห์ และระยะเวลาเพียงครั้งละ 2-3 ชั่วโมง อีก 2 ปีต่อมาจึงเริ่มทดลองออกอากาศในเมืองเซี่ยงไฮ้ เทียนจิน และอีก 12 จังหวัด รายการทาง BTV ในเริ่มแรกประกอบด้วยข่าว 13.5% กีฬา 4.5% บันเทิง 52% และรายการพิเศษอื่นๆ อีก 30%

BTV เปลี่ยนชื่อเป็น China Central Television Station (CCTV) ในเดือน พฤษภาคม 1979 เพื่อสะท้อนศักยภาพการกระจายเสียงได้ทั่วประเทศ สถานีโทรทัศน์ทุกสถานีอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานแห่งพรรคคอมมิวนิสต์และหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งได้แก่กระทรวงโฆษณาการประจำจังหวัดและสำนักกระจายเสียงประจำจังหวัด ซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้ดูแลด้านการบริหารและเทคโนโลยี ในขณะที่พรรคจะควบคุมด้านเนื้อหาทางการเมือง ทั้งนี้ในช่วงก่อนปี 1980 กระทรวงโฆษณาการจะเป็นผู้คัดเลือกข่าวที่ออกอากาศในแต่ละวัน (Chin-Chuan Lee, 1990)

จีนใช้เวลากว่า 30 ปี ในการจัดตั้งเครือข่ายสถานีโทรทัศน์แห่งชาติ และพัฒนาไปอย่างยากลำบากเนื่องจากสื่อโทรทัศน์มักถูกแทรกแซงจากการเมืองและประสบปัญหาทางเศรษฐกิจภายใต้บริบททางการเมืองที่ยากลำบาก เครือข่ายโทรทัศน์แห่งชาติก็จัดตั้งขึ้นสำเร็จในปลายปี 1971 ซึ่งในขณะนั้นมีสถานีโทรทัศน์ทั้งสิ้น 32 สถานี ตั้งอยู่ในจังหวัดต่างๆ สถานีท้องถิ่นเหล่านี้จะทำหน้าที่ทวนสัญญาณรายการจากสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง สถานีท้องถิ่นจึงต้องพึ่งรายการจาก CCTV ในการออกอากาศเป็นหลัก

สื่อกระจายเสียงในประเทศจีนก็มีภาระหน้าที่ที่ชัดเจนในการส่งเสริมนโยบายของรัฐเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นรายการบันเทิง รายการข่าวสาร หรือรายการการศึกษาต่างต้องมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของรัฐ ดังนั้น รายการโทรทัศน์ในจีนโดยมากจึงมีเนื้อหาในทางอบรมสั่งสอนเพื่อหล่อหลอมความคิดของคนในประเทศให้มีรูปแบบชีวิตและทัศนคติที่รับใช้ระบบสังคมนิยม (Peter J.S. Dunnet, 1990)

รายการข่าวในยุคก่อนเปิดประเทศจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับการประชุมหรืองานเลี้ยงของบรรดาผู้นำทางการเมือง ส่วนรายการบันเทิงยังคงถูกจำกัดทั้งด้านปริมาณและเวลาในการออกอากาศในช่วงปี 1958-1977 มีละครโทรทัศน์ผลิตออกมาเพียง 74 เรื่อง ส่วนในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม (1969-1976) เนื่องจากเป็นช่วงที่สับสนทางการเมือง รัฐจึงต้องควบคุมสื่อมวลชนทุกแขนงไว้อย่างเข้มงวด สื่อโทรทัศน์ถูกใช้เป็นกระบอกเสียงสนับสนุนแนวคิดปฏิวัติและต่อต้านความคิดของพวกที่สนับสนุนลัทธิทุนนิยม รายการที่ได้รับชมในขณะนั้นจึงมีเพียงคำโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองของรัฐบาล ส่วนรายการบันเทิงต่างถูกลดทอนจำนวนและเวลาออกอากาศลง รายการบันเทิงที่ปรากฏทางโทรทัศน์ขณะนั้นมักเป็นการแสดงดนตรีหรือลีลาประกอบเพลงโดยทีมโฆษณาแนวคิดของเหมาเจ๋อตง (Mao Zedong Thought Propaganda Teams) ส่วนภาพยนตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวมักมีเนื้อหาที่เน้นการต่อสู้และการปฏิวัติตามแนวทางของคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ในยุคก่อนเปิดประเทศรัฐบาลจีนไม่อนุญาตให้มีการโฆษณา ซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งหมด

2.2.2 ยุคหลังเปิดประเทศ (1979-ปัจจุบัน)

ความตึงเครียดทางการเมืองและการควบคุมสื่อมวลชนได้เปลี่ยนทิศทางจากรูปแบบลัทธิเบ็ดเสร็จนิยมแบบเหมาไปสู่ลัทธิอำนาจนิยมแบบตั้งซึ่งผ่อนคลายความเข้มงวดทางการเมือง ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือ การปฏิรูปเศรษฐกิจของผู้นำจีนยุคตั้งเสี่ยวผิง ซึ่งได้ดำเนินนโยบายเปิดประเทศได้สำเร็จในปี 1979

การปฏิรูปเศรษฐกิจและผลักดันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลต่อวงการสื่อมวลชนของจีนในยุคเปิดประเทศทั้งในด้านรูปแบบเนื้อหา บทบาทหน้าที่ ตลอดจนเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างน่าอัศจรรย์

ความแตกต่างด้านสื่อมวลชนในยุคของผู้นำทั้งสอง มี 3 ประเด็นหลักๆ คือ (Chin-Chuan Lee, 1990)

- (1) เหมาเจ๋อตงพยายามแทรกซึมอุดมการณ์การปฏิวัติและแนวคิดของสังคมนิยมในทุกอณูของวิถีชีวิตของประชาชน ในขณะที่ตั้งเสี่ยวผิงได้ผ่อนคลายความ

ตั้งเครือข่ายลัทธิอุตมการณลงและเปิดเสรีให้มีรูปแบบรายการที่หลากหลายขึ้น ประชาชนจึงสามารถบริโภคประเภทรายการที่ตรงกับความสนใจได้อย่างอิสระมากกว่าการซึ่มซับเพียงอุตมการณคำสั่งสอนจากรัฐเท่านั้น

- (2) สื่อมวลชนในยุคตั้งเสี่ยวผิงมิได้มีหน้าที่เพียงการบ่อนอุตมการณแก่ประชาชนเท่านั้น แต่ยังเป็นช่องทางให้ส่งผ่านวัฒนธรรมที่หลากหลาย สื่อเพื่อความบันเทิงต่างๆ จึงมีปรากฏในยุคตั้งเสี่ยวผิงรวมทั้งการส่งเสริมการนำเข้ารายการจากต่างประเทศที่ไม่มีเนื้อหาทางการเมืองอีกด้วย
- (3) เหมาเจ๋อตงจะใช้สื่อในการหลอหลอมอุตมการณตามนโยบายของตนอยู่เสมอ และมีการออกนโยบายอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาอำนาจของตนไว้ ในขณะที่ตั้งเสี่ยวผิงจะใช้วิธีขจัดความคิดในด้านที่ขัดแย้งกับแนวคิดของรัฐ และรักษาบรรยากาศทางการเมืองให้คงที่ หลักการดังกล่าวทำให้ตั้งมีทิศทางที่ชัดเจนในการใช้สื่อเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแทนเรื่องการต่อสู้ทางชนชั้น ประจักษ์พยานของข้อสรุปดังกล่าว คือ ในยุคเหมาเจ๋อตงจะปรากฏคำสั่งสอนของเหมาเป็นตัวหนาอยู่บนหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำ ในขณะที่ยุคตั้งจะปรากฏภาพและสุนทรพจน์ของตั้งบ้างเท่านั้น

ผลกระทบที่สำคัญต่อวงการสื่อมวลชนของจีนภายหลังรัฐบาลจีนดำเนินนโยบายเปิดประเทศในปี 1979 เป็นต้นมา ก็คือการปฏิรูปสื่อซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของรัฐที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อิทธิพลจากระบบกลไกตลาดที่ทะลักเข้ามาสู่สังคมจีน ประกอบกับการส่งเสริมจากภาครัฐเป็นแรงหนุนนำให้สื่อมวลชนจีนเปลี่ยนโฉมหน้าจากสื่อมวลชนภายใต้การควบคุมของรัฐอย่างเคร่งครัดพลิกโฉมเป็นสื่อที่มีความเป็นธุรกิจมากขึ้นจนมีลักษณะเหมือนในประเทศเสรีนิยมทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลกระทบต่อวงการโทรทัศน์ของจีน ทั้งในด้านรูปแบบเนื้อหา รายการ ความสัมพันธ์ระหว่างสถานีท้องถิ่น ตลอดจนบทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อให้เปลี่ยนแปลงไปจากตำแหน่งเดิมอย่างมาก

สื่อมวลชนของจีนตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาอยู่ภายในขอบเขตอันจำกัดของบริบททางการเมืองมาโดยตลอดจนเมื่อผู้นำจีนดำเนินนโยบายเปิดประเทศในปี 1979 และผลักดันการพัฒนาทาง

เศรษฐกิจ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสื่อมวลชนจึงประกอบไปด้วย ด้านการเมืองในระบบสังคม นิยมที่ผู้นำพรรคยังคงมีอำนาจสูงสุด และระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่ใช้ระบบกลไกตลาด และเปิดเสรีด้านการแข่งขันเพื่อกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจในประเทศ

ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในยุคหลังเปิดประเทศให้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต สรุปได้ดังนี้

1) บทบาทหน้าที่และเสรีภาพของสื่อมวลชนจีนในยุคหลังเปิดประเทศ

จีนไม่มีกฎหมายที่เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสื่อมวลชนโดยเฉพาะในด้านบริบททางการเมือง สื่อมวลชนทุกชนิดเป็นของรัฐ ต้องปฏิบัติตามแนวทางนโยบายของรัฐและพรรคจนดูเหมือนว่าไม่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายสื่อมวลชนแต่อย่างใด คำว่า “เสรีภาพสื่อมวลชน” (freedom of the press) เคยเป็นคำต้องห้ามมาเป็นเวลานาน เพิ่งได้รับการยอมรับในรัฐธรรมนูญของจีน ฉบับปี 1982 มาตรา 35 ซึ่งให้หลักประกันแก่ประชาชนในเรื่อง “เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การชุมนุม และการตั้งสมาคม (Information Freedom and Censorship, 1991 p.153) แต่มาตราอื่นๆ กลับมีข้อความที่ขัดแย้งกับสิทธิเสรีภาพที่ให้ไว้ในมาตรา 35 อธิบายได้ว่าเสรีภาพสื่อมวลชนของจีนไม่ใช่สิ่งสัมบูรณ์ แต่ต้องมาคู่กับเงื่อนไขต่างๆ อีกมากตามที่มาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ (วิภา อุตมฉันทน์, 2542)

เอกสารเผยแพร่จากสถานทูตสาธารณประชาชนจีนประจำประเทศไทย (2545) เรื่อง สภาพกิจการณสื่อมวลชนในจีน มีเนื้อหาที่กล่าวถึงของเขตในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนจีนไว้ดังนี้

- ห้ามมิให้สื่อมวลชนเผยแพร่เนื้อหาที่ขัดต่อทิศทางและนโยบายของพรรค
เปิดเผย ความลับของประเทศหรือบั่นทอนเสถียรภาพของประเทศเป็น
อันตรายต่อมวลชน นโยบายด้านศาสนาหรือทำลายความสามัคคีของ
มวลชน

- ห้ามมิให้เผยแพร่เรื่องราวการฆาตกรรม เรื่องป่าเถื่อน เรื่องลามกอนาจาร ขาวลือ หรือเรื่องมงายไร้สาระ และเนื้อหาที่ขัดต่อข้อบังคับและการควบคุมของพรรค

นอกจากนี้รัฐบาลยังจัดตั้งหน่วยงานด้านตรวจสอบเนื้อหา และมีนโยบายจัดการกับผู้ละเมิดข้อบังคับด้านการนำเสนอเนื้อหาอย่างถึงที่สุดอีกด้วย ดังนั้น เสรีภาพของสื่อมวลชนจีนปัจจุบันจึงต้องปรากฏคู่กับเงื่อนไขตามกฎหมายของรัฐเสมอ

สำหรับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของจีนที่เปลี่ยนแปลงไป สื่อมวลชนจีนถูกคาดหวังให้มีส่วนร่วมในการเร่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีนแก่นานาประเทศ เพื่อยกสถานะภาพของจีนในเวทีโลก ร่วมมือกันสกัดกั้นความคิดแบบตะวันตกที่แทรกซึมสู่สังคมจีนผ่านการสื่อสารที่ทันสมัยในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นตามหลักการแล้วเสรีภาพและภาระหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันจึงมีอยู่ตามนโยบายต่อสื่อมวลชนของรัฐเสมอ ส่วนด้านนโยบายต่อต่างประเทศในยุคหลังเปิดประเทศนั้น สื่อมวลชนจีนต้องยึดหลักกระชับมิตรกับทุกประเทศในโลกในการเสนอข่าวต่างประเทศ สื่อมวลชนในจีนจะไม่เขียนสิ่งใดในทางวิพากษ์วิจารณ์ หรือตำหนิติเตียนรัฐบาลประเทศอื่น และไม่มี การเพิ่มเติมแง่คิดหรือทัศนคติในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ เพราะถือเป็นการเมืองภายในประเทศของคนอื่น ไม่สมควรจะวิจารณ์ให้กระทบความสัมพันธ์ (วิภา อุดมฉันท, 2542 : อ้างแล้ว) ทิศทางการนำเสนอข่าวต่างประเทศของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันจึงแตกต่างจากทิศทางของสื่อมวลชนในยุคของเหมาเจ๋อตงโดยสิ้นเชิง

แต่สำหรับบริบทด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ผู้นำจีนนำมาผสมผสานใช้อย่างลงตัวในยุคหลังเปิดประเทศ ส่งผลให้ขอบเขตบทบาทหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์มีความหมายที่กว้างขึ้น ดังนี้

- (1) ให้ข้อมูลข่าวสารและเป็นช่องทางการวิพากษ์วิจารณ์สังคม

รายการข่าวถือเป็นรายการหลักที่เป็นหัวใจของสังคมคอมมิวนิสต์จีนมาตั้งแต่ยุคก่อนเปิดประเทศ เพราะผู้นำพรรคมักใช้รายการข่าวเป็นช่องทางในการเผยแพร่ภาพการทำงานของพรรค คำสั่งสอนของผู้นำ ตลอดจนถ่ายทอดแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมือง พัฒนาการของราย

การข่าวในยุคหลังเปิดประเทศ ทำให้บทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารของโทรทัศน์จีนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

รายการข่าวเริ่มพัฒนาขึ้นในปี 1982 ทั้งนี้ นับเป็นพัฒนาการที่เกิดจากทัศนวิสัยของผู้นำจีนที่ต้องการให้รายการข่าวเป็นรายการหลัก อีกทั้งต้องการให้สถานีโทรทัศน์เป็นสถาบันด้านข่าวสารและการโฆษณาชวนเชื่อสถาบันแรกของสังคม และมีภารกิจหลักคือการรายงานข่าว ดังที่รัฐมนตรีคนแรกของกระทรวงวิทยุและโทรทัศน์ นาย Wu Lengxi ได้เน้นเหตุผลหลัก 3 ประการในการปฏิรูปรายการข่าวโทรทัศน์ เพื่อแสดงถึงภาพของการปฏิรูปสื่อมวลชนจีนดังนี้ (Chin-Chuan Lee, 1990)

- รายการข่าวสามารถถ่ายทอดและโฆษณาขอบเขตการดำเนินงานของพรรคคอมมิวนิสต์ ปลุกเร้าจิตวิญญาณในการสรรค์สร้างความก้าวหน้า และความอุตสาหะในการทำงาน ตลอดจนการทุ่มเทในการสร้างสังคมนิยมที่เจริญก้าวหน้า
- รายการข่าวสามารถรายงานสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทั้งใน และนอกประเทศได้ตลอดเวลา
- เนื่องจากรายการข่าวเป็นการรายงานข้อเท็จจริง จึงสามารถถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดที่เป็นนามธรรมได้อย่างดี

นอกจากนี้ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว CCTV เริ่มร่วมมือกับองค์กรข่าวต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารกับต่างประเทศ ทำให้สื่อโทรทัศน์เป็นเสมือนหน้าต่างให้ประชาชนซึ่งมีขอบเขตในการรับรู้เรื่องโลกภายนอกอย่างจำกัดได้มองออกไปเห็นโลกภายนอก ทำให้ประชาชนนิยมรับชมข่าวต่างประเทศมากกว่าข่าวในประเทศ นอกจากนี้ สื่อโทรทัศน์ยังมีบทบาทการวิจารณ์การทำงานของรัฐได้กว้างขวางกว่าสื่อแขนงอื่น ๆ เนื่องจากรายการประเภทข่าววิพากษ์วิจารณ์เกิดขึ้นในยุคของการปฏิรูปและการต่อต้านระบบการทำงานแบบเก่า การวิจารณ์จึงพุ่งตรงประเด็นและมีน้ำหนักมากกว่า ดังนั้น สำหรับประชาชนแล้ว สื่อโทรทัศน์จึงเป็นช่องทางใหม่ในการรับคำติเตียน และเป็นเครื่องมือปลดปล่อยความตึงเครียด เป็นช่องทางแสดงความรู้สึกของมวลชน ตลอดจนเป็นกลไกทางสังคมในการลดความขัดแย้งและหาแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคมด้วย เช่นปัญหาทุจริตคอร์รัปชันที่ถือเป็นปัญหาระดับชาติของประเทศจีนที่สื่อมวลชนจีนได้มีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์

และเรียกร้องให้มีการปราบปรามมาโดยตลอด ซึ่งแม้สื่อมวลชนซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมจากรัฐบาลอย่างเข้มงวดก็มีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์และเรียกร้องให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องในสังคม

(2) ให้ความบันเทิงแก่มวลชน

ตั้งแต่ปี 1980 ครอบครัวจีนต่างมีเครื่องรับโทรทัศน์ในบ้าน สื่อโทรทัศน์ได้กลายเป็นแหล่งความบันเทิงหลักและเป็นแหล่งวัฒนธรรมของสังคมจีนอีกด้วย ละครโทรทัศน์เป็นรายการโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุด รัฐบาลเองก็ส่งเสริมให้สถานีท้องถิ่นต่าง ๆ แข่งขันกันผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพ โดยจัดให้มีการประกวดชิงรางวัลประเภทต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี รายการที่ผ่านการคัดเลือกจะได้รับเกียรติให้แพร่ภาพออกทาง CCTV ไปถึงผู้ชมทั่วประเทศ ทั้งนี้ บทบาทของโทรทัศน์ในฐานะเป็นสื่อเพื่อการบันเทิงเพิ่งได้รับการยอมรับและประกาศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีครั้งที่ 7 ในปี 1986 (วิภา อุตมฉันท, 2542)

การแพร่หลายของละครโทรทัศน์ ทำให้พรรคอยู่เหนือวิสัยที่จะตรวจสอบอุดมการณ์ทางการเมืองที่อยู่ในละครโทรทัศน์ได้หมด แม้ว่าในด้านอุดมการณ์ทางการเมืองแล้ว รัฐมนตรีกระทรวงวิทยุ-ภาพยนตร์และโทรทัศน์จะเคยกล่าวสุนทรพจน์แสดงหลักการของละครโทรทัศน์ในสังคมจีนไว้ว่า “หัวใจของการผลิตละครโทรทัศน์อยู่ที่ประโยชน์ในการสร้างจิตวิญญาณเพื่อสร้างความเจริญ การให้กำลังใจแก่ผู้ชม ให้ความรู้ ตลอดจนจรรโลงด้านวัฒนธรรมผ่านตัวละคร” (Chin-Chuan Lee, 1990)

นอกจากนี้ จากการผ่อนคลายทางการเมือง ทำให้การควบคุมด้านเนื้อหาผ่อนคลายลงมาก สื่อเพื่อความบันเทิงซึ่งไม่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเมืองจึงได้รับการปล่อยอย่างเสรี อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลให้นำเข้าอีกด้วย รายการวิทยุและโทรทัศน์ที่เลียนแบบรายการบันเทิงจากต่างชาติจึงสามารถออกอากาศได้ตามสบาย มีทั้งรายการทอล์คโชว์ วาไรตี้โชว์ ข่าวดารา ข่าวซุบซิบ และแม้แต่การพูดคุยปัญหาเรื่องเพศ และชีวิตครอบครัวก็ทำกันอย่างเปิดเผย (วิภา อุตมฉันท, 2542) รายการบันเทิงทางสื่อมวลชนจึงมีบทบาทในการตอบสนองของความต้องการของผู้ชมมากกว่าการสร้างมายาคติเพื่อหล่อหลอมแนวคิดสังคมนิยมตามแบบผู้นำจีนอย่างในอดีต ผู้ชมรายการโทรทัศน์ถึงกับรู้สึกที่โทรทัศน์มีบทบาทเป็นสื่อเพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อการโฆษณาชวน

เชื้อ ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนเครื่องรับโทรทัศน์ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และรายการต่างประเทศ นำเข้าจำนวนมากในทศวรรษที่ 1980 (Wang Hondong, 1966)

(3) ให้การศึกษาแก่มวลชน

ผลของการปฏิรูปสื่อที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การฟื้นฟูให้มีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาขึ้น โทรทัศน์เพื่อการศึกษาของจีนเริ่มเปิดสอนในทศวรรษ 1960 โดยความร่วมมือของสถานีโทรทัศน์เซี่ยงไฮ้และมหาวิทยาลัย East China Normal University แต่ในอดีตประชาชนยังไม่มีเครื่องรับอย่างแพร่หลาย โอกาสในการรับการศึกษาจึงไม่ทั่วถึง ต่อมาโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเริ่มเปิดสอนอีกครั้งหนึ่งในปี 1979 และจัดตั้งเป็นเครือข่ายเพื่อการศึกษาขึ้น สำหรับสถานีท้องถิ่น CCTV มีรายการเพื่อการศึกษาออกอากาศเป็นเวลาร้อยละ 27.2 โดยร้อยละ 20 ของรายการที่ออกอากาศผลิต โดยโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Chin-Chuan Lee, 1990)

(4) เป็นช่องทางการโฆษณาใหม่ของวงการสื่อมวลชน

โฆษณาขึ้นแรกเป็นโฆษณาไวน์ของบริษัท Westinghouse Corporation เมื่อ 28 มกราคม 1979 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติการไม่มีโฆษณาที่มีมาแต่อดีต ต่อมาเดือนพฤศจิกายนในปีเดียวกัน ทางกรณจีนจึงประกาศให้มีโฆษณาได้ทุกสื่อแม้กระทั่งสื่อในกำกับของรัฐ

โฆษณาในสังคมจีนตามหลักการถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการโฆษณาชวนเชื่อ นโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ลักษณะโฆษณาส่วนใหญ่มักเป็นการโฆษณาสินค้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและโฆษณาประเภทเครื่องจักรและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งไม่ค่อยปรากฏสินค้าประเภทอุปโภคบริโภค

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่แตกต่างและมีขอบเขตที่กว้างขวางขึ้นกว่าบทบาทของสื่อในยุคก่อนเปิดประเทศ สะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมผ่านรูปแบบรายการโทรทัศน์ของจีนในยุคหลังเปิดประเทศ ดังนี้

2) ลักษณะของรูปแบบรายการโทรทัศน์ของจีนในยุคหลังเปิดประเทศ

การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดที่สุดของสื่อโทรทัศน์ในยุคหลังเปิดประเทศของจีน อันเป็นผลมาจากการใช้ระบบกลไกตลาดของรัฐบาลก็คือ รายการโทรทัศน์ของจีนมีความหลากหลายมากขึ้น การแข่งขันและผลประโยชน์ทางธุรกิจ ทำให้สถานีต่าง ๆ ต้องพัฒนาคุณภาพของรายการเพื่อความอยู่รอด เช่นเดียวกับสถานีโทรทัศน์ในประเทศเสรีนิยมทั้งหลาย รายการโทรทัศน์ของจีนในยุคหลังเปิดประเทศจึงมิได้มีหน้าที่เป็นเพียงพาหนะในการนำสารจากผู้นำประเทศไปสู่ประชาชน หรือโฆษณาชวนเชื่อแนวคิดของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น แต่สถานีโทรทัศน์ยังผลิตรายการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชม และมีบทบาทเป็นผู้ประสานการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างลงตัว สื่อโทรทัศน์จึงเป็นกระจกสะท้อนสภาพสังคมของจีนให้เห็นว่าแม้อิทธิพลทางการเมืองจะมีบทบาทสูงในการชี้นำสังคม แต่ผลจากรูปแบบเศรษฐกิจแบบเปิดเสรีก็มีพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้อย่างเกินคาดเช่นกัน

โฉมหน้าใหม่ของสื่อโทรทัศน์ภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นผ่านรายการโทรทัศน์ที่หลากหลายขึ้นและมีคุณภาพมากขึ้น มีการปรับรูปแบบการรายงานข่าวให้มีการรายงานสด และฝึกฝนผู้ประกาศข่าวให้มีทักษะในงานด้านข่าวโดยเฉพาะ ทำข่าวให้กระชับและมีเนื้อหาหลากหลายทันต่อเหตุการณ์ ในปัจจุบันข่าวเศรษฐกิจ กลายเป็นสาระหลักของข่าวแทนข่าวชวนเชื่อทางการเมือง รายการวิเคราะห์ข่าว คูยข่าว รายการประเภท “คุณถามมา” ซึ่งผู้ชมทางบ้านตั้งคำถามหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง เป็นเรื่องใหม่อีกเรื่องหนึ่งของสื่อมวลชนจีน ปัจจุบันรายการประเภทนี้มีมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งการรายงานข่าวสดหรือรายงานปากเปล่า (oral presentation) แทนการอ่านบทที่กึ่งเสียงและตัดต่อเทปข่าวล่วงหน้า ความก้าวหน้าในด้านเหล่านี้ทำให้รายการข่าวมี rating สูงขึ้นมาเทียบคู่กับละครโทรทัศน์และรายการบันเทิงเบาสมองอื่นๆ (วิภา อุตมฉันท, 2542) มีการใช้มุกตลกที่แปลกใหม่ ใช้เทคนิคการเล่นเสียง จัดทำรายการประเภททอล์คโชว์ เกมโชว์ หรือรายการบันเทิงแบบวาไรตี้ ตลอดจนสรรหาผู้ดำเนินรายการที่ดึงดูดผู้ชมอีกด้วย

ความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการสื่อโทรทัศน์ของจีนในยุคหลังเปิดประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจ คือคำสั่งของกระทรวงโฆษณาการแห่งพรรคคอมมิวนิสต์ที่ได้ประกาศกฎข้อบังคับใหม่ในปี 1979 ให้สื่อทุกแขนงสามารถมีโฆษณาได้ รวมทั้งสื่อในกำกับของรัฐด้วย ซึ่งถือเป็นการพลิกกฎข้อห้ามเรื่องโฆษณาทางสื่อที่มีมาช้านาน ทั้งนี้ รัฐบาลจีนให้

ความหมายของหน้าที่ของโฆษณาในประเทศสังคมนิยมไว้ดังนี้ “โฆษณาในประเทศจีน หมายถึง การกระจายข้อมูลทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับรูปแบบการสร้างโฆษณาชวนเชื่อของสังคมนิยม โฆษณาของประเทศเราจึงควรเชิดชูความรุ่งเรืองและแสดงให้เห็นบรรทัดฐานของสังคมนิยม ตลอดจนช่วยในการพัฒนาสังคมนิยมทั้งทางด้านวัตถุและจิตวิญญาณ” (Chin-Chuan Lee, 1990)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การปกครองแบบสังคมนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ในยุคหลังเปิดประเทศของจีนเป็นกรอบสำคัญในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนให้แตกต่างจากเดิมเป็นอันมาก โดยขยายขอบเขตจากวงจำกัดต่อบทบาทหน้าที่ทางการเมืองสู่บทบาทในการพัฒนาคนและสังคม บทบาทในการตอบสนองความต้องการของผู้ชมได้มากขึ้น ทั้งในด้านการให้ข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง รวมทั้งเป็นช่องทางสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีนในเวทีโลก ซึ่งทั้งหมดสามารถสะท้อนผ่านรูปแบบรายการโทรทัศน์ของจีนที่มีรูปแบบการนำเสนอ ความหลากหลาย และมีคุณภาพมากขึ้น มีประเภทรายการใหม่ คือรายการโฆษณา ตลอดจนเนื้อหาที่ถ่ายโอนนำหนักจากด้านการเมืองมาเป็นการด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.3. แนวคิดเกี่ยวกับประเภทและรูปแบบรายการโทรทัศน์

ในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านประเภท รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหารายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV 4 จะต้องมีการจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์ รูปแบบการนำเสนอ ดังนั้นจึงต้องใช้แนวคิดเกี่ยวกับประเภทและรูปแบบรายการโทรทัศน์มาเป็นเกณฑ์ในการจำแนก ดังนี้

2.3.1 ประเภทรายการโทรทัศน์

การจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์สามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับผู้จำแนกและหลักเกณฑ์ในการแยกประเภท อย่างไรก็ตาม ในทางหลักสากลนิยมได้จัดแบ่งรายการเป็นประเภทข่าว ประเภทความรู้ และประเภทบันเทิง ตามแนวทางของประเทศต้นฉบับในการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ และใช้กันแพร่หลายในประเทศต่างๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531)

การจัดประเภทรายการเป็น 3 ประเภทหลักๆ ข้างต้น สอดคล้องกับคำกล่าวของ มาณวิกา ตันตีสกฤต (2528) ที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของรายการโทรทัศน์เพื่อให้มวลชนได้รับ ประโยชน์ใน 4 ด้าน คือ

1. ความรู้ (Information)
2. ข่าวสาร (News)
3. ความบันเทิง (Entertainment)
4. การโฆษณา (Advertising)

ดังนั้น จึงจัดแบ่งประเภทรายการโทรทัศน์ตามวัตถุประสงค์ของลักษณะรายการเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. รายการความรู้ (Information)
2. รายการข่าว (News)
2. รายการบันเทิง (Entertainment)
3. รายการโฆษณา (Advertising)

เช่นเดียวกับที่ ณรงค์ สมพงษ์ (2543) ได้จำแนกประเภทรายการโทรทัศน์โดย พิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการจัดรายการโทรทัศน์ ดังนี้

1. รายการประเภทความรู้ (Educational Programs) เป็นรายการโทรทัศน์ที่ เน้นการให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้ชม
2. รายการทางการสอน (Instructional Programs) เป็นรายการโทรทัศน์ที่มุ่งวัตถุประสงค์ในการสอนโดยตรง โดยยึดตามหลักสูตรการศึกษา
3. รายการข่าว (News Programs) เป็นรายการที่เสนอเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้น และอยู่ในความสนใจของคนทั่วไปตามความเป็นจริง
4. รายการบันเทิง (Entertainment Programs) เป็นรายการที่เน้นความสนุกสนาน เพลิดเพลินเป็นหลัก
5. รายการโฆษณา (Advertising Programs) เป็นรายการชักชวนให้ซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ของผู้อุปถัมภ์รายการในรูปแบบของสปอตโฆษณาหรือแทรกอยู่ในรายการอื่น

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านประเภทและรูปแบบรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ของรัฐบาลจีน ผู้วิจัยยึดหลักเกณฑ์การจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์ตามวัตถุประสงค์ของรายการ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นวิธีที่แพร่หลาย อีกทั้งอยู่บนพื้นฐานของสื่อโทรทัศน์ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ จึงเหมาะสมในการนำมาเป็นเกณฑ์ในการจำแนกประเภทรายการของ CCTV-4 ที่มีความหลากหลายและมีรูปแบบเฉพาะตามแนวของสังคมนิยมจีน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดเกณฑ์ในการจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์โดยจำแนกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1. รายการประเภทความรู้ หมายถึง รายการที่มุ่งเน้นการให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้ชม ไม่ว่าจะมีความรู้ในทางวิชาการหรือเป็นความรู้ทั่วไป ซึ่งจัดขึ้นเพื่อบุคคลทั่วไป ไม่จำกัดกลุ่มเฉพาะ
2. รายการประเภทข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน หมายถึง รายการที่จัดขึ้นเพื่อเสนอเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นและบุคคลทั่วไปให้ความสนใจ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนชีวิตประจำวันของประชาชน โดยนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งรายการดังกล่าวนอกจากจะนำเสนอข่าวโดยตรงแล้ว ยังครอบคลุมถึงรายการวิเคราะห์ข่าว รายการสารคดีเชิงข่าว และรายการอื่น ๆ ที่มีคุณค่าด้านข่าวอีกด้วย
3. รายการประเภทบันเทิง หมายถึง รายการที่เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก ชมแล้วเกิดความผ่อนคลาย หรือมีความสุนทรีย์ ได้แก่ รายการเพลง ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมโชว์ และกีฬา
4. รายการประเภทโฆษณา ประชาสัมพันธ์ หมายถึง รายการที่มีเนื้อหาในการเชิญชวนผู้ชมให้ซื้อหรือใช้บริการธุรกิจของผู้อุปถัมภ์รายการ ทั้งนี้อาจอยู่ในรูปแบบของสปอตโฆษณาหรือโฆษณาที่แฝงอยู่ในรายการอื่น ๆ ของทางสถานี

2.3.2 รูปแบบการนำเสนอรายการ

รูปแบบการนำเสนอรายการโทรทัศน์ หมายถึง วิธีการและลีลาการเสนอเนื้อหาสาระและสิ่งที่อยู่ในรายการโทรทัศน์ โดยไม่จำกัดเนื้อหาของรายการว่าจะอยู่ในกลุ่มประเภทรายการใด ทั้งนี้ 1 รายการอาจมีรูปแบบการนำเสนอหลายรูปแบบก็เป็นได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเรื่อง

นำเสนอ ลักษณะของรายการ กลุ่มเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนเวลาในการนำเสนอเพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้ชม (มาณวิภา ตันติสถกฤต, 2528)

รูปแบบการนำเสนอรายการโทรทัศน์ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป จำแนกได้ 12 รูปแบบ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2531)

1. รายการพูด (Talk Show) เป็นรายการพูดหรือการบรรยายคนเดียว เช่น การใช้พิธีกรหรือดาราคณเดียวนำเสนอเรื่องไปตลอดรายการ ส่วนมากจะมีภาพประกอบเพื่อมิให้เห็นหน้าผู้พูดเพียงอย่างเดียวตลอดรายการ

2. รายการสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการพูดคุย ชักถามปัญหา หรือชี้แจงเรื่องราวของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยให้ผู้ดำเนินรายการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าให้ฟัง ซึ่งอาจเป็นรายการสัมภาษณ์ตลอดรายการ หรือรายการสัมภาษณ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของรายการก็ได้

3. รายการสนทนาหรืออภิปราย เป็นรายการที่มีผู้ดำเนินการอภิปรายหนึ่งคนบ่อนประเด็นหรือคำถามให้ผู้ร่วมอภิปรายตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 4 คน โดยผู้อภิปรายแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นของตนต่อประเด็นต่างๆ โดยอาจเสริมหรือแย้งคนที่พูดก่อนได้

4. รายการสารคดี เป็นรายการที่นำเสนอสาระความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเจาะลึกและมีศิลปะ รายการสารคดีแบ่งได้เป็น 14 ประเภทตามลักษณะของเนื้อหา ดังนี้ (อุฬาร เนื่องจ้านงค์, 2520)

4.1 การปรับปรุงส่งเสริมตัวเองให้ดีขึ้น (Personal Improvement) ได้แก่ การเสริมสวย บำรุงรักษาสุขภาพ ออกกำลังกาย ฯลฯ

4.2 แนววิธีการที่สามารถจะปฏิบัติได้ (Practical Methods) เช่นการแก้ไขเครื่องใช้ภายในบ้าน

4.3 แนะนำสถานที่ที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก (Unfamiliar Places) เป็นการแนะนำให้ได้รู้จักกับสถานที่พักผ่อน หรือที่ควรจะไปศึกษาหาความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ หรือเรียกว่าสารคดีท่องเที่ยว

4.4 แนะนำสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่ค่อยได้พบ (Unusual Articles and Objects) เช่น วิทยาการด้านอวกาศ แฟชั่นใหม่ๆ สิ่งปลูกสร้างใหม่ๆ

- 4.5 เรื่องของพฤกษชาติและสัตว์ (Plants and Animals) เช่นความเจริญเติบโตของพืชพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์หายาก เป็นต้น
 - 4.6 วิถีชีวิตของคนในสังคม (People and their ways) เช่นความเป็นอยู่ของชนพื้นเมือง
 - 4.7 ประสบการณ์ที่แปลกหรือผิดไปจากธรรมชาติ (Extraordinary Experiences)
 - 4.8 ผลของการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ (technical and Scientific Data) เป็นการอธิบายให้ทราบถึงผลของการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หรือสถิติ
 - 4.9 เหตุการณ์สำคัญที่ได้บันทึกไว้ (Notable Occasion and Occurrence) เช่น เหตุการณ์เรื่องของสงคราม ภูเขาไฟระเบิด
 - 4.10 บุคคลที่น่าสนใจ (Interesting Persons) เช่นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในสาขาอาชีพ หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง
 - 4.11 ผลของการสืบสวนและสอบสวน (Investigation Results)
 - 4.12 ข้อคิดเห็นที่สำคัญ (Significant Ideas)
 - 4.13 การวิพากษ์วิจารณ์และโต้ตอบ (Critical Judgment and Reactions) เช่น การวิพากษ์วิจารณ์หนังสือ การโต้ตอบความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน
 - 4.14 จูงใจให้สนุกสนานเพลิดเพลิน (Diversion or Amusement) ได้แก่ วิธีการที่เขียนสร้างอารมณ์สนุกสนานให้ผู้ฟังหรือผู้อ่าน
5. รายการสารคดี หมายถึง การแสดงเทคนิควิธีการในการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ผู้ชมได้แนวทางที่จะนำไปปฏิบัติจริง
 6. รายการข่าว หมายถึง รายงานข่าวในรูปแบบการประกาศ อ่านคำบรรยาย และการรายงานรายละเอียดของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างกระชับและชัดเจนภายในเวลาที่เหมาะสม
 7. รายการเพลงและดนตรี เป็นรูปแบบหนึ่งของรายการบันเทิง
 8. รายการเกมโชว์ แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ
 - 8.1 รายการประเภทเกม เป็นกิจกรรมหรือการแข่งขันที่ใช้ทักษะของร่างกายและสติปัญญา ปฏิภาณไหวพริบ ตลอดจนการเสี่ยงทายในการแข่งขัน
 - 8.2 รายการแข่งขันตอบปัญหา เป็นการแข่งขันตอบปัญหาทางความรู้หรือเชาว์ ซึ่งอาจมีการตั้งปัญหาให้เหมาะสมกับประเภทกลุ่มของผู้แข่งขัน

9. ละครโทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นประเภทหนึ่งของรายการบันเทิงที่นำเสนอเรื่องราวโดยใช้การแสดงตามบทบาทในเรื่องเพื่อสื่อความหมายกับผู้ชม

10. ปกิณกะบันเทิง เป็นรายการที่ผสมผสานการบันเทิงรูปแบบต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ประกอบด้วยเนื้อหารายการด้านต่างๆ คือ

- 10.1 การแสดงดนตรีและร้องเพลง
- 10.2 การแสดงตลก
- 10.3 การแสดงละครสั้น
- 10.4 การเดินร่า บัลเลต์ นาฏศิลป์
- 10.5 การสัมภาษณ์ดารานักวิ่งมาร่วมรายการ
- 10.6 การเล่นเกมเบาสมองหรือการเสี่ยงโชค
- 10.7 การแสดงความสามารถพิเศษของนักแสดงบนเวที เช่น กายกรรม วิทยากล ตลอดจนสิ่งแปลกประหลาดหาดูยาก
- 10.8 การแสดงละครสัตว์
- 10.9 การแข่งขันกีฬาเพื่อการบันเทิงที่ไม่ใช่เพื่อการแข่งขันที่มุ่งหวังจะเอาแพ้หรือชนะอย่างจริงจัง
- 10.10 การดำเนินรายการโดยพิธีกรที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยม

11. รูปแบบ Docu-drama เป็นรายการที่ผสมผสานรูปแบบสารคดีเข้าารับรูปแบบละคร หรือการนำละครมาประกอบรายการที่เสนอสาระบางส่วน มิใช่ละครทั้งรายการ เพื่อให้การศึกษา ความรู้ และแนวคิดในเรื่องที่เสนอ เช่น ด้านนิติศาสตร์ สังคมวิทยา เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องมีผู้ดำเนินรายการสรุปอธิบายหรือขยายสาระที่ดูจากส่วนที่เป็นละครเสมอ

12. รูปแบบการถ่ายทอดสด (Live Program) เป็นรายการที่ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เช่นกีฬา งานมหกรรมหรือพระราชพิธีต่างๆ

ในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจึ้นผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV4 จะได้จำแนกประเภทรายการและรูปแบบการนำเสนอรายการตามแนวทางข้างต้น เพื่อจัดกลุ่มของรายการและศึกษาความหลากหลาย ลักษณะ และสัดส่วนในการนำเสนอต่อไป

สรุปแนวคิดทฤษฎีที่ใช้

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV 4 เป็นการศึกษาลักษณะรายการโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบันตามที่รัฐบาลจีนมีความมุ่งหมายในการนำเสนอ ตลอดจนศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนตามนโยบายของรัฐบาลผ่านช่องรายการที่เป็นประตูเปิดสู่ภายนอกของประเทศจีน ซึ่งเป็นลักษณะรายการโทรทัศน์และบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ถูกหล่อหลอมขึ้นภายในบริบทของสังคมนิยมที่ใช้เศรษฐกิจแบบทุนนิยม

การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบภายในกรอบทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจในประเทศของตน ดังนั้นจึงเหมาะสมในการใช้กรอบทฤษฎีสื่อสารมวลชนที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อในแต่ละระบบการปกครอง ทั้งนี้ ประเทศจีนปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์จึงควรศึกษาผ่านกรอบของทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม แต่เนื่องจากประเทศจีนใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังนั้น จึงควรพิจารณาผ่านทฤษฎีอื่นๆ ประกอบด้วย นอกจากนี้ ยังควรพิจารณาโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนในจีนมาเป็นกรอบในการศึกษาด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานของสื่อมวลชนในประเทศจีนตั้งแต่ยุคก่อนเปิดประเทศจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีพัฒนาการที่สามารถมองเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน อันจะทำให้สามารถเข้าใจรูปแบบและเนื้อหารายการโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบันได้ง่ายขึ้นและสามารถศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

และเนื่องจากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นเป็นการศึกษาผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหาและประเภทรายการโทรทัศน์ของจีน ดังนั้นจึงต้องอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอ และประเภทรายการโทรทัศน์มาช่วยในการจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์และรูปแบบของรายการ เพื่อให้การวิเคราะห์ชัดเจนถูกต้องตามหมวดหมู่ของรายการ และมองเห็นลักษณะรายการโทรทัศน์ของจีนได้

บทที่ 3

วิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหาและประเภทรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาลักษณะรายการโทรทัศน์ของประเทศจีนในด้านประเภทรายการโทรทัศน์ รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหารายการโทรทัศน์ ในบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจในปัจจุบัน อีกทั้งเพื่อให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการนำเสนอต่อนานาชาติประเทศผ่านเนื้อหารายการทางสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเล (CCTV-4) ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์สถานีใหม่ที่รัฐบาลจีนจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นช่องทางในการเชื่อมโยงการติดต่อระหว่างรัฐบาลจีนกับชาวจีนโพ้นทะเล

เพื่อให้การเก็บข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Textual Analysis) โดยการศึกษาประเภท เนื้อหา และรูปแบบรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งออกอากาศในประเทศไทยทางสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี ยูบีซี ช่อง 58 เป็นแหล่งข้อมูลหลัก

ในบทนี้จะกล่าวถึงวิธีการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การกำหนดกลุ่มประชากร การเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 หน่วยของการวิเคราะห์

ในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหาและประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีหน่วยการวิเคราะห์ คือ รายการทุกรายการที่ออกอากาศทาง CCTV-4 เป็นหน่วยการวิเคราะห์หลัก ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทรายการโทรทัศน์ รูปแบบรายการ วิธีการนำเสนอ สัดส่วนเวลาการออกอากาศ และเนื้อหาของรายการ ซึ่งทั้งหมดจะทำให้เห็นรูปแบบรายการโทรทัศน์ของประเทศจีนในปัจจุบันที่สื่อมวลชนจีนนำเสนอภายใต้บริบททาง

การเมืองและเศรษฐกิจ 2 ระบบ ตลอดจนทำให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่มีต่อด้านต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาลจีนในปริมาณที่แตกต่างกัน

3.2 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ รายการทุกรายการที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในระหว่างเดือนมกราคม 2546 ซึ่งเป็นรายการที่ออกอากาศประจำวันจันทร์ถึงวันอาทิตย์ รวมทั้งสิ้น 42 รายการ ทั้งนี้ ตารางวันเวลาการออกอากาศเป็นข้อมูลที่ได้จากผังรายการของสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี ยูบีซี ช่อง 58

3.3 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกเก็บกลุ่มตัวอย่างรายการทั้งหมด รายการละ 3 ตอน ซึ่งออกอากาศในช่วงเดือนมกราคม 2546 โดยเลือกเก็บสัปดาห์ละ 1 ตอนต่อหนึ่งรายการ เพื่อให้ได้ลักษณะเนื้อหาที่มีความหลากหลายในแต่ละรายการและไม่ซ้ำซ้อนกัน

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ทุกรายการโดยการบันทึกรายการลงในเครื่องเล่นวีดีทัศน์ รายการละ 3 ตอน โดยเลือกเก็บรายการสัปดาห์ละ 1 ตอน ทั้งนี้ สามารถดูวันเวลาการออกอากาศของแต่ละรายการจากผังรายการของสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี ยูบีซี ช่อง 58 โดยมีระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (cross-sectional study) คือ รายการที่ออกอากาศในช่วงเดือนมกราคม 2546

นอกจากนี้ ยังเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงอื่นๆ ซึ่งได้จากห้องสมุด ศูนย์รวมเอกสารต่างๆ เอกสารเผยแพร่จากสถานทูตจีน สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาจีน ตลอดจนเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเฉพาะหน้า (face validity) ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีทักษะการใช้ภาษาจีนกลางในเกณฑ์ดี และข้อมูลได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

3.6.1 ประเภทรายการ เพื่อพิจารณาว่าสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทใดบ้าง มีความหลากหลายของประเภทรายการเพียงใด และรายการแต่ละประเภทมีส่วนการนำเสนอมากน้อยต่างกันอย่างไร โดยแบ่งรายการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- (1) รายการประเภทข่าว
- (2) รายการประเภทสาระความรู้
- (3) รายการประเภทบันเทิง
- (4) รายการประเภทโฆษณา

3.6.2 รูปแบบการนำเสนอ เพื่อพิจารณาว่ารายการทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบการนำเสนออย่างไรบ้าง มีความหลากหลายเพียงใด

3.6.3 เนื้อหารายการ เพื่อพิจารณาว่าสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอเนื้อหาในด้านใดบ้าง และให้ความสำคัญต่อแง่มุมต่างๆ แตกต่างกันอย่างไร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบัน และการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ด้านต่างๆ ในปริมาณที่แตกต่างกัน ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของสื่อในระบบการเมืองแบบสังคมนิยม บทบาทหน้าที่ของสื่อในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม บทบาทหน้าที่ของสื่อในด้านสังคมและวัฒนธรรม ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมแบบใหม่ ซึ่งเนื้อหารายการของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ทำให้เห็นนโยบายของรัฐบาลจีนที่ต้องการนำเสนอต่อโลกภายนอก

3.6.4 สัดส่วนเวลา เพื่อพิจารณาว่าสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอรายการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ และเนื้อหารายการด้านต่างๆ ในปริมาณที่แตกต่างกันอย่างไร มีวิธีการคือ นับปริมาณจำนวนนาทีต่อสัปดาห์ของรายการประเภทต่างๆ แล้วคำนวณออกมาเป็นอัตราส่วนร้อยละ รวมทั้งนับจำนวนนาทีต่อสัปดาห์ของรายการที่มีเนื้อหาในด้านต่างๆ ตามเกณฑ์ที่แบ่งข้างต้น แล้วคำนวณออกมาเป็นอัตราส่วนร้อยละ เพื่อแสดงให้เห็นจุดเน้นและการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อที่แตกต่างกันในแต่ละด้าน

3.7 การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์รายการทั้งหมด 43 รายการ รายการละ 3 ตอน โดยใช้เกณฑ์ข้างต้นในการศึกษาประเภทรายการโทรทัศน์ รูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาในด้านต่างๆ ของรายการทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ปรากฏในรายการข้างต้นด้วยวิธีการอุปนัย (Induction) และนำเสนอผลการวิเคราะห์นี้โดยการตีความเชิงพรรณนา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

รูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4

สถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง (CCTV) เป็นสถานีโทรทัศน์แห่งแรกของประเทศจีน อีกทั้งยังเป็นเครือข่ายสถานีโทรทัศน์ที่ใหญ่ที่สุดและครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ดำเนินการและควบคุมโดยรัฐบาลจีน จึงถือเป็นช่องทางการสื่อสารหลักที่รัฐบาลใช้ในการสื่อสารกับประชาชนจีนนับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็น 1 ในสถานีโทรทัศน์ทั้ง 12 ช่องของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางที่จัดตั้งขึ้นและออกอากาศครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม 2535 โดยมีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเพื่อเป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศสำหรับคนเชื้อสายจีนในไต้หวัน ฮองกง มาเก๊า และคนเชื้อสายจีนทั่วโลก ทั้งในภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา อเมริกาเหนือ และยุโรป

รายการทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอเรื่องราวและข้อมูลข่าวสารในประเทศจีนทั้งทางด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการศึกษา และประวัติศาสตร์ ซึ่งจะออกอากาศเป็นภาษาจีนกลางทั้งหมด ทั้งนี้ รายการส่วนหนึ่งเป็นรายการเดียวกับที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางในประเทศจีน เช่น รายการข่าว ภูมิภาค รายการวิเคราะห์ข่าว รายการอภิปราย รายการสัมภาษณ์ หรือรายการสารคดีบางรายการ แต่รายการอีกส่วนหนึ่งจะเป็นรายการที่จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอต่อผู้ชมกลุ่มเป้าหมายของทางสถานีฯ โดยเฉพาะ

สำหรับการวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษารูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 อีกทั้งศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีน ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ในด้านต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาลจีนผ่านช่องรายการโทรทัศน์ที่นำเสนอภาพประเทศจีนต่อนานาชาติ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลหรือคนเชื้อสายจีนในประเทศต่างๆ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างรายการที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ดังกล่าวที่ออกอากาศระหว่างเดือนมกราคม 2546 รายการละ 3 ตอน ซึ่งเป็นตอน

ที่มีเนื้อหาไม่ซ้ำกัน ผลการศึกษาพบว่า รายการที่ออกอากาศมีทั้งหมด 41 รายการหมุนเวียนกันออกอากาศในแต่ละสัปดาห์ และถ่ายทอดสัญญาณตลอด 24 ชั่วโมง

ผังรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี ยูบีซี ช่อง 58 ประจำเดือนมกราคม 2546

Channel 58

Monday

Table of Monday programming schedule with times and program titles.

Tuesday

Table of Tuesday programming schedule with times and program titles.

Table of Wednesday programming schedule with times and program titles.

Table of Thursday programming schedule with times and program titles.

Table of Friday programming schedule with times and program titles.

Table of Saturday programming schedule with times and program titles.

Sunday

Table of Sunday programming schedule with times and program titles.

ที่มา : นิตยสารยูบีซี ฉบับที่ 55 ประจำเดือนมกราคม ปี 2546

รายการทั้งหมดที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในระหว่างเดือนมกราคม 2546 มีทั้งหมด 41 รายการ ประกอบด้วยรายการต่างๆ ดังต่อไปนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะอ้างอิงถึงชื่อรายการเหล่านี้ในการนำเสนอเนื้อหาและรูปแบบรายการของทางสถานีฯ ต่อไป

1. Across China	18. Fantasy
2. Across the Strait	19. Finacial Report
3. A Glimpse of China	20. Fine Arts
4. Artist's Life	21. Fujian Dialect Time
5. Beijing Opera	22. Golden Years
6. Changing China	23. Joyful Garthering
7. Chinese Music TV	24. Interactive Sunday
8. China News	25. Learn to speak Chinese
9. China Report	26. New Wave
10. China Showbiz	27. Light of Chinese Civilization
11. Chinese Fashions	28. Link Across the Atrait
12. Chinese Medicines	29. Network News
13. Chinese Musical Tools	30. News' 5
14. Chinese Words and Their Stories	31. News' 60
15. Dialogical	32. Oriental Horizon
16. Discoveries	33. Science Review
17. Everyday Cooking	34. Sports Online

35. Sunset Glow	39. Time With Champs
36. Taiwan Mosaic	40. TV Drama
37. Talk It Strait	41. Viewer's Corner
38. Time Together Across the Strait	

รายการทั้งหมดข้างต้นหมุนเวียนกันออกอากาศตลอดสัปดาห์ โดยในแต่ละวันมีรายการหมุนเวียนกันออกอากาศตั้งแต่ 21-28 รายการ แต่ละรายการมีความยาวตั้งแต่ 5 นาทีถึง 60 นาที ในวันหนึ่งๆ มีการออกอากาศซ้ำตอนเดิม 1-3 ครั้งต่อวัน เพื่อให้ผู้ชมที่อาศัยอยู่ในประเทศที่มีเวลาแตกต่างกันมีโอกาสรับชมได้อย่างทั่วถึงกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างการออกอากาศรายการซ้ำตอนเดิมในหนึ่งวัน

รายการ	เวลาออกอากาศ วันจันทร์
Golden Years	08.30-09.00
Discoveries	12.05-12.50 18.05-18.50 (ซ้ำครั้งที่ 1)
Across China	02.30-03.00 10.30-11.00 (ซ้ำครั้งที่ 1) 19.30-20.00 (ซ้ำครั้งที่ 2)
Taiwan Mosaic	08.15-08.20 18.50-18.55 (ซ้ำครั้งที่ 1) 22.30-22.35 (ซ้ำครั้งที่ 2)
Learn to Speak Chinese	01.45-02.00 08.05-08.15 (ซ้ำครั้งที่ 1) 17.40-17.50 (ซ้ำครั้งที่ 2) 22.35-22.45 (ซ้ำครั้งที่ 3)

รายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ทั้งหมด 41 รายการ สามารถจำแนกเป็นประเภทรายการต่างๆ โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกตามแนวคิดเรื่องประเภทรายการโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์ตามวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ ได้แก่

1. ประเภทรายการข่าว
2. ประเภทรายการสาระความรู้
3. ประเภทรายการบันเทิง
4. ประเภทรายการโฆษณา

ประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทรายการโทรทัศน์ของจีนในยุคหลังเปิดประเทศ ประกอบด้วย

1. ให้ข่าวสาร
2. ให้การศึกษา
3. ให้ความบันเทิง
4. เป็นช่องทางโฆษณา

ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดการจำแนกประเภทรายการโทรทัศน์ข้างต้นในการจำแนกรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้ดังนี้

4.1 ประเภทรายการโทรทัศน์

4.1.1 ประเภทรายการข่าว

รายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้แก่รายการที่นำเสนอข่าวสารเหตุการณ์รอบตัวที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศซึ่งอยู่ในความสนใจของคนทั่วไปในขณะนั้น เพื่อให้ผู้ชมทราบว่าเกิดเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นรอบตัวบ้าง มีจำนวนทั้งหมด 9 รายการ ได้แก่

1. Across the Strait	เป็นรายการข่าวเกี่ยวกับไต้หวัน
2. China News	เป็นรายการข่าวประจำวัน
3. China Report	เป็นรายการสารคดีเชิงข่าว
4. Financial Report	เป็นรายการข่าวเศรษฐกิจและการเงิน
5. Fujian Dialect Time	เป็นรายการข่าวภาษาถิ่นฮกเกี้ยน
6. Network News	เป็นรายการข่าวภูมิภาค
7. News'5	เป็นรายการข่าวสั้นต้นชั่วโมง
8. News'60	เป็นรายการข่าวประจำวัน
9. Oriental Horizon	เป็นรายการวิเคราะห์ข่าว

รวมเวลาการออกอากาศรายการข่าวทั้งหมดต่อสัปดาห์ 3,560 นาที คิดเป็นร้อยละ 35.32 ของเวลาในการออกอากาศทั้งหมด

4.1.2 ประเภทรายการสาระความรู้

ประเภทรายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีลักษณะคือเป็นรายการที่มุ่งเน้นสาระประโยชน์และสาระความรู้ในด้านต่างๆ ที่จะเกิดแก่ผู้ชม ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ทั่วไป หรือความรู้รอบตัว ทั้งนี้ เนื้อหาในรายการสาระความรู้ ได้แก่ การแนะนำ ให้รายละเอียดและประสบการณ์ที่เป็นสาระเกี่ยวกับประเทศจีน ซึ่งทางสถานีฯ ต้องการนำเสนอต่อเพื่อให้ผู้ชมภายนอกประเทศ โดยเฉพาะผู้ชมเชื้อสายจีนได้มีความรู้ความเข้าใจต่อประเทศจีนได้กว้างขวางขึ้น หรือได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับประเทศจีนในทุกแง่มุม รายการโทรทัศน์ประเภทสาระความรู้ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีจำนวนทั้งสิ้น 20 รายการ ได้แก่

1. Across China	เป็นรายการสารคดีแนะนำประเทศจีน
2. Changing China	เป็นรายการสารคดีแนะนำประเทศจีน
3. Chinese Fashions	เป็นรายการสารคดีเกี่ยวกับแฟชั่นของจีน
4. Chinese Medicine	เป็นรายการสารคดีเกี่ยวกับการแพทย์และสุขภาพ
5. Chinese Musical Tools	เป็นรายการสาธิตเล่นเครื่องดนตรีจีน

6. Chinese Words and Their Stories เป็นรายการสอนภาษาจีนกลาง
7. Dialogical เป็นรายการสนทนาปัญหาบ้านเมือง
8. Discoveries เป็นรายการสารคดีประวัติศาสตร์
9. Fantasy เป็นรายการสารคดีสิ่งประหลาดทางวิทยาศาสตร์
10. Fine Arts เป็นรายการสารคดีเกี่ยวกับศิลปะ
11. A Glimpse of China เป็นรายการสารคดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน
12. Learn to Speak Chinese เป็นรายการสอนภาษาจีนกลาง
13. Light of Chinese Civilization เป็นรายการสารคดีเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน
14. Link Across the Strait เป็นรายการบริการข้อมูลแก่ชาวไต้หวัน
15. New Wave เป็นรายการสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศ
16. Science Review เป็นรายการสารคดีวิทยาศาสตร์
17. Taiwan Mosaic เป็นรายการสารคดีแนะนำไต้หวัน
18. Talk It Strait เป็นรายการอภิปรายปัญหาสังคม
19. Time Together Across the Strait เป็นรายการสารคดีเกี่ยวกับไต้หวัน
20. Sunset Glow เป็นรายการสารคดีเพื่อผู้สูงอายุ

รวมเวลาการออกอากาศรายการสาระความรู้ทั้งหมดต่อสัปดาห์ 3,249 นาที คิดเป็นร้อยละ 32.23 ของเวลาในการออกอากาศทั้งหมด

4.1.3 ประเภทรายการบันเทิง

ประเภทรายการบันเทิง ได้แก่รายการที่มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการนำเสนอเพื่อให้ผู้ชมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย หรือรู้สึกตื่นตาตื่นใจจากการรับชม ทั้งนี้ พบว่ารายการบันเทิงทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แม้จะมีเป้าหมายในการสร้างความสนุกสนานผ่อนคลายแก่ผู้ชม แต่มักสอดแทรกสาระประโยชน์ผ่านเนื้อหารายการควบคู่ไปด้วยเสมอ นอกจากนี้ ยังมีรายการบันเทิงส่วนหนึ่งที่นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแล้ว ยังมีเป้าหมายสำคัญในการยกระดับจิตใจ สร้างแรงจูงใจ และก่อให้เกิดกำลังใจในการดำรงชีวิตแก่ผู้รับชมด้วย รายการบันเทิงทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีจำนวนทั้งหมด 12 รายการ ได้แก่

1. Artist's Life	เป็นรายการสัมภาษณ์ศิลปิน
2. Beijing Opera	เป็นรายการอุปรากรปักกิ่ง
3. Chinese Music TV	เป็นรายการมิวสิควีดีโอ
4. China Showbiz	เป็นรายการปกิณกะบันเทิง
5. Everyday Cooking	เป็นรายการสาธิตทำอาหาร
6. Joyful Gathering	เป็นรายการเกมตอบปัญหา
7. Golden Years	เป็นรายการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ
8. Interactive Sunday	เป็นรายการเกมตอบปัญหา
9. TV Drama	เป็นรายการละครโทรทัศน์
10. Sports Online	เป็นรายการแข่งขันกีฬา
11. Time With Champs	เป็นรายการสัมภาษณ์นักกีฬา
12. Viewer's Corner	เป็นรายการนำเสนอเบื้องหลังการจับทำบันเทิง

รวมเวลาการออกอากาศรายการบันเทิงทั้งหมดต่อสัปดาห์ 2,721 นาที คิดเป็นร้อยละ 26.99 ของเวลาในการออกอากาศทั้งหมด

4.1.4 ประเภทรายการโฆษณา

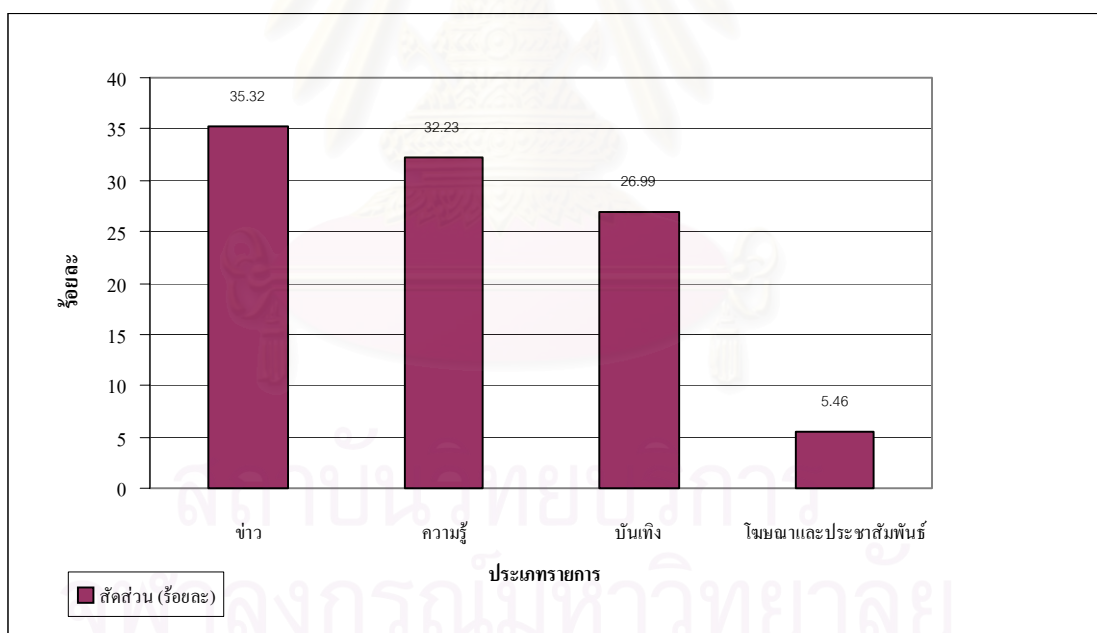
ประเภทรายการโฆษณาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้แก่รายการโฆษณาที่ปรากฏในรูปแบบสปอตโฆษณาสินค้าและบริการ สปอตโฆษณาสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศจีน และสปอตโฆษณารายการโทรทัศน์ของทางสถานีฯ รวมเวลาการออกอากาศรายการโฆษณาทั้งสิ้น 550 นาที คิดเป็นร้อยละ 5.46 ของเวลาในการออกอากาศทั้งหมด

จากสัดส่วนเวลาการออกอากาศของรายการทั้ง 4 ประเภทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เน้นการนำเสนอข่าวเป็นประเภทรายการหลัก เห็นได้จากการนำเสนอรายการข่าวในปริมาณสูงสุด และให้ความสำคัญกับรายการสาระความรู้ในลำดับรองลงมา อีกทั้งมีประเภทรายการบันเทิงเป็นส่วนเสริมในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ของทางสถานีฯ

ตารางที่ 2 แสดงปริมาณเวลา (นาที) และสัดส่วน (ร้อยละ) ในการออกอากาศของแต่ละประเภทรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546 ต่อ 1 สัปดาห์

ประเภทรายการ	เวลา (นาที)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. ข่าว	3,560 (59 ชั่วโมง 20 นาที)	35.32
2. สารความรู้	3,249 (54 ชั่วโมง 9 นาที)	32.23
3.บันเทิง	2,721 (45 ชั่วโมง 21 นาที)	26.99
4. โฆษณา	550 (9 ชั่วโมง 10 นาที)	5.46

กราฟที่ 1 แสดงสัดส่วน (ร้อยละ) ในการออกอากาศของแต่ละประเภทรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546 ต่อ 1 สัปดาห์

4.2 รูปแบบการนำเสนอ

รายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย โดยจะเลือกรูปแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ และความตั้งใจในการเน้นหนักด้านเนื้อหาของรายการ รูปแบบการนำเสนอที่ปรากฏในประเภทรายการโทรทัศน์ทั้ง 4 ประเภทข้างต้น มีลักษณะดังนี้

4.2.1 รูปแบบการนำเสนอรายการข่าว

รูปแบบรายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีลักษณะคือ เป็นการรายงานสถานการณ์ปัจจุบันโดยผู้สื่อข่าวที่รายงานจากในห้องส่ง และโดยผู้สื่อข่าวที่รายงานนอกห้องส่ง ณ สถานที่จริง จากสัดส่วนเวลาการนำเสนอประเภทรายการทั้งหมดของ CCTV-4 ทำให้เห็นชัดเจนว่า รายการข่าวถือเป็นจุดเน้นของทางสถานีฯ ทั้งนี้ รายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีทั้งหมด 9 รายการ มีรูปแบบการนำเสนอและช่วงเวลาการนำเสนอที่แตกต่างกัน ดังนี้

รายการข่าวประจำวัน

จากการศึกษาพบว่า สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีการนำเสนอข่าวประจำวันในช่วงต่างๆ ตลอดทั้งวัน มีระยะเวลาการออกอากาศครั้งละ 30 นาที และ 60 นาที ซึ่งหากอธิบายตามเวลาการออกอากาศในประเทศไทย รายการข่าวที่เริ่มต้นในช่วงเช้าของวันรายการแรกเป็นรายการข่าว 60 นาที (News'60) ออกอากาศเวลา 07.00-08.00 นาฬิกา ถือเป็นรายการข่าวประจำวันที่มีระยะเวลาและปริมาณการนำเสนอข่าวสูงสุด นอกนั้นจะเป็นข่าว 30 นาที (China News) ซึ่งออกอากาศช่วงกลางวันเวลา 11.00-11.30 นาฬิกา ช่วงเย็นเวลา 17.00-17.30 นาที และช่วงค่ำเวลา 20.00-20.30 นาฬิกา ต่อมาเป็นรายการข่าวภูมิภาค (Network News) จะนำเสนอในช่วงดึกเวลา 01.00-01.35 นาฬิกา และหลังจากนั้นเพียง 1 ชั่วโมง 30 นาที จะนำเสนอข่าว 30 นาที (China News) อีกครั้งในเวลา 03.00-03.30 ซึ่งถือเป็นรอบสุดท้ายก่อนที่จะเริ่มต้นรายการข่าว 60 นาที (News'60) ในตอนเช้าของวันใหม่อีกครั้ง

นอกจากการรายงานข่าวประจำวันเป็นช่วงๆ ตลอดทั้งวันแล้ว ยังมีรายการข่าวต้นชั่วโมง (News'5) ซึ่งเป็นการรายงานข่าวสั้นทุกต้นชั่วโมง มีระยะเวลาการออกอากาศครั้งละ 5-10

นาที่ รวมทั้งหมด 18 ครั้งต่อวัน ทำให้ผู้ชม CCTV-4 ได้รับชมข่าวสารชั่วโมงต่อชั่วโมงตลอดทั้งวันเลยทีเดียว

การนำเสนอรายการข่าวประจำวันของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ตามเวลาออกอากาศในประเทศไทย สามารถสรุปได้ดังนี้

1. News'5	ออกอากาศเวลา	00.00-05.00
2. Network News	ออกอากาศเวลา	01.00-01.35
3. News'5	ออกอากาศเวลา	02.00-02.05
4. China News	ออกอากาศเวลา	03.00-03.30
5. News'5	ออกอากาศเวลา	04.00-04.05
6. News'5	ออกอากาศเวลา	05.00-05.05
7. News'5	ออกอากาศเวลา	06.00-06.05
8. News' 60	ออกอากาศเวลา	07.00-08.00
9. News'5	ออกอากาศเวลา	08.00-08.05
10. News'5	ออกอากาศเวลา	09.00-09.05
11. News'5	ออกอากาศเวลา	10.00-10.05
12. China News	ออกอากาศเวลา	11.00-11.30
13. News'5	ออกอากาศเวลา	12.00-12.05
14. News'5	ออกอากาศเวลา	13.00-13.05
15. News'5	ออกอากาศเวลา	14.00-14.05
16. News'5	ออกอากาศเวลา	15.00-15.05

17. News'5	ออกอากาศเวลา	16.00-16.05
18. China News	ออกอากาศเวลา	17.00-17.30
19. News'5	ออกอากาศเวลา	18.00-18.05
20. News'5	ออกอากาศเวลา	19.00-19.05
21. China News	ออกอากาศเวลา	20.00-20.30
22. News'5	ออกอากาศเวลา	21.00-21.05
23. News'5	ออกอากาศเวลา	22.00-22.05
24. News'5	ออกอากาศเวลา	23.00-23.05

จากรูปแบบการนำเสนอรายการข่าวประจำวันข้างต้น แสดงให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวอย่างมาก การรายงานข่าวประจำวันข้างต้นมีลักษณะ คือ เป็นการรายงานโดยผู้ประกาศข่าวในห้องข่าว โดยข่าวแต่ละช่วงจะใช้ผู้ประกาศข่าวเพียง 1 คน รายงานข่าวตั้งแต่ต้นจนจบ อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าผู้ใช้ผู้ประกาศข่าวเพียง 1 คน รายงานข่าวตลอดวัน จากการศึกษพบว่า การนำเสนอข่าวในแต่ละช่วงของ CCTV-4 มีการหมุนเวียนผู้ประกาศข่าวหน้าใหม่ตลอดวัน วันละประมาณ 3-4 คน ซึ่งผู้ประกาศข่าวล้วนมีหน้าตาและบุคลิกดี การนำเสนอข่าวแต่ละข่าวจะมีการสรุปหัวข้อเป็นตัวอักษรขึ้นที่ด้านล่างของจอภาพเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ และหากเป็นข่าวต่างประเทศอาจมีการรายงานโดยผู้สื่อข่าวจีนที่ประจำอยู่ประเทศต่างๆ ผ่านดาวเทียมอีกด้วย

สำหรับข่าว 60 นาที (News' 60) และข่าว 30 นาที (China News) จะเริ่มต้นด้วยข่าวต่างประเทศที่เป็นการรายงานเหตุการณ์สำคัญรอบโลก ทั้งนี้ทั้งข่าวที่อ้างแหล่งข่าวจากสำนักข่าวประเทศทั่วโลก เช่น CNN, ABC, สำนักข่าวของไต้หวัน, และสำนักข่าวของเกาหลี เป็นต้น และข่าวที่รายงานโดยตรงผ่านผู้สื่อข่าวประจำต่างประเทศของ CCTV เอง ข่าวต่อมาตามด้วยข่าวในประเทศ จากนั้นจะเป็นการรายงานพิเศษชื่อว่า “สู่เป้าหมายกินดีอยู่ดี” (Ben Xiao Kang) ซึ่งจะนำเสนอเป็นตอนๆ มีเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องราวของคนในสังคมจีนที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับเป้าหมายการสร้างสังคมกินดีอยู่ดีของรัฐบาล เช่น การพัฒนาวิชาชีพ การมีมาตรฐานชีวิตที่ดี

มีอายุชั้ยยืนยาว มีการวางแผนการเก็บออม และให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ เป็นต้น จากนั้น คำนวณการด้วยสเปดโฆษณาลั้่นๆ ก่อนที่จะจบด้วยการรายงานพยากรณ์อากาศเป็นส่วนสุดท้าย แต่ หากเป็นข่าว 60 นาที (News' 60) จะมีการนำเสนอหัวข้อข่าวที่เป็นประกาศสำคัญๆ จากหนังสือพิมพ์ ของรัฐประมาณ 2-3 เรื่อง เช่นโครงการรัฐวิสาหกิจที่มีการเปิดให้ภาคเอกชนร่วมทุน และข่าวกีฬา ก่อนการรายงานพยากรณ์อากาศ สำหรับข่าวสั้นต้นชั่วโมง (News'5) จะนำเสนอข่าวต่างประเทศ และข่าวในประเทศประมาณ 4-5 ข่าว

นอกจากรายการข่าวทั้ง 3 รายการแล้ว ยังมีรายงานข่าวภูมิภาค (Network News) ที่ออกอากาศเป็นประจำทุกวันในช่วง 01.00-01.35 นาฬิกา รายงานข่าวภูมิภาคเป็นรายการข่าวที่ ถ่ายทอดสัญญาณมาจากสถานีโทรทัศน์ CCTV ที่ออกอากาศในประเทศจีน ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการ นำเสนอรายงานข่าวภูมิภาคมีลักษณะที่แตกต่างจากรายการข่าวทั้ง 3 รายการข้างต้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ผู้ประกาศข่าวของเป็นผู้ประกาศคนละกลุ่มกับผู้ประกาศรายการข่าวประจำวันข้างต้น บุคลิกและการแต่งกายรวมทั้งวัยของผู้ประกาศข่าวภูมิภาคมีความทันสมัยดึงดูดใจน้อยกว่าผู้ประกาศ ในรายการข่าวประจำวันข้างต้น การเรียงลำดับข่าวก็แตกต่างกันออกไป โดยจะขึ้นต้นด้วยข่าวใน ประเทศ ได้แก่ข่าวภารกิจของผู้นำจีน ข่าวการดำเนินโครงการของรัฐ ข่าววัฒนธรรม แล้วจึงจบท้าย ด้วยเกร็ดข่าวสถานการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นรอบโลกและข่าวต่างประเทศที่สำคัญๆ เพียงไม่กี่ข่าว

ทั้งนี้ จากการศึกษานี้อหารายการข่าวในช่วงต่างๆ ตลอดวัน พบว่าการรายงาน ข่าวประจำวันของ CCTV-4 มีการนำเสนอข่าวเดิมซ้ำตั้งแต่ 1-4 ครั้ง โดยบางข่าวอาจเป็นการราย งานซ้ำเหมือนเดิมทั้งเนื้อหาและภาพ บางข่าวเป็นการรายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์ซึ่งจะมี เนื้อหาใหม่ๆ เพิ่มเติมแต่ยังคงใช้ภาพข่าวเดิม ส่วนบางข่าวอาจเพียงอ่านข่าวเดิมซ้ำโดยมิได้นำเสนอ ภาพอีก

ในส่วนของการรายงานข่าวต่างประเทศซึ่งมีการสัมภาษณ์ชาวต่างประเทศนั้น ผู้วิจัย พบว่าหากเป็นการให้สัมภาษณ์หรือคำแถลงของผู้นำสำคัญๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป CCTV-4 จะออก อากาศเสียงสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์โดยมิได้พากย์ทับเป็นภาษาจีนกลาง และจะนำเสนอคำ แปลเป็นตัวอักษรภาษาจีนกลาง (subtitle) ประกอบไปพร้อมกัน ซึ่งมีความหมายตรงกับเสียงให้ สัมภาษณ์ภาษาอังกฤษ แต่ในข่าวเศรษฐกิจที่ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการยักษ์ใหญ่ชาวต่าง ประเทศที่ไปลงทุนในจีนแสดงทัศนคติต่อการทำธุรกิจลงทุนในจีน CCTV-4 มิได้ออกอากาศเสียงจริง ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่จะใช้เสียงภาษาจีนกลางพากย์ทับเสียงภาษาอังกฤษ

นอกจากนี้ ยังพบว่า CCTV-4 มักมีรูปแบบการนำเสนอรายละเอียดให้ง่ายต่อความเข้าใจและการจดจำ ได้แก่การนำเสนอเนื้อหาข่าวที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับตัวเลขหรืออัตราส่วน ในรูปแบบกราฟและแผนภูมิ การนำเสนอใจความสำคัญสรุปเป็นตัวอักษรให้ผู้ชมสามารถอ่านตามเองได้ และการสรุปหัวข้อข่าวขึ้นที่ด้านล่างของจอภาพทุกข่าว

รายการสารคดีเชิงข่าว

รายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นอกจากจะเป็นการรายงานเหตุการณ์ปัจจุบันทั้งในและนอกประเทศแล้วตลอดวันในช่วงข่าวประจำวันแล้ว ยังมีรายการสารคดีเชิงข่าว 1 รายการ (China Report) ซึ่งจะนำเสนอต่อจากข่าว 30 นาที (China News) เป็นประจำทุกวัน วันละ 3 เวลา คือ 03.30-04.00 นาฬิกา 11.30-12.00 นาฬิกา และ 20.30-21.00 นาฬิกา รายการดังกล่าวมีรูปแบบคือ ผู้ประกาศข่าวนำเสนอหัวข้อพิเศษที่ต้องการรายงานจากในห้องข่าว โดยเชิญวิทยากรซึ่งเป็นผู้ที่รับผิดชอบหรือมีความรู้ความเกี่ยวข้องในประเด็นที่นำเสนอมาร่วมสนทนา การสนทนาถามตอบระหว่างผู้ประกาศและวิทยากรในห้องข่าวนี้นี้ จะนำเสนอสลับกับสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพและได้รับทราบรายละเอียดมากยิ่งขึ้น เช่นการรายงานโครงการก่อสร้างรถไฟความเร็วสูงในเซี่ยงไฮ้ หรือการรายงานความเจริญทางเศรษฐกิจของเมืองอันฮุย (An Hui) เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ารายการสารคดีเชิงข่าว (China Report) ที่ออกอากาศวันละ 3 เวลาดังกล่าวนี้นั้น ในหนึ่งวันมีการนำเสนอเนื้อหาเพียง 1 ประเด็น และจะออกอากาศซ้ำตอนเดิมในช่วงต่อไปของวัน

รายการวิเคราะห์ข่าว

นอกจากรายการข่าวประจำวันและรายการสารคดีเชิงข่าวแล้ว ทางสถานีฯ ยังนำเสนอรายการวิเคราะห์ข่าว 1 รายการ ชื่อ Oriental Horizon ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงเสาร์ เวลา 15.10-16.00 นาฬิกา และออกอากาศซ้ำอีกครั้งเวลา 23.05-23.50 นาฬิกา รายการดังกล่าวเริ่มต้นด้วยการสรุปรายละเอียดของสถานการณ์ที่ต้องการนำมาวิเคราะห์โดยผู้สื่อข่าวในห้องส่ง จากนั้นจะพูดคุยกับผู้สื่อข่าวนอกสถานที่หรือผู้เชี่ยวชาญผู้ซึ่งจะมาวิเคราะห์ข่าวประเด็นข่าวที่ทางรายการจะนำเสนอผ่านทาง TV Conference ตัวอย่างประเด็นที่พบในช่วงเวลาที่ศึกษาคือการวิเคราะห์สถานการณ์กรณีความขัดแย้งระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอิรัก ซึ่งผู้สื่อข่าวที่ทำหน้าที่วิเคราะห์เหตุการณ์เป็นผู้สื่อข่าวจีนที่เฝ้าติดตามสถานการณ์อยู่ในประเทศอิรัก และทำการรายงานตรงจากประเทศอิรัก ทำให้รายการข่าวดังกล่าวมีความน่าสนใจและน่าติดตามเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก

ผู้ชมได้รับอรรถรสจากการรายงานอย่างใกล้ชิด ซึ่งจากข้อมูลในเว็บไซต์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV พบว่ารายการข่าวดังกล่าวกลายเป็นรายการที่ได้รับความนิยมสูงสุดรายการหนึ่งของทางสถานีฯ เฉยที่เดียว

รายการข่าวเกี่ยวกับไต้หวัน

รายการข่าวเกี่ยวกับไต้หวันแตกต่างจากรายการข่าวอื่นๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอรายการข่าว 2 รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศจีนและไต้หวันโดยเฉพาะ โดยอ้างแหล่งข่าวของไต้หวัน เพื่อมุ่งเน้นกลุ่มผู้ชมชาวไต้หวันโดยเฉพาะ รายการแรก ชื่อ Across the Strait ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 02.30-03.00 นาฬิกา และออกอากาศซ้ำอีกสองรอบในเวลา 10.30-11.00 นาฬิกา และ 19.30-20.00 นาฬิกา การนำเสนอข่าวเริ่มต้นด้วยการรายงานภารกิจของผู้นำไต้หวัน ตามด้วยข่าวเกี่ยวกับการดำเนินโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลจีนและทางการไต้หวัน เช่นการก่อสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างพื้นที่ในประเทศจีนและไต้หวัน ข่าวเกี่ยวกับการเศรษฐกิจการลงทุนระหว่างจีนและไต้หวัน จบท้ายรายการด้วยการรายงานพิเศษที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจีนและไต้หวัน เช่นภาพบรรยากาศงานแสดงคอนเสิร์ตที่จัดขึ้นที่กรุงปักกิ่งโดยรัฐบาลจีน ซึ่งมีความหมายสำคัญอยู่ที่การใช้เพลงเป็นสื่อกลางแสดงความปรารถนาของประชาชนจีนในการรวมชาติกับไต้หวัน

ส่วนรายการข่าวเกี่ยวกับไต้หวันอีกรายการหนึ่งชื่อ Fujian Dialect Time ออกอากาศเฉพาะวันอาทิตย์เวลา 08.00-08.30 นาฬิกา และออกอากาศซ้ำอีกครั้งเวลา 18.05-18.35 นาฬิกา รายการข่าวดังกล่าวเป็นการนำเสนอเนื้อหาข่าวเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือระหว่างจีนและไต้หวัน โดยอ้างแหล่งข่าวจากไต้หวันเช่นเดียวกับรายการ Across the Strait รวมทั้งมีการรายงานพิเศษที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวไต้หวันที่จะมาลงทุนในจีน เป็นต้น แต่ต่างกันว่ารายการ Fujian Dialect Time เป็นการรายงานข่าวโดยผู้ประกาศในห้องส่งซึ่งจะรายงานเป็นภาษาถิ่นฮกเกี้ยนเพื่อกลุ่มผู้ชมชาวไต้หวันโดยเฉพาะ

รายงานข่าวเศรษฐกิจและการเงิน

รายงานข่าวเศรษฐกิจและการเงินมีชื่อว่า Financial Report ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 05.05-05.20 นาฬิกา และออกอากาศซ้ำอีกครั้งเวลา 22.05-22.20 นาฬิกา รายการข่าวดังกล่าวมีลักษณะเป็นการรายงานภาวะธุรกิจการเงินในประเทศจีน เน้นการเติบโตของ

ธุรกิจในประเทศจีน และตอนท้ายรายการมีเนื้อหาที่รายงานเกี่ยวกับภาวะเศรษฐกิจในตลาดทั่วโลกเล็กน้อย แล้วจึงจบด้วยข้อมูลดัชนีหลักทรัพย์การลงทุน และอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา

จากรูปแบบการนำเสนอรายงานข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ทั้ง 5 รูปแบบข้างต้น ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตและสรุปลักษณะเด่นของรายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ว่ามีลักษณะคือ มีความรวดเร็วทันสถานการณ์ เนื่องจากมีการรายงานข่าวสั้นทุกต้นชั่วโมง ทำให้ติดตามสถานการณ์ต่างๆ ได้ทุกชั่วโมง และหากเป็นเหตุการณ์ที่มีความต่อเนื่องก็จะนำเสนอความคืบหน้าของเหตุการณ์เป็นระยะๆ นอกจากนี้ ยังมีการรายงานข่าวสำคัญในทุกๆ ด้านในช่วงข่าวประจำวันตลอดวัน ได้แก่ข่าวภาคเช้า ข่าวภาคเที่ยง ข่าวภาคเย็น ข่าวภาคค่ำ และข่าวภาคดึก ทำให้ผู้ชมที่ชมรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้ติดตามสถานการณ์ในประเทศจีนและเหตุการณ์รอบโลกที่สำคัญได้ตลอดวัน

ในด้านรูปแบบการนำเสนอรายการข่าวเห็นได้ชัดว่ามีลักษณะที่หลากหลายมาก มีการนำรูปแบบการรายงานพิเศษและสารคดีเชิงข่าวเข้ามาใช้ในเรื่องที่ต้องการให้ผู้ชมได้รับข้อมูล และรายละเอียดของเหตุการณ์มากขึ้น เช่นการรายงานพิเศษที่ออกอากาศเป็นประจำในช่วงข่าวประจำวันเพื่อนำเสนอเกี่ยวกับสภาพสังคมจีนที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการรายงานข่าวที่ทางสถานีฯ ต้องการเน้นหนัก เนื่องจากมีการออกอากาศเป็นประจำอย่างต่อเนื่องในช่วงข่าว 30 และ 60 นาทีทุกช่วงของทั้งวัน อีกทั้งมีการออกอากาศซ้ำเนื้อหาในตอนเดิมเพื่อให้ผู้ชมที่ได้รับชมในเวลาต่างกันมีโอกาสเปิดรับได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ยังนิยมใช้รูปแบบการสัมภาษณ์สดซึ่งเห็นได้จากรายการสารคดีเชิงข่าวที่เชิญวิทยากรมาพูดคุย หรือรายการวิเคราะห์ข่าว เป็นต้น

ประการสุดท้ายที่ทำให้รายการข่าวของ CCTV-4 มีสีสันและอรรถรสยิ่งขึ้น คือการนำเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการนำเสนอข่าว ทำให้การรายงานข่าวมีความสดใหม่ทันต่อเหตุการณ์และเพื่อเพิ่มความน่าสนใจของรายการยิ่งขึ้น ได้แก่การสัมภาษณ์หรือการรายงานสดผ่านทางโทรศัพท์ หรือผ่านทาง TV Conference ตลอดจนการรายงานสดผ่านดาวเทียมซึ่งมักเป็นการรายงานโดยผู้สื่อข่าวที่ประจำอยู่ต่างประเทศ ทำให้ได้รับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในต่างประเทศอย่างปัจจุบันทันด่วนทั้งภาพและเสียง นอกจากนี้ รายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังนิยมนำเสนอข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญ หรือรายละเอียดของข้อมูลที่เป็นตัวเลขทางสถิติในรูปแบบ

กราฟหรือแผนภูมิ หรือการสรุปหัวข้อสั้นๆ ของข่าว ทำให้ผู้ชมสามารถทำความเข้าใจและจดจำรายละเอียดของข่าวได้ดียิ่งขึ้น

4.2.2 รูปแบบการนำเสนอรายการสาระความรู้

จากเหตุผลที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเล ทำให้รายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีวัตถุประสงค์หลักในการให้สาระความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับประเทศจีนแก่ผู้ชม เพื่อเป็นหน้าต่างให้ผู้ชมภายนอกประเทศได้รู้จักและเข้าใจภาพประเทศจีนให้ชัดเจนที่สุด ตามความมุ่งหมายในการนำเสนอของรัฐบาลจีน ดังนั้น รายการประเภทสาระความรู้ส่วนใหญ่จึงนำเสนอในรูปแบบสารคดี เนื่องจากเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การนำเสนอเนื้อหาสาระที่มีรายละเอียดมาก ทั้งนี้ พบว่ารายการสารคดีทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบรายการที่มีสีสันน่าสนใจ มีการใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายเพื่อให้เกิดอรรถรส เช่นรายการสารคดีรายการหนึ่งอาจใช้ทั้งวิธีการเล่าเรื่องที่น่าเสนอผ่านภาพและเสียงคำบรรยายประกอบภาพ เติมแต่งด้วยเสียงดนตรี หรือการเล่าเรื่องโดยผู้ดำเนินรายการที่จัดทำรายการนอกสถานที่ อีกทั้งมีการสัมภาษณ์ทั้งในและนอกห้องส่งในบางรายการ นอกจากรูปแบบรายการสารคดีแล้ว ยังใช้รูปแบบการนำเสนอสาระความรู้ผ่านการสนทนาอภิปรายโดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่น่าเสนอ รูปแบบรายการสารคดีเพื่ออธิบายขั้นตอนและ วิธีการรูปแบบรายการสอนภาษาเพื่อถ่ายทอดคำศัพท์และหลักการใช้ภาษา ตลอดจนรูปแบบการบริการข้อมูลโดยตรง ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ารายการสาระความรู้ทุกรายการทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ที่มีผู้ดำเนินรายการจะเลือกให้ผู้ดำเนินรายการหญิง ซึ่งผู้ดำเนินรายการเหล่านี้ล้วนมีหน้าตาบุคลิกดี และแต่งกายทันสมัย ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการเลือกให้ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้หญิง มีส่วนช่วยให้บรรยากาศการนำเสนอรายการมีความนุ่มนวลผ่อนคลายกว่าการใช้ผู้ดำเนินรายการชาย ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีรายการสนทนาอภิปรายปัญหาระดับประเทศ (Dialogical) ที่มีการนำเสนอค่อนข้างเป็นกึ่งทางการเพียงรายการเดียวที่ใช้ผู้ดำเนินรายการเป็นชาย

รายการสาระความรู้ทั้ง 20 รายการของ CCTV-4 มีรูปแบบการนำเสนอ ดังนี้

รายการสารคดี

รายการสาระความรู้ทาง CCTV-4 ส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบรายการสารคดี ทั้งนี้เนื่องจากสารคดีเป็นรูปแบบการนำเสนอที่สามารถให้รายละเอียดได้มาก และสร้างความเข้าใจแก่ผู้ชมได้ชัดเจน เนื่องจากสามารถนำเสนอข้อมูลโดยการบรรยายให้เห็นทั้งภาพและเสียง ทั้งนี้รายการสาระความรู้ของ CCTV-4 ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอสาระความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับประเทศจีนแก่ผู้ชมเชื้อสายจีนทั่วโลก การนำเสนอด้วยรายการสารคดีจึงนับว่ามีความเหมาะสมอย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า แม้จะมุ่งนำเสนอสาระความรู้ แต่สารคดีเกี่ยวกับประเทศจีนทาง CCTV-4 กลับนำเสนอได้อย่างน่าสนใจและมีได้ทำให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งในสาระจนเกินไปแต่อย่างไร เนื่องจากรายการมักตกแต่งฉากในห้องส่งให้ดูแปลกตาและมีสีสันสวยงาม รวมทั้งสร้างภาพลักษณ์ผู้ดำเนินรายการให้สง่างามน่าดึงดูด มีการเลือกใช้ดนตรีประกอบเรื่องอย่างเหมาะสม เลือกใช้ถ้อยคำบรรยายและเสียงบรรยายภาพที่มีความไพเราะ ฟังดูเป็นกันเองหรือสร้างอารมณ์ร่วมในการรับชม ตลอดจนการนำเสนอบทบรรยายเป็นตัวอักษรด้านล่างจอภาพ (subtitle) ในบางรายการเพื่อช่วยสร้างความเข้าใจแก่ผู้ชมที่ไม่คุ้นเคยกับสำเนียงภาษาจีนกลาง

รายการสารคดีที่นำเสนอสาระเกี่ยวกับประเทศจีนทาง CCTV-4 มีวิธีการนำเสนอ 2 รูปแบบ กล่าวคือ ส่วนหนึ่งเป็นการนำเสนอโดยผู้ดำเนินรายการและอาจมีการเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมให้ความรู้สลับกับการนำเสนอรายละเอียดในสารคดี รายการในส่วนนี้หากเป็นรายการที่มีระยะเวลาการนำเสนอค่อนข้างยาว คือครั้งละประมาณ 40-50 นาที อาจมีการแบ่งเนื้อหาที่นำเสนอออกเป็นช่วงต่างๆ โดยมีผู้ดำเนินรายการเป็นผู้เชื่อมโยงแต่ละช่วงเข้าด้วยกัน เช่นช่วงนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคม ช่วงนำเสนอประวัติบุคคล เป็นต้น สารคดีที่มีรูปแบบการนำเสนอโดยผ่านผู้ดำเนินรายการดังกล่าวจึงเน้นการจัดฉากในห้องส่งให้มีสีสันสวยงามและเบาสบาย คัดเลือกผู้ดำเนินรายการที่มีหน้าตาและบุคลิกดี รวมทั้งเลือกชุดแต่งกายที่สวยงามทันสมัย บางรายการอาจมีทั้งพิธีกรที่ทำหน้าที่ในห้องส่งและพิธีกรที่ทำหน้าที่นอกสถานที่ รายการสารคดีที่ใช้วิธีการนำเสนอในรูปแบบดังกล่าว ได้แก่ สารคดีแนะนำภูมิศาสตร์บ้านเมืองของจีน (Across China) สารคดีแฟชั่นของจีน (Chinese Fashions) สารคดีการแพทย์และสุขภาพ (Chinese Medicine) และสารคดีเกี่ยวกับไต้หวัน (Time Across the Strait และ Taiwan Mosaic)

ส่วนรายการสารคดีอีกส่วนหนึ่งเป็นการนำเสนอเรื่องราวด้วยภาพและเสียงบรรยายเนื้อหาโดยมิต้องมีผู้ดำเนินรายการ รายการสารคดีเหล่านี้จึงเน้นการใช้ประโยคที่กระชับ มีความสละ

สลดย มีการใช้ดนตรีประกอบเพื่อสร้างอารมณ์ร่วม และใช้การสัมภาษณ์ผู้คนที่เกี่ยวข้องในเรื่อง ประกอบการนำเสนอเนื้อหาในสารคดี รูปแบบดังกล่าวใช้กับการนำเสนอสารคดีประวัติศาสตร์ (Discoveries) สารคดีศิลปะและวัฒนธรรม (A Glimpse of China, Fine Arts, และ Light of Chinese Civilization) สารคดีวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (Science Review) สารคดีผู้สูงอายุ (Sunset Glow) และสารคดีที่นำเสนอภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมจีน (Changing China)

รายการสอนภาษา

รายการสาระความรู้ที่นำเสนอในรูปแบบการสอนภาษาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มี 2 รายการ ซึ่งมีลักษณะเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมด้านภาษาจีนมากกว่าการสอนทางวิชาการ รายการแรกเป็นการนำเสนอตัวอักษรจีนพร้อมที่มาของอักษรภาพดังกล่าว และเกร็ดตำนานของตัวอักษรนั้น (รายการ Chinese Words and Their Stories) ผู้สอนเป็นผู้ดำเนินรายการเพียงผู้เดียว ตลอดรายการและถ่ายทำในห้องส่ง ในการสอนผู้ดำเนินรายการจะสื่อสารด้วยภาษาจีนกลาง ทำให้เห็นว่าผู้ชมกลุ่มเป้าหมายของรายการคือ ผู้ชมที่มีความรู้ภาษาจีนอยู่แล้ว รายการดังกล่าวจะนำเสนอทุกวันเพียงตอนละ 5 นาที แต่มีปริมาณการนำเสนอถี่ โดยออกอากาศ 1 ครั้ง และนำเสนอซ้ำตอนเดิมอีกวันละ 2 ครั้ง รวมเป็น 3 ครั้งต่อวัน

ส่วนรายการสอนภาษาจีนกลางอีกรายการหนึ่ง มีรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างออกไป และมุ่งกลุ่มผู้ชมคนละกลุ่ม คือกลุ่มผู้ชมที่ไม่มีความรู้ภาษาจีนกลางดีนัก เนื่องจากรายการดังกล่าวเป็นการสอนการใช้ประโยคสนทนาภาษาจีนกลางในชีวิตประจำวัน (Learn to Speak Chinese) โดยนำเสนอบทสนทนาภาษาจีนกลางผ่านบรรยากาศที่จำลองสถานการณ์จริง และมีความหมายภาษาอังกฤษกำกับประโยคที่นำเสนอ ตัวละครที่นำเสนอบทสนทนาดังกล่าว จะออกเสียงซ้ำๆ ซัดๆ เพื่อให้ผู้ชมได้หัดออกเสียงตาม บรรยากาศการสอนบทสนทนาดังกล่าวมีลักษณะไม่เป็นทางการ อีกทั้งมีความเพลิดเพลิน เข้าใจง่าย รายการดังกล่าวนำเสนอเพียง 5 วันต่อสัปดาห์ แต่มีระยะเวลาการออกอากาศยาวกว่ารายการแรก คือออกอากาศครั้งละ 15 นาที และออกอากาศซ้ำตอนเดิม 3 ครั้ง รวมนำเสนอ 4 ครั้ง ต่อวัน

รายการสนทนาและอภิปราย

รายการสาระความรู้ที่นำเสนอในรูปแบบรายการสนทนาและอภิปรายเป็นรายการที่ต้องการนำเสนอสาระที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆ ซึ่งเป็นการ

ระดมความคิดจากบุคคลในสวนต่างๆ ของสังคม เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาในสังคม ร่วมกันแสวงหาแนวทางแก้ไขเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น มีทั้งหมด 3 รายการ มีรูปแบบการนำเสนอคือ เป็นรายการที่ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้นำเสนอประเด็นปัญหาที่จะนำมาอภิปราย ผู้อภิปรายเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวซึ่งประกอบด้วยหลายฝ่าย เช่นหากเป็นรายการที่สนทนาอภิปรายปัญหาระดับประเทศ (รายการ Dialogical) ผู้ร่วมอภิปรายจะมาจากฝ่ายรัฐและเปิดโอกาสให้ผู้ชมในห้องส่งได้ร่วมซักถามและเสนอความคิดเห็น บรรยายภาคการอภิปรายมีลักษณะเป็นกึ่งทางการ ทั้งนี้ พบว่าประชาชนทั่วไปในห้องส่งสามารถตั้งคำถามได้อย่างเปิดกว้างตามที่ตนเองต้องการทราบคำตอบ เช่น “เมื่อไรหมู่บ้านของหนูจะมีน้ำใช้คะ” “น้ำที่ส่งไปถึงหมู่บ้านของพวกเราจะมีการรับประกันความสะอาดได้เพียงใด” ซึ่งมีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ รายการนี้เป็นเสมือนเวทีให้ทางการชี้แจงข้อมูลการทำงานบริการประชาชนและสร้างความเชื่อมั่นต่อการทำงานได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีโอกาสได้ชี้แจงอย่างใกล้ชิดตรงไปตรงมา เช่นผู้รับผิดชอบระดับสูงโครงการสร้างเส้นทางลำเลียงน้ำจากทางใต้ของจีนไปยังทางเหนือได้ตอบคำถามเรื่องความสะอาดของน้ำข้างต้น โดยการนำน้ำที่อ้างว่ามาจากเส้นทางลำเลียงน้ำดังกล่าวมาดื่มโชว์ในรายการ อีกทั้งแจกจ่ายแก่ผู้ชมในห้องส่งแทนการตอบคำถามเพียงวาจา แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในการสื่อสารลักษณะใหม่ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองของจีนผ่านสื่อซึ่งเป็นเสมือนเวทีสาธารณะของสังคม

หากเป็นรายการที่สนทนาอภิปรายปัญหาในสังคม (รายการ Talk It Strait) ผู้ร่วมอภิปรายจะเป็นประชาชนในสาขาอาชีพต่างๆ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่นปัญหาเด็กหนีออกจากบ้าน เป็นต้น บรรยายภาคการอภิปรายมีลักษณะไม่เป็นทางการ ผู้ร่วมอภิปรายเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในหลายสาขาอาชีพ เช่นผู้ปกครองเด็ก อาจารย์ นักวิชาการ นักสังคมวิทยา จิตแพทย์ ฯลฯ ซึ่งทุกฝ่ายจะร่วมกันแสดงความคิดเห็นและแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ แสดงให้เห็นการใช้สื่อเป็นเวทีประสานกำลังในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น รายการทั้ง 2 รายการข้างต้นนี้จะนำเสนอเพียงสัปดาห์ละ 1 ตอนในวันเสาร์ และนำเสนอซ้ำ 1 ครั้ง ในวันอาทิตย์

นอกจากนี้ ยังมีรายการสนทนาอภิปรายที่เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศ (รายการ New Wave) โดยผู้ร่วมอภิปรายเป็นผู้ปกครองเมืองและรัฐของประเทศจีนและประเทศสหรัฐอเมริกาสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยสนทนากับผู้ปกครองรัฐของประเทศอเมริกาผ่าน TV Conference ซึ่งทางรายการจะมี

เจ้าหน้าที่แปลล่ามทำหน้าที่แปลให้แก่ผู้สนทนาทั้ง 2 ฝ่ายผ่านอุปกรณ์หูฟัง รายการดังกล่าวจะจัดฉากให้สวยงามเข้ากับหัวข้อที่สนทนา มีทั้งการสนทนาในห้องส่งและการสนทนาออกสถานที่เพื่อเป็นหน้าต่างของประเทศจีนที่เปิดให้ต่างชาติเห็น นอกจากนี้ ในตอนท้ายรายการจะเปิดโอกาสให้ผู้ชมในห้องส่งร่วมซักถามและแสดงความรู้สึกด้วย รายการดังกล่าวจะนำเสนอสัปดาห์ละ 1 ตอนในวันเสาร์ และจะนำเสนอซ้ำอีก 2 ครั้งในวันอาทิตย์

รายการสนทนาและอภิปรายทั้ง 3 รายการข้างต้น จึงเป็นเวทีให้ประชาชนจีนทุกระดับได้ระดมความคิดเพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนาสังคมและประเทศร่วมกัน อีกทั้งสะพานเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเทศ และเป็นหน้าต่างที่เปิดให้ต่างชาติมองเห็นการพัฒนาต่างๆ ของจีนอีกด้วย

รายการสาธิต

รายการสาระความรู้ที่นำเสนอด้วยการสาธิตมี 2 รายการ มีรูปแบบรายการที่แตกต่างกันตามเนื้อหาที่นำเสนอ รายการหนึ่งเป็นการสาธิตเครื่องมืออุปกรณ์ใช้สอยที่ประดิษฐ์โดยนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ (Fantasy) รายการดังกล่าวเน้นรูปแบบการนำเสนอและการตกแต่งฉากให้มีความแปลกใหม่และสร้างสรรค์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของรายการที่นำเสนอความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชน มีลักษณะคือ ให้ผู้ประดิษฐ์อุปกรณ์เป็นผู้นำเสนอวิธีการประดิษฐ์ แนวคิดตลอดจนวิธีการใช้สอย และผู้ดำเนินรายการในห้องส่งจะสนทนากับอาจารย์ผ่าน TV Conference ซึ่งอาจารย์จะเป็นผู้แนะนำตีความความคิดของนักเรียน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงในครั้งต่อไป รายการดังกล่าวนำเสนอทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ วันละ 1 ครั้ง

รายการบริการข้อมูล

รายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มี 1 รายการที่เป็นรายการบริการข้อมูล (รายการ Link Across the Strait) มีลักษณะเป็นรายการที่นำเสนอข้อมูลด้านการลงทุนและการมีถิ่นที่อยู่อาศัยในประเทศจีนสำหรับชาวไต้หวัน โดยทางรายการจะเลือกหัวข้อที่จะนำเสนอจากคำถามที่ผู้ชมชาวไต้หวันและผู้ชมอื่นๆ เขียนเข้าไปสอบถาม จึงถือเป็นรายการบริการข้อมูลแก่ผู้ชมโดยตรงที่มีบทบาทการเชื่อมข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศจีนและไต้หวัน

รายการดังกล่าวจะคัดเลือกพิธีกรหญิงซึ่งมีหน้าตาและบุคลิกดี การตกแต่งฉาก เน้นความทันสมัย มีการใช้ภาพกราฟฟิคคั่นช่วงต่างๆ ของรายการ รายการบริการข้อมูลออกอากาศ ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยนำเสนอวันละ 1 ตอน และออกอากาศซ้ำตอนเดิมอีก 2 ครั้ง ในแต่ละวัน

4.2.3 รูปแบบการนำเสนอรายการบันเทิง

รายการบันเทิงทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีความหลากหลายและเจาะกลุ่ม ผู้ชมแตกต่างกัน โดยสามารถสังเกตได้จากรูปแบบการนำเสนอ กลุ่มผู้ชมในท้องถิ่น และเนื้อหา ของรายการ อย่างไรก็ตาม รายการบันเทิงของจีนทาง CCTV-4 มิได้เป็นบันเทิง 100 เปอร์เซ็นต์ เห็นได้จากลักษณะการนำเสนอที่ได้เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินเพียงด้านเดียว แต่ต้องสอดแทรกคุณค่าทางวัฒนธรรม หรือคุณค่าทางจิตใจแก่ผู้ชมควบคู่ไปด้วยเสมอ

รายการบันเทิงทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีทั้งหมด 12 รายการ ทั้งหมดมีรูปแบบ การนำเสนอที่หลากหลายมาก ได้แก่ รายการสัมภาษณ์ เกมตอบปัญหา ปกิณกะบันเทิง ละครโทรทัศน์ มิวสิควิดีโอ อุปรากรจีน ถ่ายทอดการแข่งขันกีฬา สารคดีการทำอาหาร และเบื้องหลังการถ่ายทำรายการบันเทิง รายการบันเทิงต่างๆ มีรายละเอียดการนำเสนอดังนี้

รายการสัมภาษณ์

รายการสัมภาษณ์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีทั้งหมด 3 รายการ ได้แก่ Artist's Life เป็นรายการสัมภาษณ์ดาราศิลปิน ผู้ดำเนินรายการเป็นพิธีกรชายทำหน้าที่สัมภาษณ์แขกรับ เชิญซึ่งเป็นคนมีชื่อเสียงในวงการบันเทิง บรรยายภาคการพูดคุยเป็นแบบไม่เป็นทางการ คำถามเป็น ประโยคเรียบง่าย มีวัตถุประสงค์ในการดึงเอาความคิดและทัศนคติต่อการทำงานหรือการดำเนินชีวิต ของแขกรับเชิญมาตีแผ่ ลักษณะคำถามเจาะลึกถึงเรื่องส่วนตัวและความคิดภายใน เช่นการล้วงลึก ประวัติชีวิตคู่ของแขกรับเชิญกับภรรยาคนแรกในอดีต หรือการตั้งคำถามว่า “การที่พ่อของคุณดำรง ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงในกระทรวงวิทยุ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ในขณะนั้น มีส่วนทำให้คุณได้ ก้าวขึ้นมาเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ที่มีชื่อเสียงในเวลานั้นด้วยหรือไม่” ลักษณะคำถามที่ล้วงลึกอย่างเปิด เผยตรงไปตรงมาของรายการนี้ มีส่วนในการเพิ่มอรรถรสและความนิยมให้กับรายการเป็นอย่างมาก เห็นได้จากภาพผู้ชมในท้องถิ่นของรายการนี้มีจำนวนหนาทากว่ารายการอื่นๆ อีกทั้งเนื้อหาที่พูดคุย อย่างลึกซึ้งถึงแก่นดังกล่าว บางตอนสามารถเรียกน้ำตาของผู้ชมจำนวนมากเลยทีเดียว รูปแบบราย การสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้จึงเป็นตัวอย่างของการนำเสนอสิ่งใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมในอดีต

ที่น่าสนใจรูปแบบหนึ่ง รายการดังกล่าวออกอากาศเพียงสัปดาห์ละ 1 วัน คือวันอาทิตย์ และมีการออกอากาศซ้ำตอนเดิม 2 ครั้ง

ภาพที่ 1 บรรยายการรายการสัมภาษณ์ศิลปิน (Artist's Life)

นอกจากรายการสัมภาษณ์ศิลปินแล้ว ยังมีการสัมภาษณ์อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ CCTV-4 นั่นก็คือการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณลักษณะที่ทางสถานี ต้องการนำเสนอให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปมาสัมภาษณ์พูดคุย รายการแรกเป็นการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ (Golden Years) ที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าและน่าสนใจ เช่นผู้สูงอายุคู่สามีภรรยาคนหนึ่ง ที่เดินทางรอบประเทศจีนมาแล้ว ซึ่งทั้งคู่แม้จะอายุมากแล้ว แต่มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่น่าสนใจ ศึกษา มีการดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง จึงสมควรเชิญมาสัมภาษณ์พูดคุยเพื่อให้ผู้ชมสูงอายุอื่นๆ ได้เรียนรู้เป็นตัวอย่าง การสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นกันเอง และเน้นการถ่ายทอดประสบการณ์ และทัศนคติที่น่าสนใจ และแปลกใหม่มากกว่าการนำเสนอสาระหนักๆ โดยผู้ชมในห้องส่งล้วนเป็นผู้สูงอายุทั้งหมด ทำให้เห็นว่ารายการดังกล่าวเป็นรายการสำหรับผู้สูงอายุอย่างแท้จริง รายการดังกล่าวออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เพียงวันละ 1 ครั้ง

ส่วนรายการสัมภาษณ์บุคคลตัวอย่างอีกรายการหนึ่งเป็นรายการสัมภาษณ์นักกีฬาที่ประสบความสำเร็จ (Time With Champs) มีลักษณะคล้ายรายการสัมภาษณ์อื่นๆ นั่นก็คือการถามเพื่อนำเสนอประสบการณ์และทัศนคติของบุคคลที่มีความน่าสนใจแก่ผู้ชม ซึ่งจะสลับฉากกับการนำเสนอภาพเรื่องราวและประวัติของเขารับเชิญควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้พบว่าแม้รายการสัมภาษณ์ทั้งหมดจะมีได้มุ่งเน้นสาระที่เป็นเรื่องจริงจัง แต่ก็มีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การโน้ม

ให้คล้ายตาม และการสร้างกำลังใจแก่กันและกันในสังคมได้เป็นอย่างดี ลักษณะที่สำคัญอีก ลักษณะหนึ่งสำหรับรายการสัมภาษณ์ทาง CCTV-4 คือการเปิดโอกาสให้ผู้ชมในห้องส่งได้ซักถาม แลกเปลี่ยนเชิงรุกอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีการซักถามรูปแบบใหม่ที่พบคือ คำถามจากผู้ชมที่บ้าน ที่ส่งอีเมลล์เข้ามาถามในรายการ ณ ขณะที่ยังออกอากาศ แสดงให้เห็นว่ารายการสัมภาษณ์ของจีน แบบถามมาตอบไปมีวิวัฒนาการการนำเสนอที่น่าสนใจและเปิดเผยตรงไปตรงมาเพียงใด

รายการเกมตอบปัญหา

รายการเกมตอบปัญหา เป็นรายการบันเทิงอีกรายการหนึ่งที่ขาดไม่ได้จากจอ โทรทัศน์ของจีน มีจำนวน 3 รายการ มีรูปแบบความบันเทิงที่สนุกสนานน่าสนใจไม่แพ้รายการ เกมตอบปัญหาในประเทศอื่นๆ เลย แต่รายการเกมตอบปัญหาของจีนมีลักษณะเฉพาะที่แฝงไว้ด้วย สาระคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่เกมตอบปัญหาสำหรับผู้เข้าแข่งขันที่เป็นนักเรียนนานาชาติซึ่งไป ศึกษาอยู่ในประเทศจีน (Joyful Gathering) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความทักษะการใช้ภาษาจีนเป็นอย่างดี เนื้อหาของเกมเป็นการทดสอบความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมจีน ความสนุกสนานและอรรถรสของ รายการอยู่ที่การแสดงความสามารถของผู้เข้าแข่งขัน ซึ่งมักเป็นการแสดงที่ผสมผสานระหว่าง วัฒนธรรมประจำชาติตนและวัฒนธรรมจีน จากการที่ผู้เข้าแข่งขันในรายการเป็นกลุ่มนักศึกษา ทำให้ผู้ชมในห้องส่งก็เป็นกลุ่มนักศึกษาจนถึงวัยกลางคน นอกจากนี้ทางรายการยังเลือกพิธีกรวัย นักศึกษาจนถึงวัยกลางคนเช่นกัน ทำให้เห็นผู้ชมกลุ่มเป้าหมายกลุ่มใหม่ของรายการทาง CCTV-4 ว่ามีกลุ่มนักเรียนนักศึกษาด้วย รายการดังกล่าวออกอากาศเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้งคือในวันอาทิตย์ และมีการออกอากาศซ้ำตอนเดิม 2 ครั้ง

ส่วนเกมตอบปัญหาอีกรายการก็มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเช่นกัน แต่เป็นเรื่อง รวาทวัฒนธรรมและสังคมของจีนและไต้หวัน (Interactive Sunday) ในรายการมีดารารับเชิญซึ่งเป็น ดาราศิลปินทั้งชาวจีนและชาวไต้หวันฝ่ายละ 1 คน มาสนทนาและเป็นผู้เลือกคำตอบในเกม แข่งขัน ซึ่งผู้ชมในห้องส่งจะเป็นผู้แข่งขันที่แท้จริง แบ่งออกเป็น 4 ทีมและเป็นผู้เลือกว่าคำตอบ ของแขกรับเชิญคนใด การแข่งขันจะสลับฉากกับการนำเสนอเรื่องราวของจีนและไต้หวันในสถานที่ และเมืองต่างๆ ซึ่งนำเสนอโดยพิธีกรนอกสถานที่ และนำรายละเอียดดังกล่าวกลับมาตั้งเป็นคำถาม ในการแข่งขัน รายการดังกล่าวออกอากาศเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้งคือในวันอาทิตย์ และมีการออก อากาศซ้ำตอนเดิม 2 ครั้ง เช่นเดียวกับรายการแรก

ภาพที่ 2 บรรยากาศพิธีกรและดารารับเชิญในรายการเกมตอบปัญหา Interactive Sunday

ภาพที่ 3 บรรยากาศในรายการเกมตอบปัญหา Interactive Sunday ประกอบด้วยพิธีกร ดารารับเชิญ และผู้ชมในห้องส่ง

นอกจากนี้ ยังมีรายการเกมตอบปัญหาสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ (Sunset Glow) การแข่งขันเป็นการตอบคำถามความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมจีน แข่งขันวาดภาพ และ แข่งขันเป่าคำ ผู้เข้าแข่งขันและผู้ชมในห้องส่งล้วนเป็นผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่ารายการนี้จะเจาะกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ทั้งนี้จะให้เด็กๆ มาร่วมสร้างสีสันในรายการด้วย เช่น ช่วยเป่าคำ ส่งเสียงเชียร์ และโหวตให้คะแนน เป็นต้น รายการดังกล่าวออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์วันละ 1 ครั้ง และออกอากาศซ้ำตอนเดิมอีกวันละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ จะนำเสนอสลับต่อนกันระหว่างรูปแบบสารคดี เพื่อผู้สูงอายุ (ดูรายละเอียดในหัวข้อสารคดี) และเกมตอบปัญหาเพื่อผู้สูงอายุ

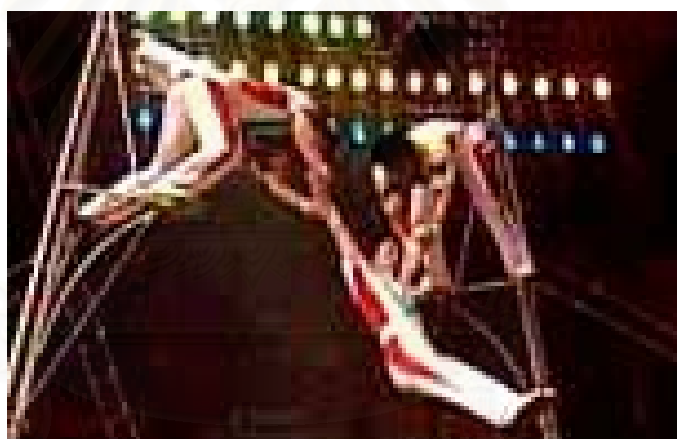
ภาพที่ 4 บรรยากาศในรายการเกมตอบปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ (Sunset Glow)

รายการเกมตอบปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมามีลักษณะที่เหมือนกันคือ การเปิดให้ผู้ชมในห้องส่งมีส่วนร่วมในการแข่งขัน เช่น ให้ผู้ชมเป็นผู้โหวตให้คะแนนผู้เข้าแข่งขัน หรือให้ผู้ชมเป็นผู้ช่วยเลือกคำตอบ เป็นต้น รายการบันเทิงดังกล่าวจึงเป็นดั่งสะพานเชื่อมวัฒนธรรมระหว่างประเทศผ่านสื่อโทรทัศน์ระหว่างประเทศกับจีน และอีกส่วนหนึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อประชากรสูงอายุ ซึ่งรายการเกมตอบปัญหาดังกล่าวเจาะกลุ่มผู้ชมทั้งกลุ่มวัยรุ่น วัยกลางคน และวัยสูงอายุ

รายการปิกนิกะบันเทิง

ปิกนิกะบันเทิงเป็นรายการบันเทิงเชิงวัฒนธรรม มีเพียง 1 รายการ ชื่อ China Showbiz แต่ละตอนเป็นการนำเสนอภาพบรรยากาศการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมของจีนที่มีความ

สวยงามตระการตา มีการตกแต่งฉากอย่างอลังการ และใช้ชุดแต่งกายนักแสดงที่วิจิตรสวยงามมาก ซึ่งจัดขึ้นในประเทศจีนตามโอกาสต่างๆ เช่น ภาพงานแสดงคอนเสิร์ตที่จัดขึ้นในโอกาสการประชุม สัมมนาพรรคสมัยที่ 16 ซึ่งเป็นการแสดงที่จัดอย่างยิ่งใหญ่มากอลังการ การแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น หรือการแสดงกายกรรมของจีนในงานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาชาติ เป็นต้น รายการดังกล่าวจึงเป็นรายการบันเทิงที่มุ่งให้ผู้ชมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และตื่นตาตื่นใจกับการแสดงแปลกใหม่ อีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของจีนไปพร้อมๆ กันด้วย ออกอากาศทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ครั้งละ 20 นาที โดยมีการออกอากาศซ้ำตอนเดิมอีกวันละ 2 ครั้ง

ภาพที่ 5 การแสดงกายกรรมที่น่าเสนอในรายการปักกิ่งกะบันเทิง (China Showbiz)

การแสดงอุปรากรจีน

นอกจากการรับชมการแสดงแบบต่างๆ ของจีนทางรายการปักกิ่งกะบันเทิงแล้ว ยังมี การนำเสนอศิลปะการแสดงแขนงสำคัญที่น่าเสนอให้ชมอย่างจุใจสำหรับผู้ที่ยื่นชอบอุปรากรจีน ชื่อ รายการ Beijing Opera รายการดังกล่าวบางตอนเป็นภาพการแสดงอุปรากรล้วนๆ บางตอนมีการ สอดแทรกสาระด้านวรรณกรรมของเรื่องประกอบด้วย เพื่อเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมและการแสดงที่

มีคุณค่าและสืบทอดมาแต่อดีต รายการดังกล่าวออกอากาศเพียงอาทิตย์ละหนึ่งวัน โดยมีการออกอากาศซ้ำตอนเดิม 2 ครั้ง

ภาพที่ 6 การแสดงอุปรากรจีนในรายการ Beijing Opera

ละครโทรทัศน์

รายการบันเทิงของจีนทาง CCTV-4 เน้นรายการละครโทรทัศน์ (TV Drama) เห็นได้จากปริมาณการออกอากาศถึง 6 วันต่อสัปดาห์ แต่ละครึ่งออกอากาศนานถึง 50 นาที วันหนึ่งๆ นำเสนอถึง 2 เรื่อง เรื่องหนึ่งหนึ่งออกอากาศซ้ำอีก 1 ครั้ง ทำให้มีการนำเสนอละครโทรทัศน์ถึง 4 ครั้งต่อวัน แสดงให้เห็นว่าละครโทรทัศน์ยังคงเป็นรายการบันเทิงยอดฮิตของจีน โดยจะนำเสนอละครชีวิตเป็นตอนๆ ทั้งชีวิตครอบครัวชาวกรุง ชีวิตครอบครัวชาวชนบท ชีวิตวัยรุ่น รวมทั้งละครย้อนยุคที่เป็นเรื่องราวสมัยราชวงศ์ต่างๆ ของจีน ละครโทรทัศน์ดังกล่าว ทำให้ได้เรียนรู้ลักษณะรูปแบบชีวิตของผู้คนในสังคมจีนในระดับต่างๆ ลักษณะนิสัยและทัศนคติของผู้คน โดยเฉพาะชีวิตและความผูกพันของคนในครอบครัวผ่านเนื้อเรื่องและตัวละคร เช่นวัฒนธรรมการเคารพคนเฒ่าคนแก่ของคนจีน เป็นต้น ทั้งนี้ พบว่าละครโทรทัศน์ทาง CCTV-4 มี subtitle ภาษาจีนขึ้นให้ผู้ชมอ่านตามด้วย

มิวสิควีดิโอ

มิวสิควีดิโอ (Chinese Music TV) เป็นรายการบันเทิงยอดฮิตอีกรายการหนึ่งทาง CCTV-4 เนื่องจากมีการออกอากาศทุกวันตลอดสัปดาห์ และมีความถี่ในการออกอากาศวันละ 3-4 ครั้ง มีรูปแบบคือ นำเสนอเพลงประกอบมิวสิควีดิโอเพียง 1-2 เพลงต่อครั้ง ในรายการมีพิธีกรหญิงวัยรุ่นเป็นผู้ดำเนินรายการ ฉากและการแต่งกายพิธีกรเน้นความทันสมัยและมีรูปแบบคล้ายรายการ

เพลงแนวตะวันตก ในด้านแนวเพลงนั้น ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเพลงสมัยใหม่ที่ขับร้องโดยนักร้อง และวงดนตรีวัยรุ่นที่กำลังเป็นที่นิยม เนื้อหาเพลงจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรักของวัยรุ่นสาว จำนวน 1 เพลง ควบคู่ไปกับการนำเสนอแนวเพลงสมัยเก่า หรือเพลงพื้นบ้านที่ขับร้องโดยนักร้องรุ่นใหญ่ เนื้อหาเพลงกล่าวถึงธรรมชาติ แม่น้ำ ป่าเขา สายลม พระอาทิตย์ การเดินทางท่องเที่ยวไปยัง สถานที่ต่างๆ หรือแนวเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักชาติ ความยิ่งใหญ่ของชนชาติจีน จำนวน 1 เพลง รายการเพลงดังกล่าวจึงสามารถจะกลุ่มผู้ชมทั้งวัยรุ่นและวัยกลางคน ทำให้เห็นทั้งภาพ วัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ของสังคมจีน

รายการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬา

นอกจากภาพการแข่งขันกีฬาในรายการข่าวแล้ว ยังมีรายการถ่ายทอดการแข่งขัน กีฬาประเภทต่างๆ ที่แข่งขันในประเทศ อีก 1 รายการ ชื่อ Sports Online มีข้อสังเกตว่า พิธีกรรายการการแข่งขันของจีนเป็นพิธีกรหญิง เริ่มต้นด้วยการนำเสนอภาพกิจกรรมเกี่ยวกับกีฬา ในประเทศ เช่นการแข่งขันมาราธอนตามเส้นทางกำแพงเมืองจีน หรือการฝึกซ้อมนักกีฬาของจีน เป็นต้น หลังจากนั้น จะเป็นการถ่ายทอดภาพการแข่งขันกีฬาในประเทศตอนละ 1 นัด รายการดังกล่าวออกอากาศทุกวันอังคารถึงวันพฤหัสบดี วันละ 1 ตอน และออกอากาศซ้ำตอนเดิมอีก 2 ครั้ง ต่อวัน

รายการสาธิตทำอาหาร

รายการสาธิตทำอาหาร (Everyday Cooking) เป็นหนึ่งในรายการบันเทิงของจีน มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเบาสบายไม่เน้นสาระ ดำเนินรายการโดยพ่อครัวที่มีชื่อเสียงซึ่งเห็นได้ จากการโฆษณาตำราอาหารที่เขียนขึ้นเองเพื่อออกวางแผงด้วย นอกจากการสาธิตการปรุงอาหารจีน แล้ว พ่อครัวยังแนะนำเกร็ดความรู้เกี่ยวกับการเลือกซื้อหรือการเตรียมอาหารแต่ละชนิดอีกด้วย รายการดังกล่าวถ่ายทำในห้องส่งที่จัดฉากให้เป็นห้องครัว ออกอากาศเพียงตอนละ 10 นาที ทุกวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี วันละ 1 ตอน และออกอากาศซ้ำตอนเดิม 1 ครั้ง ต่อวัน

นอกจากรายการบันเทิงข้างต้นแล้ว ยังมีรายการที่นำเสนอบรรยากาศเบื้องหลังงาน ละครและการถ่ายทำรายการของทางสถานีฯ ด้วยอีกหนึ่งรายการและรายการสาธิตทำอาหารที่นำเสนอรายการอาหารจีนวันละ 1 รายการ ชื่อรายการ Viewer's Corner ผู้ดำเนินรายการหญิงจะพา

ผู้ชมไปชมเบื้องหลังการผลิตและการถ่ายทำรายการของทางสถานี โดยเฉพาะรายการบันเทิง เช่น การถ่ายทำละคร หรือการเตรียมการแสดงโชว์ที่น่าเสนอในรายการปกิณกะบันเทิง เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความสนใจติดตามรับชมยิ่งขึ้น ออกอากาศสัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 1 ตอน และออกอากาศซ้ำตอนเดิมอีก 1 ครั้ง ต่อวัน

การนำเสนอรายการบันเทิงทุกรูปแบบข้างต้น แสดงให้เห็นว่ารายการบันเทิงของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายมาก ทั้งนี้มีลักษณะพิเศษคือ เป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของจีน นอกจากนี้ รายการบันเทิงประเภทรายการสัมภาษณ์ และมิวสิกวิดีโอบางตอนยังเป็นการนำเสนอความบันเทิงที่มีพลังในการปลุกเร้า สร้างแบบอย่าง และให้กำลังใจแก่คนในสังคม เป็นการสร้างความสนุกสนานผ่อนคลาย ไปพร้อมๆ กับการสร้างพลังทางจิตใจและความรู้สึกของมวลชนได้เป็นอย่างดี ในด้านผู้ดำเนินรายการแสดงให้เห็นว่า รายการบันเทิงทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นิยมให้ผู้ดำเนินรายการหญิงมากกว่าผู้ดำเนินรายการชาย ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นถึงวัยกลางคน เพื่อช่วยสร้างสีสันและบรรยากาศสดใสให้กับรายการ

4.2.4 รูปแบบการนำเสนอรายการโฆษณา

รายการโฆษณาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ปรากฏในรูปแบบสปรอตโฆษณา มีรูปแบบการออกอากาศ คือออกอากาศในช่วงเริ่มต้นรายการและตอนท้ายก่อนจบรายการสำหรับรายการที่มีความยาวไม่เกิน 30 นาที ส่วนรายการยาวๆ ที่มีเวลาออกอากาศตั้งแต่ 30 นาทีขึ้นไป อาจมีสปรอตโฆษณาคั่นช่วงกลางของรายการ รายการโฆษณาที่ออกอากาศในแต่ละการมีความยาวในการออกอากาศแต่ละครั้งตั้งแต่ 15 วินาทีถึง 3 นาที แต่ละสปรอตเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริษัทผู้ผลิตสั้นๆ ซึ่งพบว่าสปรอตสั้นๆ เหล่านี้บางครั้งใช้วิธีการออกอากาศซ้ำอีกครั้งต่อกับสปรอตแรกทันที นอกจากสปรอตโฆษณาแล้ว ยังพบรูปแบบการโฆษณาที่เป็นการประกาศชื่อสินค้าที่สนับสนุนการผลิตรายการ หรือผู้สนับสนุนของรางวัลในรายการเกมตอบปัญหา

รูปแบบโฆษณาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีอยู่ในเกือบทุกรายการ โดยเฉพาะรายการข่าวทุกรายการ ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากการโฆษณาในรายการโทรทัศน์ในประเทศเสรีนิยมโดยทั่วไปมากนัก เนื้อหาและรูปแบบของสปรอตโฆษณานี้ที่ตัวผลิตภัณฑ์สินค้าและชื่อ

บริษัทผู้ผลิตมากกว่ารูปแบบการดำเนินเรื่อง นอกจากสปอตโฆษณาสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่างๆ แล้ว สปอตที่พบบ่อยคือ สปอตโฆษณาสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศจีน โดยจะนำเสนอภาพทิวทัศน์ที่สวยงามประกอบเสียงดนตรี และบอกเพียงว่าเป็นมณฑลหรือเมืองอะไร แต่ไม่ได้โฆษณาสถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น มณฑลเสฉวน เมืองหางโจว เมืองกู่ยี่หลิน เป็นต้น

4.3 เนื้อหารายการโทรทัศน์

เนื้อหารายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แบ่งตามประเภทรายการต่างๆ ดังนี้

4.3.1 เนื้อหารายการข่าว

เนื้อหาที่ปรากฏในรายการข่าวทั้ง 9 รายการ คือ Across the Strait, China News, China Report, Financial Report, Fujian Dialect Time, Network News, News'5, News'60, และ Oriental Horizon ได้แก่เนื้อหาต่างๆ ดังนี้

ข่าวต่างประเทศ

เนื้อหาข่าวต่างประเทศที่มีปริมาณและความถี่ในการออกอากาศสูงสุดในช่วงเวลาการเก็บข้อมูลได้แก่ การรายงานสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอิรัก และถือเป็นสถานการณ์รอบโลกที่สื่อมวลชนทั่วโลกให้ความสนใจสูงสุดในขณะนั้น สำหรับสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 รายงานข่าวดังกล่าวอย่างเกาะติดสถานการณ์ อีกทั้งครอบคลุมเนื้อหาอย่างกว้างขวางจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยรายงานสถานการณ์และข้อมูลทั้งจากฝ่ายสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้แก่ความเคลื่อนไหวและการดำเนินการต่างๆ ค่าแถลงของประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมในการกล่าวหาอิรัก สร้างความชอบธรรมในการทำสงคราม การเชิญชวนให้ทั่วโลกร่วมกันกดดันอิรัก รวมทั้งการเตรียมการป้องกันการก่อการร้ายภายในประเทศ สถานการณ์ฝ่ายอิรัก ได้แก่ความเคลื่อนไหวต่างๆ การดำเนินการร่วมกับสหประชาชาติในการตรวจสอบอาวุธ ค่าแถลงและการตอบโต้สหรัฐอเมริกาของผู้นำและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของอิรัก การรายงานสภาพบ้านเมืองและความรู้สึกของประชาชนในอิรักโดยผู้สื่อข่าวจีน

ประจำอิรัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอิรักยังคงใช้ชีวิตตามปกติ และได้มีความวิตกกังวลใดๆ ต่อท่าทีของ สหรัฐอเมริกา แม้ว่าจะไม่ต้องการให้เกิดสงครามขึ้นจริงๆ ด้านองค์การสหประชาชาติ ได้แก่ การดำเนินการตรวจสอบอาวุธในอิรักจนกระทั่งประกาศการทำลายอาวุธ เสียงเรียกร้องให้ทุกฝ่ายอยู่ภายใต้มติขององค์การสหประชาชาติเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้กำลังอาวุธ การดำเนินการและความเห็นของหัวหน้าคณะตรวจสอบอาวุธในอิรัก รวมทั้งความเห็นของเลขาธิการองค์การสหประชาชาติที่กล่าวประณามการกระทำของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ฝ่ายประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ทั้งที่ สนับสนุนและไม่สนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงคราม โดยส่วนใหญ่เป็นความเห็นของฝ่ายที่คัดค้านการทำสงครามของสหรัฐอเมริกา สถานการณ์การประท้วงต่อต้านสงครามทั่วโลก รวมทั้งความเห็นและจุดยืนของรัฐบาลจีนที่เป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ก็ไม่เห็นด้วยต่อการทำสงครามในครั้งนี้ ทั้งนี้ จีนต้องการให้ทุกฝ่ายดำเนินการภายในกรอบขององค์การสหประชาชาติ นอกจากนี้ ยังมีกรรายงานจากสถานทูตจีนในอิรักถึงการเตรียมการเรื่องความปลอดภัยของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศอิรัก

การรายงานข่าวต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ต่อกองนี้อิรักมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย ทั้งการรายงานสถานการณ์ การสัมภาษณ์ ตลอดจนการวิเคราะห์เหตุการณ์ โดยมีผู้สื่อข่าวจีนประจำประเทศอิรักทำหน้าที่รายงานข่าวจากประเทศอิรักโดยตรงหลายคน

นอกจากนี้ ยังมีเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ในขณะนั้นที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอความคืบหน้าอย่างเกาะติดสถานการณ์ โดยมีการรายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เหตุการณ์ยานขนส่งอวกาศโคลัมเบียขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติของสหรัฐฯ (นาซา) เกิดระเบิดขึ้นขณะกลับลงจอดยังภาคพื้นดิน ซึ่งในประเด็นดังกล่าวมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญของจีนมาวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้ ยังมีเหตุการณ์วางระเบิดสถานบันเทิงในประเทศโคลัมเบีย ซึ่งแสดงให้เห็นประสิทธิภาพการรายงานข่าวอย่างรวดเร็วฉับไวของทางสถานีฯ อีกทั้งมีการรายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง

นอกจากการรายงานเหตุการณ์สำคัญๆ ที่มีอยู่ในกระแสขณะนั้นแล้ว ยังมีการรายงานเหตุการณ์รอบโลกอื่นๆ ได้แก่ สถานการณ์ความขัดแย้งในดินแดนปาเลสไตน์กับประเทศอิสราเอล ความขัดแย้งระหว่างประเทศอินเดียและปากีสถาน ปัญหาความขัดแย้งเรื่องสงครามนิวเคลียร์ระหว่างผู้นำเกาหลีเหนือและสหรัฐอเมริกา ข่าวเหล่านี้มีการนำเสนอในปริมาณกลางๆ ส่วนข่าวต่าง

ประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับจีนโดยตรง คือข่าวการแก้ไขเนื้อหาในตำราเรียนทางประวัติศาสตร์ เรื่องสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นของรัฐบาลญี่ปุ่น เนื้อหาข่าวมีทั้งส่วนที่เป็นกรรายงานข้อเท็จจริง ประกอบกับคำให้สัมภาษณ์ของนักวิชาการจีนจำนวน 3 คน ซึ่งเป็นการแสดงความเห็นไม่เห็นด้วย ต่อการกระทำของรัฐบาลญี่ปุ่น ข่าวดังกล่าวมีปริมาณและความถี่ในการนำเสนอในระดับสูง

กล่าวโดยสรุปแล้ว ข่าวต่างประเทศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นการรายงาน เหตุการณ์รอบโลกทั้งที่มีความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับประเทศจีน ซึ่งถ้าหากเป็นเรื่องที่มีความ เกี่ยวข้องกับประเทศจีน จะมีเนื้อหาที่แสดงถึงที่ท่าหรือความคิดเห็นของฝ่ายจีนในประเด็นดังกล่าว และหากเป็นเหตุการณ์ที่กำลังอยู่ในกระแสความสนใจของโลกก็จะถูกนำเสนอในปริมาณและความถี่ ที่สูงกว่าข่าวอื่นๆ รวมถึงใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย โดยเฉพาะการสัมภาษณ์สด การวิเคราะห์เหตุการณ์ ซึ่งเป็นการแสดงถึงศักยภาพในการนำเสนอข่าวต่างประเทศของจีนในระดับ สากลอีกด้วย เนื้อหาข่าวต่างประเทศของจีนมีปริมาณการนำเสนอทั้งสิ้น 745.75 นาที คิดเป็น ร้อยละ 20.95 ต่อหนึ่งสัปดาห์

ส่วนข่าวในประเทศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ประกอบด้วยเนื้อหาต่างๆ ดังนี้

ข่าวการพัฒนาประเทศ

ข่าวการพัฒนาประเทศเป็นเนื้อหาหลักด้านหนึ่งในการนำเสนอข่าวทางสถานี โทรทัศน์ CCTV-4 อีกทั้ง มีการใช้รูปแบบการรายงานที่แปลกใหม่ เพื่อสร้างความน่าสนใจและ เน้นหนักในรายละเอียดที่ต้องการนำเสนอ ตลอดจนมีการนำเสนอข่าวบางข่าวในความถี่ค่อนข้างสูง คือการนำเสนอซ้ำ 2-3 ครั้งต่อข่าว

เนื้อหาข่าวการพัฒนาประเทศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้แก่เนื้อหาที่กล่าวถึง การดำเนินโครงการพัฒนาประเทศของรัฐบาลจีนอย่างต่อเนื่อง เช่นโครงการสร้างสาธารณูปโภคเพื่อ ขยายความเจริญไปสู่สังคมชนบท ทำให้ประชาชนในเขตที่ห่างไกลความเจริญได้รับความสะดวก สบายยิ่งขึ้น ที่สำคัญเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคน ทำให้ประชาชนมีโอกาสในการพัฒนา ชีวิตในด้านอื่นๆ ต่อไป โครงการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่ชนกลุ่มน้อยที่ห่างไกลความเจริญ การเตรียม แหล่งกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรสำหรับประชาชนในฤดูแล้ง โครงการก่อสร้างอื่นๆ กว่า 60 โครงการ

เพื่ออำนวยความสะดวกและยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ประชาชน เช่นการสร้างเส้นทางคมนาคม สร้างโรงละคร ฯลฯ โครงการเพื่อมาตรฐานคุณภาพชีวิตด้านการสาธารณสุข เช่นการตรวจตรา สุขอนามัยตามร้านอาหารต่างๆ การทำสถิติสำรวจจำนวนผู้เสียชีวิตจากอาหารเป็นพิษ ซึ่งพบว่ามี จำนวนลดลงถึง 54.6% โครงการสำรวจด้านสุขภาพของคนวัยทำงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมี เนื้อหาที่แสดงให้เห็นการพัฒนาด้านการประกอบอาชีพของประชาชน เช่นการพัฒนาด้านอาชีพ และแรงงาน โดยจัดให้มีบริการให้คำแนะนำและฝึกอบรมวิชาชีพ รัฐบาลเปิดให้ประชาชนในกรุง ปักกิ่งร้องเรียนการทำงานและการบริการสาธารณสุขของเจ้าพนักงาน หรือการส่งเสริมของรัฐบาล เช่น สถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง หรือ CCTV จัดงานประกาศเกียรติคุณแก่ผู้ทำประโยชน์แก่สังคม ในทุกสาขาอาชีพ

นอกจากข่าวที่นำเสนอให้เห็นนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังมี เนื้อหาส่วนสำคัญที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว ก็คือการนำเสนอให้เห็นภาพความเจริญขึ้นของสังคม และประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่จีนดำเนินนโยบายเปิดประเทศเพื่อพัฒนา เศรษฐกิจเป็นต้นมา ทั้งนี้ เป็นไปตามนโยบายหลักของประเทศในช่วง 20 ปีแรกของศตวรรษนี้ นั่นก็คือการสร้างสังคมกินดีอยู่ดี (Xiao Kang She Hui) โดยการสร้างสังคมให้มีลักษณะสมัยใหม่ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนสู่ระดับมาตรฐานสากล เนื้อหาข่าวในส่วนนี้จะนำเสนอเป็น ตอนๆ ในรูปแบบการรายงานพิเศษในช่วงข่าว 30 นาที (China News) และ 60 นาที (News'60) ชื่อ “สู่เป้าหมายกินดีอยู่ดี” (Ben Xiao Kang) เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพการสร้างความสำเร็จของสังคมจีนได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ เนื้อหาที่นำเสนอให้เห็นว่าประชาชนจีนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในด้านต่างๆ มีการหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพ ทำให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรงและผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น จำนวน ประชากรที่ออกกำลังกายก็สูงใกล้เคียงประเทศพัฒนาแล้ว คือคิดเป็นร้อยละ 33.9 ของจำนวน ประชากรที่มีอายุระหว่าง 7 ถึง 70 ปีทั้งหมด ตลอดจนมีการวางแผนเก็บออมในระยะยาว เช่น การทำประกันชีวิต การทำประกันสุขภาพ

นอกจากนี้ เนื้อหาดังกล่าวยังสะท้อนภาพสังคมจีนที่เจริญขึ้นผ่านรูปแบบชีวิตที่ เปลี่ยนไป เช่น แฟชั่นและรสนิยมสมัยใหม่ในการแต่งกาย การอุปโภคบริโภค การนิยมรับประทานอาหารนอกบ้านกันมากขึ้น รูปแบบการพักผ่อนและสันทนาการที่เปลี่ยนแปลงไป หรือการ ท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศมากขึ้น เนื่องจากประชาชนชาวจีนมีรายได้เพิ่มขึ้น การใช้จ่ายเงินจึง มิใช่เพียงเพื่อการซื้อหาปัจจัยสี่เท่านั้น แต่เป็นการบริโภคด้านวัฒนธรรมและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เช่นการพักผ่อนและสันตนาการ เห็นได้จากตัวเลขนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นกว่าร้อยละ 40 หรือกว่า 800 ล้านคน ประเทศที่ชาวจีนนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวสูงที่สุดได้แก่ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และ เยอรมนี

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมกินดีอยู่ดีของจีน ก็คือความร่วมมือกันของประชาชนทั่วประเทศ เนื้อหาดังกล่าวจึงมีส่วนที่นำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพและพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพของประชาชนจีนอยู่เสมอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านการผลิตตามที่ตั้งไว้ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร หรือผู้ประกอบการสาขาอาชีพอื่นๆ ซึ่งชาวดังกล่าวจะนำเสนอตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จในสาขาอาชีพของตน เช่น แพทย์ นักธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จในหน้าที่การงานของประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการร่วมกันพัฒนาประเทศ ตลอดจนการสร้างความยอมรับจากนานาชาติอีกด้วย

นอกจากการรายงานพิเศษแล้ว ข่าวการพัฒนาประเทศยังนำเสนอในรูปแบบสารคดีเชิงข่าว (China Report) ที่มีความยาวในการออกอากาศครั้งละ 30 นาที โดยมีเนื้อหาที่นำเสนอให้เห็นภาพการขยายตัวและการพัฒนาขีดความเจริญของประเทศในด้านต่างๆ เช่น การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ระบบการสาธารณสุขและคมนาคมที่ใช้เทคโนโลยีสูงและมีความทันสมัยในเมืองศูนย์กลางธุรกิจ เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูงในนครเซี่ยงไฮ้ ซึ่งแสดงถึงศักยภาพด้านระบบการคมนาคมที่ทันสมัยของประเทศจีน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวและลดระยะห่างในการเดินทางระหว่างเมืองเซี่ยงไฮ้และเมืองใกล้เคียง ทำให้เซี่ยงไฮ้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาระบบการคมนาคมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงนี้มิได้มีนัยยะเพียงการสร้างความเร็วแก่เมืองเซี่ยงไฮ้เท่านั้น แต่ยังนำประโยชน์มาสู่การพัฒนาประเทศด้วย

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาข่าวการพัฒนาประเทศยังนำเสนอเรื่องของปัญหาสังคมซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาสังคมเมืองให้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วอีกด้วย เช่นปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่ลำพังมีจำนวนสูงขึ้นถึง 40% ของประชากรสูงอายุทั้งหมด (ผู้สูงอายุหมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 64 ปีขึ้นไป) ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งดังกล่าว ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมแบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในยุคนี้ ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากความเจริญอย่างรวดเร็วของสังคม ทำให้คนส่วนใหญ่เข้ามา

ทำงานในเมืองและทิ้งคนชราให้อยู่ลำพังที่บ้านเกิด หรือการนิยมสร้างครอบครัวเดี่ยวแทนการอาศัยอยู่กับพ่อแม่หลังแต่งงาน หรือการไปทำงานต่างประเทศของคนวัยหนุ่มสาว เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ชาวการพัฒนาประเทศเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่แสดงถึงนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาความเจริญของประเทศในด้านต่างๆ ตลอดจนภาพประเทศจีนที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว โดยเป็นการนำเสนอให้ผู้ชมนอกประเทศได้เห็นภาพความเจริญขึ้นของสังคมจีน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นตามมาในลักษณะเดียวกับที่ปรากฏในประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย เนื้อหาชาวการพัฒนาประเทศมีปริมาณการนำเสนอ 747.75 นาที คิดเป็นร้อยละ 21.00 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

ข่าวเกี่ยวกับไต้หวัน

เนื้อหาข่าวเกี่ยวกับไต้หวัน ได้แก่เนื้อหาข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลจีนหรือโครงการต่างๆ ที่รัฐบาลจีนดำเนินการต่อไต้หวัน ทั้งนี้นอกจากจะมีเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวกับไต้หวันปรากฏในช่วงรายการข่าวประจำวันแล้ว ยังมีรายการข่าวที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับไต้หวัน โดยเฉพาะ โดยอ้างแหล่งข่าวจากสื่อมวลชนของไต้หวัน (Across the Strait) การรายงานข่าวในรูปแบบสารคดีเชิงข่าว (China Report) และรายการข่าวที่รายงานเป็นภาษาท้องถิ่นสำหรับกลุ่มผู้ชมชาวไต้หวัน (Fujian Dialect Time)

เนื้อหาข่าวประกอบด้วยการนำเสนอเนื้อหาเงินเดียว การรวมไต้หวันเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจีน ทั้งนี้ มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับโครงการของรัฐบาลจีนเพื่อเชื่อมโยงไต้หวันเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจีนอยู่หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจการลงทุน โครงการสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมระหว่างมณฑลฝูเจี้ยน (Fujian) ของจีนและไต้หวัน ทั้งหมด 3 เส้นทาง การมีมาตรการหรือแนวทางในการอำนวยความสะดวกแก่ชาวไต้หวันที่เข้ามาอยู่อาศัยหรือทำงานในประเทศจีน รวมถึงโครงการรวบรวมรายชื่อของชาวจีนที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานที่ไต้หวันในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลแก่ผู้ที่ต้องการค้นหารายชื่อของบรรพบุรุษ หรือครอบครัวที่แยกกันอยู่ในแต่ละแห่ง นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาการเชื่อมโยงไต้หวันเข้ากับจีนในระดับประชาชนอีกด้วย โดยเนื้อหาดังกล่าวปรากฏผ่านการนำเสนอข่าวกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนจีนและประชาชนไต้หวัน เช่นการแสดงคอนเสิร์ตที่มีเนื้อหาการแสดงกล่าว

ถึงความปรารถนาของประชาชนจีนในการรวมเป็นส่วนเดียวกับชาวไต้หวันซึ่งถือเป็นพี่น้องร่วมเชื้อสายบรรพบุรุษเดียวกัน เนื้อหาข่าวเกี่ยวกับไต้หวันมีปริมาณการออกอากาศ 484.25 นาที คิดเป็นร้อยละ 13.60 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อหนึ่งสัปดาห์

ข่าววัฒนธรรม

เนื้อหาข่าววัฒนธรรมแบ่งเป็น การรายงานเรื่องวัฒนธรรมของจีนทั้งที่เป็นนโยบายต่อต้านวัฒนธรรมของภาครัฐ และกิจกรรมทั่วไปทางวัฒนธรรมในประเทศ ในส่วนของภาครัฐนั้น มีโครงการด้านวัฒนธรรมที่รัฐบาลจีนต้องการเผยแพร่ให้เห็นมากมาย เช่นโครงการรวบรวมสารานุกรมเกี่ยวกับชนชาติจีนทั้งหมด ซึ่งถือว่าเป็นงานชิ้นสำคัญที่สร้างความภาคภูมิใจแก่ชนชาติจีน เนื่องจากผู้จัดทำกล่าวว่างานรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมประเพณีเป็นภารกิจที่รัฐบาลให้ความสำคัญตั้งแต่ปลายปี 1979 เป็นต้นมา ซึ่งกล่าวได้ว่าไม่มีชาติใดที่มีมรดกทางวัฒนธรรมมากเท่ากับชนชาติจีนอีกแล้ว การอนุรักษ์วัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ประเทศพัฒนาแล้วต่างหันมาให้ความสำคัญในปัจจุบัน แต่ก็ไม่มีประเทศใดที่ทำการรวบรวมอย่างจริงจังเท่ากับโครงการนี้ของทางการจีน โครงการดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นนโยบายรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างเอาใจจริงเอาใจและเป็นรูปธรรม เนื้อหาข่าวที่มีรายละเอียดในการนำเสนอมากและเป็นนโยบายสำคัญของจีนดังกล่าวถูกนำเสนอในรูปแบบสารคดีเชิงข่าวเช่นเดียวกับข่าวที่ทางสถานีฯ ต้องการเน้นความสำคัญด้านอื่นๆ กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่รัฐบาลจีนดำเนินการอย่างต่อเนื่องอื่นๆ ที่พบทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้แก่ กิจกรรมของคณะแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศของจีนที่เดินทางไปจัดการแสดงเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และเยอรมนี เป็นต้น การดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์สำคัญทางวัฒนธรรมในประเทศ เช่น พิพิธภัณฑสถาน พระราชวัง วัดวาอาราม รวมทั้งการยื่นเรื่องไปยังองค์การสหประชาชาติเพื่อขอให้วัดเส้าหลิน (Shaolin) และพระราชวังกู้กง (Gugong) จัดเป็นหนึ่งในมรดกโลก

นอกจากเนื้อหาข่าวที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลจีนในด้านวัฒนธรรมแล้ว ข่าววัฒนธรรมยังเป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของจีนให้เป็นที่รู้จัก เช่นการนำเสนอข่าวของนักแสดงอุปรากรจีนคนละต่างๆ ของประเทศในแต่ละท้องถิ่น และการนำเสนอผลงานและชีวประวัติของจิตรกรที่น่าสนใจในรูปแบบการรายงานพิเศษด้านวัฒนธรรมอีกด้วย ส่วนข่าวกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในประเทศอื่นๆ ได้แก่เนื้อหาข่าวเกี่ยวกับศิลปะประเพณี สถาปัตยกรรม และการแสดง

ของจีน ซึ่งได้แก่การแสดงดนตรี การละเล่น ละครเวที ภาพยนตร์ ภาพเขียน ภาพวาด งานแกะสลัก การแสดงร่ายกลอนจีน เทศกาลทางวัฒนธรรม เช่นเทศกาลวัฒนธรรมเส้นทางสายไหม ซึ่งเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเทศจีน เนื้อหาข่าววัฒนธรรมมีปริมาณการออกอากาศ 469.00 นาที คิดเป็นร้อยละ 13.17 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อหนึ่งสัปดาห์

ข่าวเหตุการณ์ทั่วไปในประเทศ

ข่าวเหตุการณ์ทั่วไปในประเทศของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน เพื่อให้ทราบความเคลื่อนไหวในสังคม ตลอดจนการเตือนภัย เช่นการปรับโครงสร้างสายการบินแห่งชาติของจีน และการปรับขึ้นอัตราค่าโดยสารของสายการบินอื่นๆ ของจีน เหตุการณ์วางระเบิดที่มณฑลเหลียวหนิง (Liao Ning) เหตุการณ์แก๊สรั่วที่เมืองฮาบิน (Harbin) ข่าวเตือนภัยให้ระวังอันตรายจากสภาพภูมิอากาศที่หนาวเย็นจัด และมีหมอกลงในหลายพื้นที่

นอกจากนี้ ข่าวเหตุการณ์ทั่วไปยังรายงานเกี่ยวกับรูปแบบชีวิตของคนในสังคมจีน ทำให้ผู้ชมนอกประเทศได้เห็นภาพวิถีชีวิตของคนในสังคมด้วย ได้แก่การรายงานเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของประชาชนจีน การเดินทาง การท่องเที่ยว และกิจกรรมของผู้คนในช่วงวันหยุด เช่นการออกไปจับจ่ายซื้อสินค้า การออกกำลังกาย การพักผ่อนหย่อนใจตามสถานตากอากาศหรือสวนสาธารณะ หรือข่าวที่ทำให้เห็นแฟชั่นเสื้อผ้า เครื่องประดับรูปแบบใหม่ที่จะเป็นที่นิยมในฤดูหนาวที่จะมาเยือน

เนื้อหาข่าวเหตุการณ์ทั่วไปทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 จึงทำให้ได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวทั่วไปที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตลอดจนได้เห็นสภาพสังคมทั่วไปของสังคมจีน มีปริมาณการออกอากาศ 309.25 นาที คิดเป็นร้อยละ 8.69 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อหนึ่งสัปดาห์

ข่าวเศรษฐกิจ

เนื้อหาข่าวเศรษฐกิจ ทำให้ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวด้านของภาคธุรกิจ ในประเทศจีน นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลจีน ข้อมูลการลงทุน การเงินการธนาคาร รวมทั้งได้เห็นสภาพการขยายตัวทางธุรกิจของจีน ซึ่งส่งผลต่อผู้บริโภคในสังคมในการใช้จ่ายเงิน มากขึ้นอีกด้วย

ข่าวเศรษฐกิจทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับโครงการพัฒนา ศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจในมณฑลต่างๆ ของประเทศจีนหลายโครงการ แสดงให้เห็น นโยบายการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศของภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการสร้างเส้นทางคมนาคมเพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจระหว่างเมืองในมณฑลกว่างต้ง (Zhu San Jiao) โดยดำเนินการตาม เป้าหมายพรรคคอมมิวนิสต์ในการประชุมสมัชชาพรรคสมัยที่ 16 ในการพัฒนาความเจริญในทุกด้าน มีรายละเอียดคือการสร้างทางด่วนเชื่อมต่อระหว่างเมืองต่างๆ ในมณฑลกว่างต้ง ทำให้การคมนาคม ในมณฑลกว่างต้งสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นเส้นทางการค้า ที่สำคัญต่อไป นอกจากนี้ โครงการดังกล่าวยังเป็นกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาการแข่งขันด้าน ธุรกิจกันเองของเมืองต่างๆ ในมณฑลกว่างต้งเพื่อขึ้นมาครองตำแหน่งเมืองท่าที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจ โดยช่วยให้เมืองต่างๆ พัฒนาจุดเด่นของตนเพื่อร่วมกันพัฒนาในระดับภูมิภาคต่อไป ส่วนโครงการ อื่นๆ ได้แก่ โครงการพัฒนาที่ดินเพื่อการทำกิจกรรมที่มณฑลหนิงเซี่ย (Ning Xia) เป็นต้น

นอกจากนี้ เนื้อหาข่าวที่ปรากฏยังนำเสนอให้เห็นภาพความเจริญทางเศรษฐกิจของ ประเทศที่สนองตอบนโยบายของรัฐด้วย โดยนำเสนอในรูปแบบสารคดีเชิงข่าวเพื่อแนะนำภาพความ เจริญทางเศรษฐกิจและแหล่งการลงทุนของประเทศแก่ผู้ชมนอกประเทศ เช่นการแนะนำมณฑลอันฮุย (Anhui) ซึ่งเป็นแหล่งกิจกรรมสำคัญของประเทศ มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีการคมนาคมที่สะดวก ทำให้เอื้อต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันมณฑลอันฮุย (Anhui) มีระดับความเจริญทาง เศรษฐกิจเป็นอันดับ 8 ของประเทศ ประชาชนในมณฑลดังกล่าวจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งนี้ มีรายได้ประชากรสูงขึ้นร้อยละ 5 นอกจากนี้ ในภาคธุรกิจต่างๆ ของประเทศก็มีอัตราการขยายตัว สูงขึ้น โดยเฉพาะ ภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมรถยนต์ สินค้าประเภทเทคโนโลยีขั้นสูง และ ธุรกิจประกันภัย การขยายตัวของตลาดในประเทศส่งผลต่อการกระตุ้นอุปสงค์และอุปทาน ประชาชน มีรายได้สูงขึ้น ทำให้มีกำลังใช้จ่ายมากขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เห็นได้จากธุรกิจร้านอาหารที่

เจริญเติบโตอย่างมากในระยะหลัง ยอดขายเสื้อผ้าในห้างสรรพสินค้าที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 150 ยอดขายในซูเปอร์มาเก็ตที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 30 หรือ ธุรกิจประกันภัยที่ขยายตัวขึ้นเนื่องจากประชาชนหันมาวางแผนการออมเงินในระยะยาวเพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่าการนำเสนอข่าวการขยายตัวของภาคธุรกิจต่างๆ มักนำเสนอในรูปแบบตัวเลขทางสถิติและอัตราส่วนเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและง่ายต่อความเข้าใจ นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอตัวเลขแสดงอัตราการเจริญเติบโตของบริษัทต่างชาติที่มาลงทุนในจีน พร้อมการให้สัมภาษณ์จากเจ้าของกิจการต่างชาติที่แสดงทัศนคติว่าจีนเป็นตลาดที่น่าลงทุนสำหรับนักลงทุนจากทั่วโลกและยังสามารถขยายตัวได้อีกมาก ซึ่งนับเป็นข่าวที่มีน้ำหนักในการสร้างภาพลักษณ์การลงทุนในจีนสำหรับชาวต่างชาติอย่างยิ่ง ทั้งนี้ สามารถเห็นการให้ความสำคัญต่อเนื้อหาข่าวดังกล่าวจากการนำเสนอในความถี่ที่สูงสุดข่าวหนึ่ง

การนำเสนอข่าวเศรษฐกิจทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นอกจากจะนำเสนอในช่วงข่าวประจำวันช่วงต่างๆ แล้ว ยังมีรายการข่าวด้านเศรษฐกิจการเงิน (Financial Report) เป็นประจำทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ความยาวครั้งละ 15 นาที เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวด้านเศรษฐกิจการลงทุนและการเงินในประเทศจีน รวมทั้งนโยบายด้านเศรษฐกิจของจีนโดยเฉพาะ เช่นสถานะด้านธุรกิจการส่งออกและนำเข้าของจีน ตลอดจนนโยบายของจีนเรื่องการป้องกันการฟุ่มเฟือย หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของดัชนีหลักทรัพย์ทั้งจากตลาดหลักทรัพย์ในประเทศและต่างประเทศ การรายงานอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา และการปรับอัตราดอกเบี้ยธนาคาร ทำให้ผู้ชมได้เข้าใจสภาพการลงทุนและเศรษฐกิจในประเทศจีนได้ดียิ่งขึ้นและอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ข่าวเศรษฐกิจทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีปริมาณการนำเสนอ 300.75 นาที คิดเป็นร้อยละ 8.45 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

ข่าวการท่องเที่ยว

ข่าวการท่องเที่ยวของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีเนื้อหาที่ชัดเจน 2 ด้าน คือด้านโครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ ของรัฐบาลจีน และภาพที่นำเสนอบรรยากาศการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจตามสถานที่ต่างๆ ของชาวจีน

โครงการปรับปรุงและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาลจีนมีอยู่หลายโครงการด้วยกัน ได้แก่การดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เช่น โครงการร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณมณฑลกว๋างตุ้ง เขตปกครองพิเศษมาเก๊า และ เขตปกครองพิเศษฮ่องกง โดยดึงเอาจุดเด่นของทั้ง 3 แห่งซึ่งมีความแตกต่างกันมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่จะมาท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียให้ได้รับบรรยากาศที่หลากหลายจากการเดินทางมาในครั้งเดียว เป็นการสร้างภูมิภาคดังกล่าวของจีนให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของเอเชียอีกแห่งหนึ่ง ทั้งนี้ CCTV-4 รายงานนำเสนอรายละเอียดของโครงการดังกล่าวในรูปแบบรายการสารคดีเชิงข่าว (China Report) ส่วนเนื้อหาข่าวการท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ปรากฏในช่วงต่างๆ ของรายการข่าวประจำวัน ได้แก่ การดำเนินโครงการปลูกป่าตลอดระยะเวลา 5 ปี เพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวในเขตมณฑลไห่หนาน (Hai Nan) และโครงการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในมณฑลหนิงเซี่ย (Ning Xia) เป็นต้น

นอกจากนี้ ข่าวการท่องเที่ยวยังนำเสนอบรรยากาศการท่องเที่ยวในประเทศของประชาชนจีน เช่นการท่องเที่ยวเชิงสำรวจกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ได้รับความสนใจของคนจีน หรือบรรยากาศการเดินทางไปท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ ทำให้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวของจีนเพิ่มขึ้น ข่าวการท่องเที่ยวดังกล่าวมีปริมาณการนำเสนอ 209.60 นาที คิดเป็นร้อยละ 5.89 ของเวลาในการนำเสนอรายการข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

ข่าวการเมือง

เนื้อหาข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาการปฏิบัติการกิจของผู้นำทางการเมือง เช่นการเยือนประเทศต่างๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์และความร่วมมือระดับประเทศกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะประเทศในทวีปแอฟริกา การประชุมทางการเมืองในระดับต่างๆ การพบปะประชาชนในระดับต่างๆ เช่นการพบปะกลุ่มนักเรียนต่างชาติที่ไปศึกษาในประเทศจีน การพบปะเจ้าคณะประจำศาสนาต่างๆ ในประเทศ ทั้งนี้ ข่าวภารกิจของผู้นำทางการเมืองเหล่านี้ มักปรากฏในช่วงต้นของรายการข่าวภูมิภาค (Network News) มากที่สุด และปรากฏในช่วงข่าวประจำวัน 30 นาที (China News) และข่าว 60 นาที (News'60) บ้าง แต่จะพบในรายการข่าวต้นชั่วโมง (News'5) น้อยมาก

นอกจากเนื้อหาที่เกี่ยวกับภารกิจของผู้นำในพรรคคอมมิวนิสต์และฝ่ายรัฐบาลแล้ว ยังมีเนื้อหาที่นำเสนอเกี่ยวกับประกาศ คำแถลงหรือการให้ข้อมูลจากทางการ ได้แก่ การแถลง จำนวนตัวเลขของผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจในเฉียบพลันลดลงและสถานการณ์ของโรคในมณฑลทกวางตั้ง ตีขึ้นแล้ว หรือถ้อยแถลงของผู้นำรัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายการปฏิรูปงานในการบริหารประเทศ การ ประกาศจุดยืนของกองทัพจีนที่จะเดินหน้าพัฒนากิจการด้านอวกาศต่อไป แม้จะเกิดเหตุการณ์ สะเทือนขวัญกรณียานขนส่งอวกาศขององค์การนาซาของสหรัฐอเมริการะเบิด ซึ่งประเทศต่างๆ ควร นำมาศึกษาเพื่อเป็นบทเรียนในการพัฒนาด้านอวกาศของประเทศต่อไป

ข่าวการเมืองทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีปริมาณการนำเสนอเพียง 70.00 นาที คิดเป็นร้อยละ 1.97 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

ข่าวพยากรณ์อากาศ

ข่าวพยากรณ์อากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีรูปแบบการรายงานและเนื้อหา เช่นเดียวกับการรายงานพยากรณ์อากาศทั่วไป โดยจะมีเนื้อหาของพยากรณ์อากาศทั้งในประเทศ และรอบโลก ซึ่งจะนำเสนอในตอนท้ายของช่วงข่าว 30 นาที (China News) และข่าว 60 นาที (News'60) มีปริมาณการนำเสนอเพียง 70.00 นาที คิดเป็นร้อยละ 1.97 ของเวลาในการนำเสนอ ข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์เช่นเดียวกับข่าวการเมือง

ข่าวกีฬา

เนื้อหาข่าวกีฬาเป็นการนำเสนอข่าวการแข่งขันกีฬาทั้งในและนอกประเทศ โดยส่วนใหญ่เป็นรายการแข่งขันในประเทศ ส่วนการแข่งขันกีฬารอบโลกจะเป็นนัดการแข่งขันที่มีชื่อเสียง เช่นบาสเก็ตบอล NBA หรือ CBA การแข่งขันฟุตบอลในประเทศอังกฤษ และรายการแข่งขันเทนนิส ระดับสากล โดยจะนำเสนอในช่วงท้ายข่าว 60 นาที (News'60) มีปริมาณการนำเสนอเพียง 56.00 นาที คิดเป็นร้อยละ 1.57 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

ข่าววิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

ข่าววิทยาศาสตร์เทคโนโลยีประกอบด้วยข่าวความเคลื่อนไหวในวงการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของจีนและต่างประเทศ เช่น ข่าวนักวิทยาศาสตร์ของจีนได้รับรางวัลระดับสากล ข่าวความสำเร็จในการค้นคว้าวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของนักวิทยาศาสตร์ทั้งในและต่างประเทศ ข่าวความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีระหว่างจีนและต่างประเทศ เช่นการร่วมมือสร้างศูนย์วิจัยร่วมกับสหรัฐอเมริกา หรือข่าวการจัดนิทรรศการเทคโนโลยีที่ประเทศอินเดียซึ่งมีสินค้าจากประเทศจีนร่วมออกงานด้วย มีปริมาณการนำเสนอเพียง 53.20 นาที คิดเป็นร้อยละ 1.49 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

ข่าวการศึกษา

ข่าวการศึกษานำเสนอให้เห็นนโยบายการส่งเสริมด้านการศึกษาของรัฐบาล เช่น การปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาในชนบท การให้เงินทุนสนับสนุนนักศึกษาต่างชาติที่ต้องการไปทำวิจัยระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในประเทศจีน และเนื้อหาอีกส่วนเป็นข่าวที่นำเสนอให้เห็นความก้าวหน้าของมาตรฐานการศึกษาในสังคมจีน เช่น การจัดทำการสำรวจมาตรฐานแหล่งการศึกษาและคุณภาพของบุคลากรจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ พบว่าเมืองปักกิ่งเป็นแหล่งการศึกษาที่มีความพร้อมและมีบุคลากรทางการศึกษาเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ มีปริมาณการนำเสนอเพียง 44.45 นาที คิดเป็นร้อยละ 1.25 ของเวลาในการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

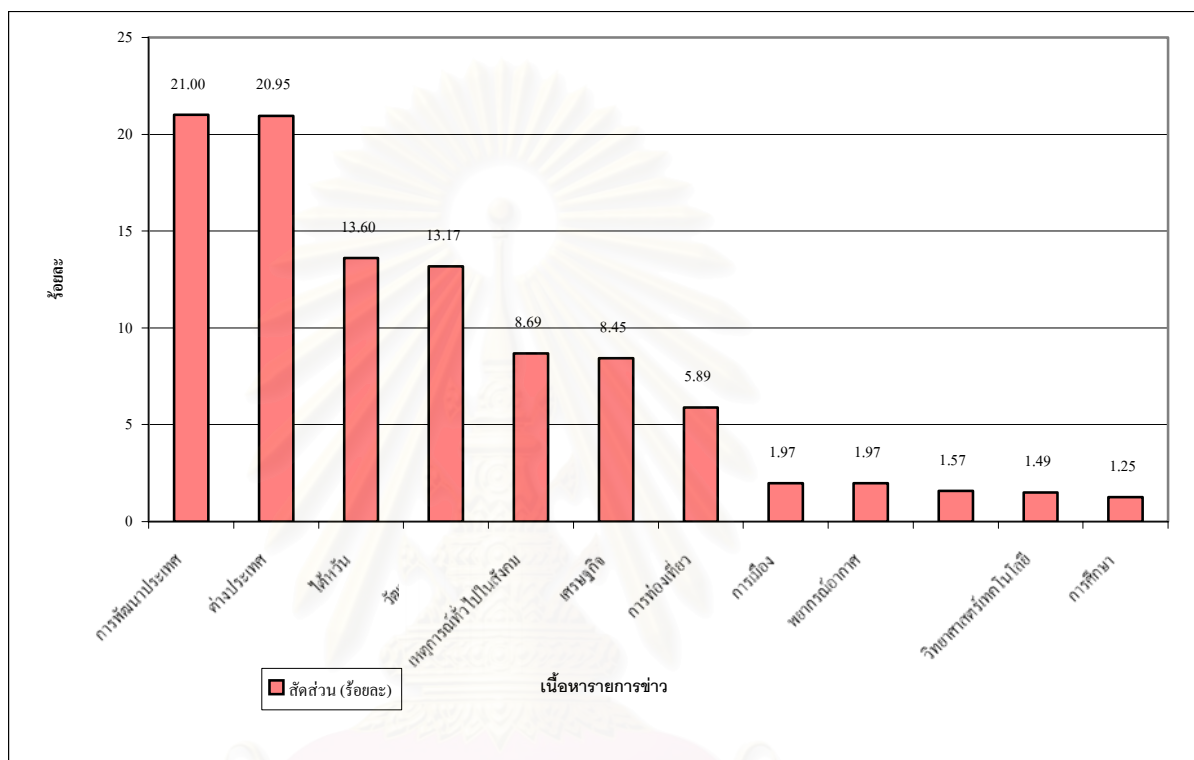
ตารางที่ 2 แสดงปริมาณเวลา (นาที) และสัดส่วน (ร้อยละ) ในการออกอากาศเนื้อหาข่าวต่างๆ

ต่อ 1 สัปดาห์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546

เนื้อหาข่าว	เวลา (นาที)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. การพัฒนาประเทศ	747.75	21.00
2. ต่างประเทศ	745.75	20.95
3. ได้หวั่น	484.25	13.60
4. วัฒนธรรม	469.00	13.17
5. เหตุการณ์ทั่วไปในสังคม	309.25	8.69
6. เศรษฐกิจ	300.75	8.45
7. การท่องเที่ยว	209.60	5.89
8. การเมือง	70.00	1.97
9. พยากรณ์อากาศ	70.00	1.97
10. กีฬา	56.00	1.57
11. วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	53.20	1.49
12. การศึกษา	44.45	1.25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กราฟที่ 2 สัดส่วน (ร้อยละ) ในการออกอากาศเนื้อหารายการข่าวต่างๆ ต่อ 1 สัปดาห์ ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ระหว่างเดือนมกราคม 2546

จากสัดส่วนการนำเสนอเนื้อหาข่าวด้านต่างๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ให้ความสำคัญกับข่าวการพัฒนาประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวเกี่ยวกับไต้หวัน และข่าววัฒนธรรมมากที่สุด เนื่องจากมีปริมาณการนำเสนอสูงที่สุด 4 อันดับแรก และมีสัดส่วนการนำเสนอสูงโดดเด่นจากข่าวด้านอื่นๆ ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วมีสัดส่วนการนำเสนอสูงถึงร้อยละ 68.72 ของปริมาณการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์ นอกจากนี้ ยังพบว่าเนื้อหาข่าวกลุ่มดังกล่าว มักนำเสนอในรูปแบบสารคดีเชิงข่าว การรายงานพิเศษ การสัมภาษณ์สดทางโทรศัพท์ หรือทาง TV Conference ตลอดจนการวิเคราะห์ข่าว ซึ่งทำให้ผู้ชมได้รับทราบรายละเอียดมากกว่าการรายงานข่าวปกติ และมีความน่าสนใจติดตามรับชมยิ่งขึ้นอีกด้วย

ข่าวที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ให้ความสำคัญในอันดับรองลงมา ได้แก่ข่าว เหตุการณ์ทั่วไปในประเทศ ข่าวเศรษฐกิจ และข่าวการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อรวมปริมาณการนำเสนอ แล้วมีสัดส่วนการนำเสนอคิดเป็นร้อยละ 23.03 ของปริมาณการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

ส่วนข่าวที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ไม่เน้นหนักในการนำเสนอมากนัก คือข่าว การเมือง ข่าวพยากรณ์อากาศ ข่าวกีฬา ข่าววิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และข่าวการศึกษา เนื่องจาก มีสัดส่วนการนำเสนอไม่ถึงร้อยละ 2 ซึ่งเมื่อรวมปริมาณการนำเสนอของข่าวกลุ่มนี้เข้าด้วยกันแล้ว ปรากฏว่ามีสัดส่วนการนำเสนอเพียงร้อยละ 8.25 ของปริมาณการนำเสนอข่าวทั้งหมดต่อ 1 สัปดาห์

4.3.2 เนื้อหารายการสาระความรู้

จากเหตุผลที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศเพื่อผู้ชม ชาวจีนโพ้นทะเล ทำให้รายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีวัตถุประสงค์หลักในการให้ สาระความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับประเทศจีนแก่ผู้ชม เพื่อเป็นหน้าต่างให้ผู้ชมภายนอกประเทศ ได้รู้จักและเข้าใจภาพประเทศจีนให้ชัดเจนที่สุด ตามความมุ่งหมายในการนำเสนอของรัฐบาลจีน

รายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีทั้งหมด 20 รายการ ได้แก่ Across China, Changing China, Chinese Fashions, Chinese Medicine, Chinese Musical Tools, Chinese Words and Their Stories, Dialogical, Discoveries, Fantasy, Fine Arts, A Glimpse of China, Learn to Speak Chinese, Light of Chinese Civilization, Link Across the Strait , New Wave, Science Review , Taiwan Mosaic, Talk It Strait, Time Together Across the Strait, และ Sunset Glow ซึ่งส่วนใหญ่นำเสนอในรูปแบบรายการสารคดี นอกจากนี้ ยังนำเสนอในรูปแบบรายการ สันทนาการอภิปราย รายการสอนภาษา รายการสาธิต และรายการบริการข้อมูล

กล่าวได้ว่า รายการสาระความรู้ที่นำเสนอทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 จึงเป็นดังเช่นเครื่องย่อขนาดประเทศจีนให้มีขนาดเท่าจอโทรทัศน์ และขณะเดียวกันก็เป็นกล่องที่ปรับ โฟกัสเข้าไปในระยะใกล้เพื่อขยายเฉพาะส่วนต่างๆ ให้ผู้ชมที่อยู่นอกประเทศจีนได้มองเห็นภาพ ประเทศจีนอย่างลึกซึ้งและชัดเจนในรายละเอียดยิ่งขึ้น ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์

วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนวิทยาการสมัยใหม่ในประเทศจีน ซึ่งเมื่อนำภาพทั้งหมด มาวางเรียงต่อกันแล้ว ทำให้ผู้ชมรู้จักประเทศจีนในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

รู้จักและเข้าใจสังคมจีน

ในทางภูมิศาสตร์ ประเทศจีนมีอาณาบริเวณพื้นที่กว้างขวางถึง 9.6 ล้านตาราง กิโลเมตร มีเขตการปกครองแบ่งออกเป็น 23 มณฑล (รวมถึงไต้หวัน) 5 เขตปกครองตนเอง (มองโกเลีย หึงเจียง ชินเจียง กวางสี และทิเบต) 4 มหานครที่ขึ้นต่อส่วนกลาง (ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ เทียนจิน และฉงชิ่ง) และ 2 เขตบริหารพิเศษ(ฮ่องกง และมาเก๊า) อีกทั้งมีชนชาติต่างๆ กว่า 56 ชนชาติ แต่ละพื้นที่ต่างมีวัฒนธรรมและเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เรื่องที่นำเสนอในรายการสาระความรู้ด้านหนึ่งมีเนื้อหาที่ทำให้ผู้ชมรู้จักประเทศจีนในด้านภูมิศาสตร์ (รายการ Across China) ว่ามีเมืองและมณฑลสำคัญตั้งอยู่ ณ ตำแหน่งใดบ้าง ในแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ มีจุดเด่นอย่างไร และเข้าใจความแตกต่างของภูมิภาคต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ สภาพบ้านเมือง โดยทั่วไป และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และที่สำคัญ เนื้อหาดังกล่าวได้นำเสนอให้ผู้ชมนอกประเทศเข้าใจถึงภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของประเทศจีนจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน (รายการ Changing China) โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการเปิดประเทศเพื่อพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจ อิทธิพลจากภายนอกได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมรูปแบบใหม่ของจีน ก่อให้เกิดการผสมผสานด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลให้บรรยากาศทางสังคมของจีนในปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมาก โดยเห็นได้จากลักษณะสิ่งปลูกสร้าง อาคาร บ้านเรือน รูปแบบกิจกรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคม การนำเสนอภาพประเทศจีนทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ดังกล่าวนี้นี้ จึงเป็นการสร้างความเข้าใจต่อบริบททางสังคมและเศรษฐกิจแบบใหม่ของจีนแก่ผู้ชมนอกประเทศให้ ได้รู้จักกับบริบทใหม่ของประเทศจีนที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

ตัวอย่างการนำเสนอสาระเกี่ยวกับการแนะนำบ้านเมืองของจีนให้ผู้ชมทั่วโลกรู้จัก เช่น การนำเสนอเรื่องราวที่เมืองอู่ซี (Wu Xi) ซึ่งเป็นเมืองกสิกรรมที่สำคัญมาแต่อดีต เป็นเมืองที่มีแม่น้ำและภูเขามาก ทำให้เมืองแห่งนี้มีการก่อสร้างสะพานมากมายมาแต่อดีต ความเปลี่ยนแปลงของเมืองที่เห็นได้ชัดจึงสามารถสะท้อนผ่านรูปแบบการก่อสร้างสะพานที่มีทั้งแบบดั้งเดิมซึ่งยังคงแข็งแรงและใช้งานได้ดีจนปัจจุบัน และสะพานแขวนขนาดใหญ่ซึ่งสร้างด้วยโครงเหล็ก เป็นสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่ในยุคหลังที่สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

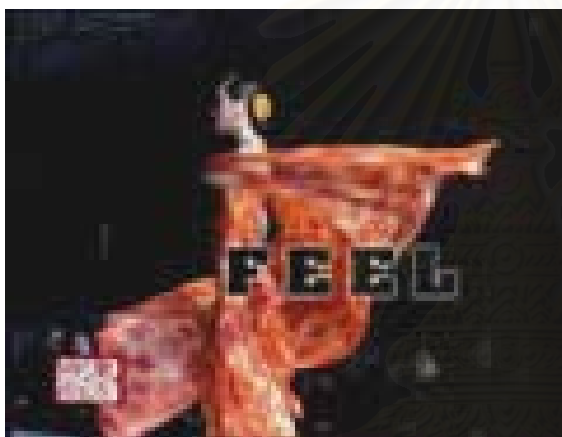
อีกแห่งหนึ่งคือ เมืองหนานชาง (Nan Chang) ที่นี้เป็นภาพของบรรยากาศวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านซึ่งยังปรากฏหลงเหลือให้เห็นอยู่ ณ บริเวณสวนสาธารณะใจกลางเมืองผสมผสานกับภาพบรรยากาศของเมืองสมัยใหม่ ณ สวนสาธารณะดังกล่าว ชาวบ้านจะมารวมกันร้องละครเพลงและเล่นดนตรีจีนตามแบบประเพณีที่สืบทอดกันมากของที่นี่ แต่หากมองไปรอบๆ เมืองแล้ว จะได้เห็นบรรยากาศของรูปแบบชีวิตแบบสมัยใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นมา เนื่องจากปัจจุบันเมืองนี้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ความเจริญและความทันสมัยที่คืบคลานเข้ามาพร้อมกับการพัฒนาดังกล่าวแผ่ปกคลุมไปทั่วเมือง โดยเฉพาะรูปแบบของสถาปัตยกรรม อาคารสถานที่ต่างๆ สามารถสะท้อนความทันสมัยและความเปลี่ยนแปลงของเมืองแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี

ส่วนอีกเมืองหนึ่งที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่กล่าวขานถึงของผู้คนทั่วโลกคือเมืองฮาร์บิน (Harbin) ในมณฑลเฮยหลงเจียง (Hei Long Jiang) เมืองนี้เป็นเมืองที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมแบบยุโรป ทำให้สภาพบ้านเมืองของที่นี่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เห็นได้จากอาคาร สถานที่ สวนสาธารณะ โรงแรม ร้านอาหาร ศูนย์การค้า วัฒนธรรม ตลอดจนผู้คนในเมืองที่มีลักษณะการก่อสร้างรูปแบบตะวันตก ตลอดจนเป็นเมืองที่มีชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตกเดินทางมาท่องเที่ยวมากมาย เมื่อเข้าไปในเมืองนี้จึงทำให้รู้สึกราวกับว่าได้มาท่องเที่ยวในเมืองใดเมืองหนึ่งของประเทศตะวันตกที่ตั้งอยู่ในประเทศจีน

นอกจากเมืองเด่นๆ ข้างต้นแล้ว อีกแห่งหนึ่งที่เป็นที่สนใจและเป็นที่ยุ้จักของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศจีน ก็คือทิเบตซึ่งเป็นเขตการปกครองตนเองที่อยู่ทางตะวันตกของจีน ที่มีเทศกาลประจำปีที่มีชื่อเสียงในช่วงเดือนเมษายน คือเทศกาลแข่งม้าที่สืบทอดมาแต่อดีต ในปัจจุบันอิทธิพลทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ส่งผลต่อรูปแบบประเพณีท้องถิ่นด้วยการแต่งกายของชาวพื้นเมืองมีความทันสมัยยิ่งขึ้น มีภาพเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสาน ปัจจุบัน เทศกาลดังกล่าวกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ

จะเห็นได้ว่าภาพของประเทศจีนที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ต้องการนำเสนอต่อนานาชาติประเทศก็คือ ภาพของประเทศจีนที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย ซึ่งนอกจากสะท้อนผ่านสภาพบ้านเมืองและสิ่งปลูกสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลายแล้ว ที่สำคัญยังสะท้อนให้เห็นผ่านรูปแบบวิถีชีวิตของคนในสังคม ไม่ว่าจะป็นรสนิยมการแต่งกาย เสื้อผ้า เครื่องประดับ เครื่องตกแต่ง

บ้านเรือนที่มีรสนิยมสมัยใหม่สไตล์ตะวันตก งานศิลปะเหล่านี้สะท้อนผ่านรายการสารคดีแนะนำแฟชั่นของจีน (รายการ Chinese Fashion) ซึ่งเนื้อหาในรายการเป็นการนำผลงานด้านเสื้อผ้า เครื่องประดับที่ออกแบบโดยนักออกแบบชาวจีนมานำเสนอ ผลงานเหล่านี้ล้วนเป็นงานแฟชั่นที่แสดงถึงแนวคิดการผสมผสานรสนิยมแบบจีนเข้ากับแบบตะวันตก อีกทั้งยังตกแต่งบรรยากาศในรายการและฉากที่นำเสนอ รวมทั้งการแต่งกายของพิธีกรให้มีแสงสีสวยงาม เน้นย้ำรสนิยมด้านศิลปะที่หรูหราแปลกตา บุคลิกและการแต่งกายของสาวสังคมสมัยใหม่บ่งบอกถึงรสนิยมทันสมัยของบุคคลนั้นได้ชัดเจน ภาพประเทศจีนที่เห็นจากรายการแฟชั่นของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 คงจะบ่งบอกถึงรสนิยมที่เต็มไปด้วยกลิ่นไอแห่งความทันสมัยของคนในสังคมจีนปัจจุบันได้ชัดเจน

ภาพที่ 7 เนื้อหาที่นำเสนอเกี่ยวกับแฟชั่นการแต่งกายของจีนในรายการ Chinese Fashion

วิถีชีวิตของคนในสังคมจีนพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการแต่ละขั้นของสังคม นับแต่จีนเปิดประตูรับความรู้ในศาสตร์ต่างๆ รวมทั้งวิทยาการแต่ละด้านเข้ามาประยุกต์กับภูมิปัญญาดั้งเดิม การนำประเทศไปสู่ความทันสมัยเทียบเท่าอารยประเทศทั้งหลายมีองค์ประกอบในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเป็นพื้นฐานสำคัญ ทั้งนี้ ผู้นำจีนมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเล็งเห็นความจำเป็นในด้านการพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีตั้งแต่จีนเริ่มเปิดประเทศเป็นต้นมา รายการสารคดีความรู้ส่วนหนึ่งจึงเป็นการแนะนำผลงานในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของจีน (รายการ Science Review) ซึ่งล้วนเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของจีนให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น เช่น ในมณฑลเสฉวนได้นำเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียมาใช้ในการหมุนเวียนน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรต่อไป รายการดังกล่าวสรุปสาระสำคัญให้เห็นว่า ที่มณฑลเสฉวนแห่ง

นี่มีการจัดการกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบด้วยการใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีขั้นสูง ก่อให้เกิดการใช้
น้ำอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นปัจจัยในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป นอกจากนี้
ยังมีการนำเสนอผลงานความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของคนจีน เช่นปัจจุบันจีนสามารถ
ผลิตแผ่นชิปที่ใช้ในคอมพิวเตอร์ได้เองเป็นผลสำเร็จ เป็นต้น

นอกจากการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแล้ว จีนยังมีชื่อเสียงในด้านวิทยา
การด้านการแพทย์ โดยเฉพาะการรักษาด้วยแพทย์แผนโบราณและสมุนไพรจีน การนำเสนอรายการ
สารคดีการแพทย์และสุขภาพ (รายการ Chinese Medicine) มีเนื้อหาสาระในการเน้นการดูแล
รักษาสุขภาพด้วยวิธีการปรับสมดุลย์ทางธรรมชาติในร่างกาย เช่นการเลือกรับประทานอาหารที่มี
ประโยชน์ การพักผ่อนให้เพียงพอ และการรักษาสุขภาพจิต ทั้งนี้ จีนมีความเชี่ยวชาญด้านสมุนไพร
ที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคและเป็นยาบำรุงสุขภาพ ทางรายการจึงมักสอดแทรกรายการอาหารที่มี
ส่วนประกอบของพืชผักที่มีคุณประโยชน์เหล่านี้ หรือการนำสมุนไพรจีนมาใช้ต้มอาบหรือทาประคบ
เพื่อรักษาโรคและบำรุงร่างกาย ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของการรักษาแบบตะวันออกโดยมีจีนเป็นผู้นำ

อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางการแพทย์ของจีนมิได้หยุดอยู่เพียงวิธีการรักษา
แบบตะวันออกเท่านั้น แต่เนื้อหาที่นำเสนอในรายการทำให้เห็นว่าจีนได้พัฒนาความเชี่ยวชาญด้าน
การแพทย์โดยการประยุกต์วิธีการรักษาแผนตะวันออกเข้ากับแผนตะวันตก ทั้งนี้ แพทย์ที่มีความ
เชี่ยวชาญของจีนเป็นผู้ที่มีความรู้ในการรักษาทั้งสองแบบและรู้จักประยุกต์ใช้ด้วยกันเป็นอย่างดี ซึ่ง
นับเป็นบุคลากรที่หายากของโลก นอกจากนี้ วงการแพทย์ของจีนก็ได้ศึกษาวิจัยความรู้ทางการ
แพทย์ให้ก้าวหน้าโลกอยู่เสมอ เช่นการเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมของพืชและสัตว์ในอาหาร อีกทั้งยังนำ
เสนอสาระเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บที่มักพบในคนทั่วไป เช่นโรคภัยไข้เจ็บที่ร้ายแรงถึงสาเหตุ
แนะนำข้อปฏิบัติ ข้อพึงระวัง และวิธีป้องกันรักษา ส่วนในตอนท้ายของรายการจัดให้มีการ
ตอบจดหมายจากผู้ชมที่บ้านที่ขอคำแนะนำเรื่องการโรคที่รักษาหายาก เช่นโรคกระดูก โรคอัมพาต
ซึ่งทางรายการจะช่วยแนะนำบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะโรค รวมถึง
โรงพยาบาลที่มีชื่อเสียงในโรคแขนงต่างๆ ของจีนแก่ผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลที่ขอข้อมูลเข้ามา การนำ
เสนอสารคดีทางการแพทย์และสุขภาพของจีนดังกล่าว นอกจากจะเป็นการให้สำนึกความรู้เรื่องโรค
และสุขภาพแก่ผู้ชมแล้ว ส่วนหนึ่งยังเป็นการแนะนำความสามารถและความโดดเด่นด้านการแพทย์
แผนจีนแก่ผู้ชมทั่วไปอีกด้วย

การให้ความสำคัญด้านสุขภาพเพื่อการมีชีวิตที่ยืนยาวเป็นความปรารถนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างหนึ่งของชนชาติจีน เห็นได้จากคำอวยพรของคนจีนมักจะมีประโยคที่ขอให้มียืนยาว รายการสารคดีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (รายการ Sunset Glow) ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อประชากรสูงอายุในประเทศ ทั้งนี้ อายุขัยที่ยืนยาวขึ้นของพลเมืองแสดงถึงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น บทบาทของผู้สูงอายุที่ปรากฏในรายการจึงมีลักษณะเป็นการสะท้อนภาพของผู้สูงอายุในประเทศจีนให้เห็นว่ามีชีวิตในบั้นปลายเป็นอย่างไร โดยการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของบุคคลที่ทางรายการให้คุณค่าว่าถือเป็นแบบอย่างของผู้สูงอายุทั่วไป นั่นก็คือการใช้ชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีความสุขตามอัตภาพ มีการดูแลสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ รายการสารคดีที่นำเสนอเรื่องของผู้สูงอายุโดยเฉพาะทำให้ผู้ชมกลุ่มที่เป็นประชากรสูงอายุได้เห็นรูปแบบการใช้ชีวิตให้มีคุณค่า อีกทั้งมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ของผู้สูงอายุในประเทศจีน ซึ่งแสดงถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวจีนในปัจจุบัน

นอกจากประชากรสูงอายุแล้ว สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังนำเสนอภาพของเยาวชนจีน (รายการ Fantasy) ให้รู้จักด้วย รายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเยาวชนของจีนมีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ โดยเน้นแนวคิดเรื่องความคิดสร้างสรรค์ เช่นการตกแต่งฉากโดยใช้คอมพิวเตอร์กราฟฟิก การแต่งกายแบบแฟนตาซีของพิธีกร และการพูดคุยกับอาจารย์ผ่าน TV Conference ซึ่งล้วนเป็นสิ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของรายการ เนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอเป็นเรื่องการพัฒนาผลงานที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ของเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา รายการดังกล่าวทำให้เห็นการส่งเสริมการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชนจีน ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นศักยภาพด้านความคิดริเริ่มในการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นรูปธรรมในชีวิตจริง เช่นการประดิษฐ์อุปกรณ์วัดระดับอุณหภูมิเพื่อใช้ในการปรุงอาหาร การคิดวิธีปลูกต้นไม้ให้ได้ผลผลิตดีและทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ โดยรายการจะให้เยาวชนเจ้าของผลงานเป็นผู้นำเสนอแนวคิดและสิ่งประดิษฐ์ของตน จากนั้นจะให้อาจารย์เป็นผู้ชี้แนะข้อดีข้อด้อยของความคิดที่นำเสนอดังกล่าวเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงต่อไป ซึ่งภาพของเยาวชนที่มีความสามารถเหล่านี้ก็คือกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศจีนในอนาคตข้างหน้า

การพัฒนาประเทศที่สำคัญที่สุดของจีน คือการพัฒนาในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลและขณะเดียวกันก็เป็นหน้าที่ของประชาชนทั่วประเทศในการร่วมมือกันทำให้บรรลุเป้าหมาย รายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ช่วยสร้างความเข้าใจ

ต่อทัศนะนั้นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากรายการสนทนาและอภิปรายทำให้เห็นภาพการใช้สื่อเป็นเวทีสร้างความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและประชาชนเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ (รายการ Dialogical) เช่นการอภิปรายเพื่อแสดงทัศนะร่วมกันระหว่างเจ้าของกิจการรายใหญ่ของประเทศเกี่ยวกับการสร้างเสริมจุดแข็งและขจัดจุดอ่อนด้านเศรษฐกิจของจีนในเวทีโลกภายหลังที่จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก นอกจากนี้ รายการสนทนาและอภิปรายดังกล่าวยังเป็นช่องทางการสื่อสารให้ภาครัฐได้ชี้แจงโครงการหรือนโยบายที่ทางการกำลังดำเนินการเพื่อแก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนาประเทศ รวมทั้งเปิดให้ภาคประชาชนได้ซักถามหรือร้องเรียนปัญหา เช่นการชี้แจงโครงการสร้างเส้นทางลำเลียงน้ำจากทางใต้ของประเทศซึ่งมีปริมาณน้ำมากไปยังทางเหนือของประเทศซึ่งขาดน้ำ ในตอนท้ายรายการยังเปิดโอกาสให้ผู้ชมในห้องส่งร่วมแสดงความคิดเห็นอีกด้วย ทำให้เห็นภาพการรวมพลังการผลักดันสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกันของประชาชนจีน

นอกจากความร่วมมือในระดับรัฐและประชาชนในประเทศแล้ว ในฐานะสื่อระหว่างประเทศ สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังนำเสนอรายการที่มีเนื้อหากล่าวถึงการสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งขยายวงกว้างไปถึงระดับระหว่างประเทศ (รายการ New Wave) โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือกับประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านสื่อกลางคือรายการโทรทัศน์อีกด้วย รูปแบบการนำเสนอเป็นลักษณะการสนทนาอภิปรายเช่นเดียวกับข้างต้น เนื้อหาที่นำเสนอกล่าวถึงการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของเมืองต่างๆ ในประเทศจีน โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลจากผู้ว่าราชการของแต่ละเมือง ความน่าสนใจของรายการอยู่ที่การนำเสนอข้อมูลดังกล่าวในลักษณะสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนโยบายกับผู้ว่าการรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาผ่าน TV Conference เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ศึกษา แนวทางและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อเรื่องการพัฒนาที่มีรูปแบบลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างผู้ว่าเมืองซูโจว (Su Zhou) กับผู้ว่าการรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) เนื่องจากเมืองซูโจวได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่มีอัตราการเจริญเติบโตที่รวดเร็วมาก การสนทนาจึงมีเนื้อหาที่กล่าวถึงแนวทางการดำเนินนโยบายและโครงการต่างๆ ที่มีประสิทธิผลของทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ ในท้ายรายการยังเปิดโอกาสให้ผู้ชมในห้องส่งซึ่งเป็นพลเมืองในพื้นที่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิภาคของตนเองด้วย รายการดังกล่าวจึงเป็นหน้าต่างที่นำเสนอเรื่องการพัฒนาของจีนออกสู่โลกภายนอก และขณะเดียวกันก็เป็นสะพานเชื่อมโยงความเจริญระหว่างจีนกับนานาประเทศ อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้เนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นจะเน้นหนักการนำเสนอภาพประเทศจีนให้เห็นด้านความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม แต่เนื้อหาส่วนหนึ่งทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ก็นำเสนอให้เห็นเรื่องราวของปัญหาสังคม (รายการ Talk It Strait) ที่เกิดขึ้นในประเทศจีนเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองอื่นๆ ที่มีความเจริญด้านวัตถุอย่างมากด้วยเช่นกัน เช่นปัญหาเด็กหนีออกจากบ้าน ปัญหาความไม่ปลอดภัยของเด็กในช่วงเวลาที่อยู่ที่โรงเรียน เป็นต้น ปัญหาข้างต้นถูกนำเสนอโดยเจ้าของปัญหาเอง ซึ่งพิธีกรจะนำเสนอประเด็นและสัมภาษณ์เจ้าของประเด็นในตอนนั้นๆ พร้อมกันนี้ทางรายการจะเชิญผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องมาให้ความเห็นและชี้แจงแนวทางแก้ไข นอกจากนี้ ยังมีผู้ชมในห้องส่งซึ่งเป็นประชาชนในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้ปกครอง นักวิชาการ นักศึกษา อาจารย์ นักสังคมศาสตร์ นักจิตวิทยา ฯลฯ มาร่วมกันถกปัญหาเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหา รายการดังกล่าวจึงเป็นอีกเวทีหนึ่งสำหรับประชาชนในสังคมได้ร่วมพลังระดมความคิดเพื่อสรรค์สร้างสังคมให้เจริญงอกงามและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

เผยแพร่วัฒนธรรมและตอกย้ำคุณค่า

แม้รายการสาระความรู้ที่นำเสนอให้ผู้ชมรู้จักและเข้าใจสังคมจีน จะกล่าวถึงสังคมในแง่มุมของภาพที่มีความเจริญขึ้น โดยเฉพาะความเจริญด้านวัตถุที่เติบโตขึ้นพร้อมกับความเจริญทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี แต่ด้านวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่รัฐบาลจีนให้ความสำคัญและต้องการรักษาไว้มิให้ต่างพร้อยเพื่อสืบทอดสู่ชนเชื้อสายจีนในยุคหลังต่อไป จุดเน้นของรายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 อีกด้านหนึ่งจึงให้ความสำคัญกับเนื้อหาด้านการเผยแพร่วัฒนธรรม และประเพณีของจีนสู่สายตาชาวโลก โดยเฉพาะการตอกย้ำคุณค่าแห่งมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกันของชนเชื้อสายจีนทั้งในและประเทศและที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก

รายการสาระความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอเนื้อหาตั้งแต่ตำนาน ที่มา และ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชนชาติจีน (รายการ Discoveries) เช่น ที่มาของการใช้ระบบเงินตราของจีน ตำนานการเดินทางเรือและชีวิตชาวประมงในประเทศจีน เรื่องราวของสงครามในประวัติศาสตร์จีน เพื่อให้ลูกหลานชาวจีนได้รับรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติจีน และยังคงรำลึกความสำคัญของเรื่องๆ นั้นสืบทอดต่อไป เช่น สงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่นที่รัฐบาลจีนยังคงจัดงานรำลึกเหตุการณ์และทหารชาวจีนที่เสียชีวิตไปในสงครามครั้งนั้นตลอดมา หรือประเพณีการเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหัวเรือที่มีที่มาจากแต่อดีตและยังคงยึดปฏิบัติในปัจจุบัน เป็นต้น

จากการที่จีนมีวัฒนธรรมที่หลากหลายมาก และมีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 5,000 ปี การนำเสนอเนื้อหาด้านวัฒนธรรมของจีนทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 จึงมีความหลากหลายตามไปด้วย โดยมีทั้งศิลปะ ประเพณี ภาษา ดนตรี ความเชื่อของท้องถิ่น และความเชื่อทางศาสนา ทั้งนี้ รายการวัฒนธรรมทั้งหมดใช้รูปแบบการนำเสนอแบบรายการสารคดีและรายการสอนภาษา ได้แก่รายการที่นำเสนอผลงานภาพวาดของจีน (รายการ Fine Arts) เช่น ภาพวาดฟู่กันจีนซึ่งนับเป็นศิลปะแขนงสำคัญและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของจีน เช่นวัฒนธรรมภาพวาดแม่น้ำและภูเขา (Shan Shui Wen Hua) ซึ่งนอกจากจะเน้นคุณค่าของศิลปะแล้ว เนื้อหาที่นำเสนอยังให้ความสำคัญกับจิตรกรเจ้าของผลงานควบคู่ไปด้วยเสมอ เนื่องจากผลงานภาพวาดเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ของผู้วาดผ่านลายเส้นของฟู่กัน มุมมองที่ศิลปินเลือกถ่ายทอดออกมาจึงเป็นสิ่งที่ได้รับความสำคัญเช่นกัน เช่น การวาดภาพผู้นำการปฏิวัติคนสำคัญ ซึ่งผู้วาดอธิบายว่ามีคุณค่าแก่การถ่ายทอด เนื่องจากเป็นบุคคลสำคัญที่ถือเป็นตัวแทนของสังคมในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ ยังมีศิลปะแขนงอื่นๆ เช่น ศิลปะการหล่อแจกันจีนรูปทรงต่างๆ และการวาดลวดลายลงบนแจกันจีน สิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนจีนโบราณ เช่น อาคารบ้านเรือน พระราชวัง วัด อาราม ศาลเจ้าที่เป็นสถาปัตยกรรมจีนโบราณ หรือแม้แต่การจัดระบบการชลประทานของชาวบ้านในอดีตที่ยังคงใช้ได้ผลดีถึงปัจจุบัน (รายการ A Glimpse of China)

นอกจากคุณค่าทางศิลปะงานฝีมือแล้ว ยังมีเนื้อหาที่แนะนำเกี่ยวกับศิลปะการขับร้องเพลงพื้นบ้าน โดยนำเสนอรูปแบบของเพลงพื้นบ้านที่ใช้ในการแสดงแบบต่างๆ การสื่อความหมายที่แตกต่างกันตามลักษณะการขับร้องแต่ละรูปแบบ การเลือกใช้ท่วงทำนองที่ทำให้เนื้อหาบ่งบอกอารมณ์แตกต่างกัน ตลอดจนเนื้อหาและความหมายของเพลงพื้นบ้านของจีน การเล่นเครื่องดนตรีโบราณ หรือเครื่องดนตรีจีนชิ้นสำคัญๆ (รายการ Chinese Musical Tools) ซึ่งทางรายการให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องดนตรีโบราณเป็นผู้ให้ความรู้และสาธิตวิธีการเล่น

ส่วนสุดท้ายคือศิลปะการแสดง ได้แก่เนื้อหาที่แนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับอุปรากรปักกิ่ง ซึ่งเป็นคณะอุปรากรที่มีชื่อเสียงที่สุดของจีนคณะหนึ่ง ทั้งนี้ ผู้ชมจะได้รู้จักกับคณะนักแสดงอุปรากรปักกิ่งที่มีชื่อเสียง ศึกษาลักษณะตัวละคร การดำเนินเรื่อง การแต่งกาย วรรณกรรมที่สำคัญที่นำมาจัดการแสดงผ่านการนำเสนอของพิธีกรพร้อมๆ กับการรับชมตัวอย่างการแสดงและคำให้สัมภาษณ์ของนักแสดงประกอบการนำเสนอด้วย นอกจากนี้ ยังมีศิลปะการแสดงที่แสดงถึง

เอกลักษณ์ของจีนหลายอย่าง เช่นศิลปะการเชิดมังกร ศิลปะการแสดงกายกรรม ซึ่งเนื้อหาที่น่าเสนอมิได้เพียงเพื่อเผยแพร่ให้รู้จักเท่านั้น แต่ส่วนหนึ่งยังมีนัยยะที่แสดงถึงการให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และถ่ายทอดไปยังลูกหลานชาวจีนอีกด้วย เช่นการจัดกิจกรรมการแข่งขันเชิดมังกรระหว่างมณฑล การถ่ายทอดศิลปะดังกล่าวแก่เยาวชนจีน เป็นต้น

ในด้านประเพณี จีนมีประเพณีประจำถิ่นมากมาย รายการวัฒนธรรมทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นต่างๆ เช่นการแห่ตามความเชื่อเรื่องเทพเจ้าของคนในอดีตที่ตกทอดมาสู่คนจีนในปัจจุบัน เนื้อหาเหล่านี้จึงทำให้ผู้ชมเข้าใจที่มาของขนบประเพณีที่ยังคงถือปฏิบัติมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาที่กล่าวถึงลัทธิความเชื่อทางศาสนาของชาวทิเบต ทำให้ผู้ชมได้เห็นศาสนาพุทธในแบบทิเบต วิถีชีวิตและการถือปฏิบัติของพระลามะ การทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนสถาปัตยกรรมแบบทิเบต ซึ่งปัจจุบันเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในประเทศจีน (รายการ Light of Civilization)

นอกจากเนื้อหาด้านวัฒนธรรมที่เป็นคุณค่าแบบเก่าแล้ว ยังมีภาพวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานกับอิทธิพลสมัยใหม่จากภายนอกให้เห็นทางรายการวัฒนธรรมของ CCTV-4 ด้วย เช่นศิลปะการตกแต่งสิ่งปลูกสร้างที่สถาปนิกจีนนำรูปแบบศิลปะตะวันตกมาผสมผสานกับศิลปะจีนได้อย่างกลมกลืน เช่นการสร้างตึกแบบยุโรปแต่เล่นลวดลายฉลุตัวอักษรจีน เป็นต้น ภาพของวัฒนธรรมแบบผสมผสานเหล่านี้มีให้เห็นทั่วไปในบ้านเมืองจีนในปัจจุบัน และกลายเป็นความคุ้นตาแบบใหม่แทนที่ภาพบ้านเมืองแบบเก่าในอดีต

ประเด็นทางวัฒนธรรมจีนอีกด้านหนึ่งที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอในรายการสาระความรู้ด้านวัฒนธรรม คือการเผยแพร่ภาษาจีนกลาง ประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นการให้ความรู้ทางอักษรศาสตร์เกี่ยวกับตัวหนังสือจีนซึ่งเป็นอักษรภาพ (รายการ Chinese Words and Their Stories) เนื้อหาที่กล่าวถึงตำนานที่มาของคำศัพท์ สำนวน และคำพังเพย ทำให้ผู้ชมที่มีความรู้ภาษาจีนอยู่แล้วได้รู้จักตัวหนังสือจีนได้ดีขึ้น และรู้จักที่มาของภาษาจีน สำหรับผู้ชมภายนอกประเทศที่ไม่มีความรู้ภาษาจีนต้นก ทางรายการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนการใช้ประโยคและคำศัพท์ในชีวิตประจำวันในรูปแบบบทสนทนาสั้นๆ (รายการ Learn to Speak Chinese) เช่นการเลือกซื้อสินค้า การต่อราคาสินค้า การดื่มชา เป็นต้น เนื้อหารายการส่วนนี้มุ่งเน้นกลุ่มผู้ชมชาวต่างชาติ เนื่องจากมีคำแปลศัพท์เป็นภาษาอังกฤษพร้อมด้วยการสาธิตการอ่านออกเสียงซ้ำๆ ซ้ำๆ ทำให้ผู้ชมออกเสียง

ตามได้ถูกต้องและจดจำได้ดีขึ้น อีกทั้งได้เรียนรู้วัฒนธรรมจีนที่สอดแทรกอยู่กับการใช้ภาษา เช่น วัฒนธรรมการดื่มชาจีน ในส่วนท้ายก่อนจบรายการจะปรากฏข้อความเชิญชวนให้ผู้ชมทั่วโลกมาเรียนภาษาจีนกัน เนื่องจากมีชาวจีนโพ้นทะเลอยู่ทั่วทุกมุมโลก การได้เรียนภาษาจีนจึงทำให้มีเพื่อนที่สามารถสื่อสารกันได้อยู่ทั่วทุกมุมโลก

สะพานเชื่อมสัมพันธ์จีนและไต้หวัน

รายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีเนื้อหาส่วนหนึ่งที่เน้นการสื่อสารกับผู้ชมในไต้หวันโดยเฉพาะ เห็นได้จากคำเรียกผู้ชมของพิธีกรซึ่งจะใช้คำเรียกว่า “พี่น้องชาวไต้หวัน” เนื้อหาดังกล่าวเป็นการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการลงทุน การเข้ามาประกอบธุรกิจ ศึกษาต่อ หรือตั้งถิ่นฐาน ฯลฯ ในประเทศจีนแก่ชาวไต้หวัน (รายการ Link Across the Strait) โดยหัวข้อที่นำเสนอจะเลือกมาจากเรื่องที่คุณผู้ชมเขียนเข้าสอบถาม ซึ่งทางรายการจะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล ตลอดจนเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าวมาให้รายละเอียดแก่ผู้ชม เนื้อหาจะครอบคลุมข้อมูลด้านการลงทุน การทำธุรกิจ การแต่งงาน การทำประกันภัย การมีถิ่นที่อยู่ การศึกษาต่อ การทำนิติกรรม หรือธุรกรรมต่างๆ สถานที่ติดต่อเพื่อดำเนินเรื่อง หน่วยงานที่รับผิดชอบ การเตรียมเอกสาร ตลอดจนนำเสนอรูปแบบชีวิตของชาวไต้หวันส่วนหนึ่งที่เข้ามามีถิ่นที่อยู่ หรือลงทุนในประเทศจีนแล้ว ซึ่งรายการนำมาเสนอเป็นตัวอย่างและชักจูงให้ชาวไต้หวันเกิดความเชื่อมั่นในการเข้ามาลงทุนหรือมาอาศัยในประเทศจีน นอกจากนี้ ในด้านการทำธุรกิจยังมีเนื้อหาที่น่าสนใจรายละเอียดหรือข้อมูลด้านการลงทุน เช่น แหล่งอุตสาหกรรม เขตการลงทุนประเภทต่างๆ เช่น แหล่งแปรรูปวัตถุดิบ เขตการค้าเสรี เป็นต้น เนื้อหาในรายการดังกล่าวจึงเป็นรูปแบบการบริการข้อมูลด้านการลงทุนและการเข้ามาถิ่นที่อยู่อาศัยในประเทศจีนสำหรับชาวไต้หวัน ทั้งนี้ มีนัยสำคัญในการดึงดูดและสร้างความเชื่อมั่นในประเทศจีนต่อชาวไต้หวัน

นอกจากนี้ การนำเสนอรายการเกี่ยวกับไต้หวันทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังใช้กลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นต่อชาวไต้หวันโดยการนำเสนอเรื่องราวตัวอย่างชีวิตของชาวไต้หวันที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในจีนและประสบความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านครอบครัวและหน้าที่การงาน มีความมั่นคงและมีความสุข โดยนำเสนอเรื่องราวของบุคคลเหล่านี้ในด้านชีวประวัติ หน้าที่การงาน รูปแบบชีวิตครอบครัว ทั้งนี้ ชาวไต้หวันที่มาสร้างครอบครัวในจีนหรือแต่งงานกับชาวจีน

ที่รายการเลือกมานำเสนอนั้นเป็นบุคคลที่มาจากหลายสาขาอาชีพ ทั้งนักร้อง นักแสดง นักดนตรี และนักธุรกิจ

เนื้อหาเกี่ยวกับไต้หวันในรายการสาระความรู้อื่นๆ ล้วนมีเนื้อหาไปในทางเดียวกัน และสอดคล้องกับเนื้อหาข้างต้น กล่าวคือนอกจากการเชิญด้านการลงทุนและการมาสร้างครอบครัวในประเทศจีนแล้ว ยังมีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นความเกี่ยวของสัมพันธ์กันระหว่างสังคมจีนและสังคมไต้หวัน รวมทั้งชาวจีนและชาวไต้หวันเสมือนเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกันที่มีอาจแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ได้แก่เนื้อหาในรายการที่นำเสนอด้านชีวิตและสังคมโดยเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนและความต่างระหว่างสังคมเมืองของจีนและไต้หวัน (รายการ Time Together Across the Strait) เช่น รูปแบบรถแท็กซี่และความสำคัญของรถแท็กซี่ต่อสังคมเมือง บทบาทของการขนส่งสาธารณะต่อสังคมเมือง รูปแบบการคมนาคมที่ทันสมัย หรือความนิยมแบบใหม่ในการดื่มน้ำแข็งของชาวจีนและชาวไต้หวัน ซึ่งประเด็นที่นำเสนอจะเป็นเรื่องของรูปแบบชีวิตสังคมเมือง เนื่องจากสถานที่ของเรื่องที่น่าเสนอจะเป็นเมืองใหญ่ๆ ของทั้ง 2 แห่ง เช่น ปักกิ่ง เชียงไฮ้ ไทเป เกาสง (Kaohsiung) เป็นต้น ทั้งนี้เนื้อหาที่นำเสนอทำให้เห็นรายละเอียดของทั้งสองสังคมว่ามีความเหมือนหรือความต่างอย่างไรบ้าง ซึ่งภาพที่นำเสนอออกมาทำให้มองเห็นว่าทั้งสองสังคมล้วนมีความเจริญและรูปแบบชีวิตที่ใกล้เคียงกัน

ในด้านวัฒนธรรมก็เช่นกัน โดยนำเสนอให้เห็นว่าวัฒนธรรมของชนชาติจีนที่ปรากฏอยู่ในจีนและไต้หวันมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน (รายการ Interactive Sunday) เช่นศิลปะการเชิดสิงโตถือเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาและเป็นที่ยอมรับของทั้งสองแห่ง แม้จะมีความต่างในรายละเอียดบ้างแต่ก็เป็นศิลปะที่พัฒนามาจากแหล่งกำเนิดเดียวกันในประเทศจีน หรือวัฒนธรรมของชาวเชียงไฮ้หลายอย่างได้รับความนิยมในไต้หวัน เช่นเพลงจีนที่เป็นภาษาท้องถิ่นของชาวเชียงไฮ้ การแต่งกายชุดกิ๊พ้าซึ่งเป็นการแต่งกายชุดประจำชาติของจีน และกำลังเป็นรูปแบบการแต่งกายที่ได้ ได้รับความนิยมในเมืองที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากเชียงไฮ้ในไต้หวัน หรือภาพยนตร์กำลังภายในที่ผลิตในประเทศจีนและในไต้หวันมีลักษณะเหมือนและต่างกันอย่างใด อีกทั้งมีดารารจากทั้ง 2 แห่งแสดงร่วมกัน

ในระดับประชาชน เนื้อหาเกี่ยวกับไต้หวันทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นเช่นสะพานเชื่อมโยงความรู้สึกอันดีระหว่างประชาชนของทั้ง 2 แห่ง โดยมีรูปแบบรายการคือ นำเสนอ

ประวัติและประสบการณ์ของบุคคลที่มีชื่อเสียงในสาขาอาชีพแขนงเดียวกันของทั้งสองประเทศ เช่น ดาราภาพยนตร์ชาวจีนและชาวไต้หวัน คณะวงดนตรีของจีนและของไต้หวัน เจ้าของกิจการสตูดิโอถ่ายภาพ เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการแนะนำคนในอาชีพเดียวกันของแต่ละสังคม ทำให้เห็นความเหมือนและความต่างของการประกอบอาชีพเดียวกันในแต่ละที่ อีกทั้งเป็นโอกาสให้คนในวงการวิชาชีพเดียวกันได้ทำความรู้จักและเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้สึกดีๆ ต่อกันในระดับประชาชนชาวจีนและชาวไต้หวัน สร้างความรู้สึกคุ้นเคยกันมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 8 เนื้อหาเกี่ยวกับชาวจีนและชาวไต้หวันที่อยู่ในสาขาอาชีพเดียวกัน
ซึ่งนำเสนอในรายการ *Time Together Across the Strait*

นอกจากเนื้อหาที่มุ่งสื่อสารกับชาวไต้หวันแล้ว เนื้อหาสาระเกี่ยวกับไต้หวันทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังมีส่วนที่นำเสนอเกร็ดความรู้เกี่ยวกับไต้หวันในทุกๆ ด้าน (รายการ Taiwan Mosaic) โดยมีวัตถุประสงค์ในการแนะนำไต้หวันให้ผู้ชมรู้จักมากขึ้น ครอบคลุมเนื้อหาด้านวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น รูปแบบชีวิต ภูมิศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ทางประวัติศาสตร์ มีลักษณะคล้ายสารานุกรมเกี่ยวกับไต้หวัน

ภาพที่ 9 เนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในประเทศไต้หวันที่น่าเสนอในรายการ Taiwan Mosaic

ภาพที่ 10 เนื้อหาที่น่าเสนอเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของไต้หวันในรายการ Taiwan Mosaic

รายการที่น่าเสนอสาระความรู้เกี่ยวกับไต้หวันดังกล่าว จึงเป็นสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างจีนและไต้หวัน เป็นหน้าต่างที่เปิดให้โลกเห็นนโยบายของจีนต่อไต้หวัน สถานภาพของจีนและไต้หวัน อีกทั้งเรื่องราวของไต้หวันซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีน

ตลอดจนเนื้อหาที่แสดงถึงความรักความภาคภูมิใจในชาติ แนวเพลงที่ได้รับความนิยมในยุคสมัยที่แตกต่างกันทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงวัฒนธรรมด้านเพลงที่แตกต่างกันดังกล่าวด้วย

รายการเกมตอบปัญหาของจีนก็เป็นอีกหนึ่งรายการบันเทิงที่น่าสนใจด้านวัฒนธรรม กล่าวคือ รายการ Joyful Gathering เป็นเกมตอบปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมจีน โดยมีผู้เข้าแข่งขันเป็นนักเรียนต่างชาติที่มีความรู้ภาษาจีน ส่วนอีกรายการ คือ Interactive Sunday ซึ่งมีเนื้อหาคำถามคำตอบที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมของจีนและได้ทุกวัน รายการบันเทิงทั้ง 2 รายการดังกล่าว จึงมีได้เพียงแต่ทำให้ผู้ชมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังเป็นสะพานเชื่อมทางวัฒนธรรมระหว่างจีนและสังคมอื่นๆ ด้วย

เนื้อหาที่เป็นการสร้างแบบอย่างแก่สังคมและให้กำลังใจมวลชน

เนื้อหาของรายการบันเทิงของจีนมีลักษณะเฉพาะคือ มีพลังในการปลุกเร้า สร้างแบบอย่างแก่สังคม รวมทั้งให้กำลังใจมวลชนด้วย ลักษณะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นชัดเจนในรายการสัมภาษณ์ศิลปิน (Artist's Life) แม้ว่าคำถามที่สัมภาษณ์ก็เป็นการพูดคุยเกี่ยวกับชีวประวัติและประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาเช่นรายการสัมภาษณ์ดาราทัวร์ไป แต่ความพิเศษของรายการสัมภาษณ์ของจีนอยู่ที่คุณค่าของสิ่งที่แฝงอยู่ในแนวคิดของผู้ถามและผู้ตอบ เนื้อหาสำคัญของบทสนทนาคือ การค้นหาทัศนคติ แนวคิด และอุดมการณ์ของศิลปินที่ได้รับเชิญมา ทัศนคติและความคิดอ่านของบุคคลเหล่านี้เป็นแนวทางที่มีคุณค่าในการชี้นำสังคมในแง่การสร้างกำลังใจแก่กันและกันในการทำงานหรือการดำรงชีวิต การเตือนสติให้ทุกคนทุ่มเทในการทำงานเพื่อความสำเร็จของตน ขณะเดียวกันก็ต้องรู้จักการให้และเสียสละเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ยังนำเสนอตัวอย่างผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อสังคมของบุคคลเหล่านี้ เช่นผลงานภาพยนตร์ที่มีแนวคิดในด้านจรรยาบรรณสังคม ซึ่งผลงานด้านสื่อมวลชนเหล่านี้และชื่อเสียงของศิลปินในวงการแสดงจะเป็นพลังในการผลักดันสังคมไปในด้านที่ดี เช่นการสร้างสำนักด้านการช่วยเหลือจุนเจือกันในสังคม การแบ่งปันความรักออกมาให้คนในสังคม ความสามัคคีของคนในชาติ และเนื่องจากบุคคลที่เชิญมาสนทนาในรายการเหล่านี้เป็นศิลปิน ดังนั้นการเลือกใช้ถ้อยคำและประโยคจึงมีความสละสลวยกินใจ และสามารถดึงดูดใจผู้ฟังให้คล้อยตามหรือเกิดอารมณ์ร่วมได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีรายการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ (Golden Years) ซึ่งมีเนื้อหาแนวทางของรายการใกล้เคียงกัน คือเป็นการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้สูงอายุที่ทางรายการเชิญมา เพื่อนำเสนอเรื่องราวชีวิตและประสบการณ์ ตลอดจนทัศนคติในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นแนวทางและแบบอย่างที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุคนอื่นๆ ในสังคมต่อไป เนื่องจากผู้ที่ได้รับเชิญมาในรายการเป็นผู้ที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่น่าสนใจ เช่นคู่สามีภรรยาวัย 76 ปี และ 83 ปี ซึ่งทำความฝันที่ต้องการเดินทางรอบประเทศจีนให้เป็นจริงในวัยดังกล่าวได้สำเร็จ เป็นต้น

อีกรายการหนึ่งคือ การสัมภาษณ์นักกีฬาที่ประสบความสำเร็จ (Time With Champs) เนื้อหาในรายการทำให้ได้รู้จักเบื้องหลังชีวิตของคนที่ประสบความสำเร็จ แนวคิด ทัศนคติ และหนทางสู่ความสำเร็จ ทำให้ผู้รับชมได้รับแนวทาง ได้เห็นแบบอย่าง และได้รับกำลังใจ ซึ่งมีพลังในการหล่อหลอมสังคมไปในทางที่ดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า เพลงที่นำเสนอในรายการมิวสิควิดีโอทาง CCTV-4 ยังมีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจประการคือ การนำเสนอเพลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะเหตุการณ์ไม่ปกติ เช่นในขณะเกิดวิกฤตการณ์โรคซาร์ระบาดอย่างหนักในจีนช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม 2546 มิวสิควิดีโอที่นำเสนอในขณะนั้น เป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่โดยมีเนื้อหากล่าวชื่นชมวีรบุรุษของสังคมซึ่งหมายถึงแพทย์และพยาบาลที่อุทิศตนอย่างหนักในการทำงานเพื่อมวลชน ลักษณะที่ปรากฏดังกล่าวแสดงให้เห็นรูปแบบรายการบันเทิงของจีนในปัจจุบันซึ่งมีบทบาทในการปลุกเร้าและให้กำลังใจมวลชนเพื่อฝ่าวิกฤตของประเทศร่วมกัน

4.3.4 เนื้อหารายการโฆษณา

รายการโฆษณาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ปรากฏในรูปแบบสปอตโฆษณา และมีอยู่ในเกือบทุกรายการ โดยเฉพาะรายการข่าว เนื้อหาและรูปแบบของสปอตโฆษณานั้นที่ตัวผลิตภัณฑ์สินค้ามากกว่ารูปแบบการดำเนินเรื่อง ทั้งนี้ เนื้อหาสปอตโฆษณาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ได้แก่ สปอตโฆษณาเมืองและมณฑลนำท่องเที่ยวของจีน สปอตโฆษณาการจัดนิทรรศการในประเทศ สปอตโฆษณารายการโทรทัศน์ของทางสถานีฯ และสปอตโฆษณาสินค้า องค์กร และบริการของภาคเอกชน ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทั้งยี่ห้อในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่

- รถยนต์ รถบรรทุก รถจักรยานยนต์
- วัสดุสร้างบ้าน ได้แก่ กระเบื้องมุงหลังคา ประตูไม้ ประตูอัลลอยด์
- เครื่องครัว และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือน
- ผลิตภัณฑ์อาหาร บะหมี่สำเร็จรูป นมสด เม็ดแต่ง น้ำผลไม้ ขนมอบัง
- เวชภัณฑ์และอาหารเสริม
- สุราต่างประเทศ และสุราจีน
- บุหรี่
- เสื้อผ้า
- โทรศัพท์มือถือ
- หน่วยงาน กลุ่มธุรกิจ ห้างร้าน ได้แก่ ธนาคาร โรงพยาบาล บริษัทประกันภัย บริษัทต่างชาติ ร้านอาหาร ศูนย์บริการด้านสุขภาพ
- สื่อสิ่งพิมพ์ที่ทางรายการจัดพิมพ์และวางจำหน่าย เช่น คู่มือทำอาหารที่จัดทำโดยรายการสาธิตทำอาหาร คู่มือเกี่ยวกับยาและการดูแลสุขภาพที่จัดทำโดยรายการการแพทย์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4

สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นหนึ่งในสถานีโทรทัศน์ทั้ง 12 ช่องของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง (CCTV) ของจีน สถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง (CCTV) เป็นสถานีโทรทัศน์ในกำกับของรัฐบาลจีน ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันรัฐบาลจีนจะผ่อนคลายความเข้มงวดในการควบคุมสื่อและให้เสรีภาพในการนำเสนอต่อสื่อมากขึ้น แต่ก็ยังมีอาจปฏิเสธได้ว่าสื่อมวลชนของรัฐยังถือเป็นเครื่องมือในการสื่อสารหรือเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลจีนกับประชาชนจีน เช่นเดียวกับที่ วิภา อุดมจันทร์ (2542) กล่าวถึงสถานภาพของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางของจีน (CCTV) ในยุคหลังเปิดประเทศว่ายังคงถือเป็นกระบอกเสียงของทางการ ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องการให้ทุกประโยคและทุกคำพูดเป็นตัวแทนเจตนารมณ์ของพรรคและคงความถูกต้องโดยสมบูรณ์

สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นช่องทางการสื่อสารหนึ่งที่รัฐบาลจีนใช้ในการสื่อสารกับคนเชื้อสายจีนในฮ่องกง มาเก๊า ไต้หวัน และ ชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลก ทั้งนี้ รายการส่วนหนึ่งเป็นรายการที่นำมาจากรายการปกติของสถานีโทรทัศน์ส่วนกลาง (CCTV) ที่ออกอากาศในประเทศจีน และรายการบางส่วนเป็นรายการที่ผลิตขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสารกับกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย การศึกษารูปแบบ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 จึงทำให้เห็นบทบาทหน้าที่และการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ในด้านต่างๆ ของสื่อมวลชนจีนตามนโยบายต่อสื่อมวลชนของรัฐบาลจีน และนโยบายในการสื่อสารกับผู้ชมเชื้อสายจีนภายนอกประเทศได้อย่างชัดเจน

สำหรับการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 จะใช้ทฤษฎีบทนิยามซึ่งเป็นทฤษฎีสื่อสารมวลชนที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละสังคมซึ่งมีอยู่ภายในกรอบกำหนดทางระบบการเมืองและเศรษฐกิจ ประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนจีนที่กล่าวถึงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ส่งผลต่อรูปแบบรายการโทรทัศน์และบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่แตกต่างกันในยุคก่อนและหลังเปิดประเทศ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และ ประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีดังนี้

5.1 บทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร

บทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารเป็นหน้าที่หลักอย่างหนึ่งของสื่อมวลชนในประเทศจีนนับแต่อดีตเป็นต้นมา รายการข่าวถือเป็นรายการหลักที่เป็นหัวใจของสังคมคอมมิวนิสต์จีนมาตั้งแต่ยุคก่อนเปิดประเทศ เพราะผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์มักใช้รายการข่าวเป็นช่องทางในการเผยแพร่ภาพการทำงานของพรรค คำสั่งสอนของผู้นำ ตลอดจนถ่ายทอดแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมือง จากผลการวิเคราะห์ประเภทรายการโทรทัศน์และสัดส่วนการนำเสนอรายการโทรทัศน์แต่ละประเภท ในบทที่ 4 พบว่าประเภทรายการข่าวมีสัดส่วนและปริมาณเวลาในการนำเสนอสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่ารายการข่าวยังคงถือเป็นรายการหลักของสื่อมวลชนในกำกับของรัฐบาลจีน และสื่อมวลชนจีนยังคงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกประเทศแก่ผู้ชม โดยเฉพาะเป็นความเคลื่อนไหวภายในประเทศ ซึ่งเป็นเนื้อหาข่าวที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอในปริมาณสูงที่สุด นั่นก็คือ ข่าวการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ผู้ชมได้ทราบความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าด้านการพัฒนาประเทศของรัฐบาลจีน รวมทั้งสถานการณ์ความเคลื่อนไหวรอบโลก ซึ่งเป็นเนื้อหาข่าวที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอในปริมาณสูงสุดเป็นอันดับสองรองจากข่าวการพัฒนาประเทศ

เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอข่าวที่ปรากฏทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังนำไปสู่ข้อค้นพบเกี่ยวกับคุณค่าข่าวตามความหมายของสังคมคอมมิวนิสต์ในจีนที่เปลี่ยนแปลงไป เนื้อหาข่าวทาง CCTV-4 แสดงให้เห็นว่ารายการข่าวของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันมิได้ให้ความสำคัญกับการนำเสนออุดมการณ์พรรค และคำสั่งสอนของผู้นำอย่างในอดีต ข่าวการเมืองในปัจจุบันเป็นการนำเสนอภารกิจทั้งในและนอกประเทศของผู้นำประเทศ ซึ่งมีปรากฏในช่วงต้นของรายการข่าวภูมิภาค และข่าวประจำวันบ้างเล็กน้อยเท่านั้น แต่จะให้ความสำคัญกับข่าวสารการพัฒนาประเทศและเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวในต่างประเทศ โดยเฉพาะสถานการณ์สำคัญที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจ เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและอิรัก กรณียานขนส่งอวกาศขององค์การนาซาระเบิด หรือสถานการณ์ ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเห็นการให้คุณค่าข่าวในด้านความรวดเร็ว ฉับไว ในการรายงานข่าวอีกด้วย การสัมภาษณ์สดและการ

วิเคราะห์สถานการณ์ ณ ต่างประเทศกลายเป็นกลวิธีการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันที่เป็นจุดดึงดูดผู้ชมอย่างดียิ่ง

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นเป็นไปตามนโยบายการเปิดเสรีแก๊สและเพื่อให้เชื้อต่อการแข่งขันกับสื่อในเวทีโลกตามนโยบายการปฏิรูปสื่อของพรรคคอมมิวนิสต์ หลักการดังกล่าวกล่าวถึงวัฒนธรรมการนำเสนอข่าวของจีนที่เปลี่ยนแปลงไป โดยจะนำเสนอกิจกรรมของผู้นำทางการเมืองเพียงเล็กน้อย แต่ให้เน้นการนำเสนอเนื้อหาข่าวด้านเหตุการณ์ในสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ เรื่องของมวลชน และให้เพิ่มคุณลักษณะของข่าวที่สอดคล้องกับความเป็นจริง มีพลังในการดึงดูดและโน้มน้าวใจแทนการนำเสนอในแบบเดิมๆ ข่าวในยุคปัจจุบันควรมีบทบาทในการชี้นำสังคมที่ถูกต้อง คือเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของมวลชน สร้างความเข้าใจต่ออุดมการณ์ความตั้งใจของพรรค และขณะเดียวกันก็นำเสนอเสียงสะท้อนของประชาชน นำเสนอข่าวที่มีคุณค่าและเป็นเรื่องใกล้ตัวมวลชน (<http://www.chinesenewsnet.com>) คำกล่าวข้างต้นแสดงบทบาทใหม่ของสื่อมวลชนจีนในการนำเสนอข่าวที่พลิกผันจากการให้คุณค่าข่าวของสื่อในแบบสังคมนิยมจนแทบไม่เห็นร่องรอยเดิม

ผลการศึกษารูปแบบการนำเสนอและเนื้อหารายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนเน้นหนักความสำคัญด้านการรายงานข่าวให้มีความสมบูรณ์ รวดเร็ว และน่าสนใจติดตาม เห็นได้จากรูปแบบรายการข่าวที่มีความหลากหลาย ซึ่งนอกจากการรายงานข่าวประจำวันโดยทั่วไปแล้ว ยังมีการนำรูปแบบสารคดีเชิงข่าว การรายงานพิเศษ และการวิเคราะห์ข่าว เข้ามาใช้ในการรายงานข่าวที่ต้องการนำเสนอรายละเอียดที่หลากหลายให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ CCTV-4 ยังจัดให้มีการนำเสนอข่าวตลอดทั้งวัน ผู้ชม CCTV-4 จะได้รับข้อมูลข่าวสารสำคัญๆ ทุกต้นชั่วโมง และได้รับชมรายการข่าวความยาว 30 นาที ทุกช่วงของวัน แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญด้านปริมาณข่าวของทางสถานีฯ

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นสอดคล้องกับบทความในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ของจีนหลายบทที่กล่าวถึงนโยบายการปล่อยเสรีด้านสื่อในจีนที่เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน เห็นได้จากสื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวตามการวินิจฉัยของตนเอง โดยผ่านขั้นตอนการกลั่นกรองเนื้อหาข่าวก่อนออกอากาศน้อยลงกว่าในอดีต การรายงานข่าวทางสถานีโทรทัศน์นิยมใช้รูปแบบการสัมภาษณ์และการรายงานสด สื่อสิ่งพิมพ์สามารถรายงานผลของเหตุการณ์ระเบิดหรืออุบัติเหตุได้ทันทีหลังเกิดเหตุการณ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในยุคการปฏิรูปสื่อของจีน

(<http://www.chinesenewsnet.com>) ทั้งนี้ เป็นผลมาจากความต้องการพัฒนาประสิทธิภาพการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมที่นิยมรับชมรายการข่าวสูงเป็นอันดับหนึ่ง (<http://www.cjr.com>) ตัวอย่างการรายงานข่าวแบบเกาะติดสถานการณ์สงครามการโจมตีอิรักของสหรัฐอเมริกาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-1, CCTV-4, และ CCTV-9 ในรูปแบบการรายงานสดตลอดช่วงของเหตุการณ์โดยเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์กว่า 2,000 คนเป็นที่ถูกใจของผู้ชมจำนวนมาก ทำให้จำนวนผู้ชมของสถานีฯ เพิ่มขึ้นถึง 28 เท่า (<http://www.cjr.com>)

รูปแบบการนำเสนอรายการข่าวที่มีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยเฉพาะรูปแบบการนำเสนอข่าวต่างประเทศ เช่นการสัมภาษณ์สดทางโทรศัพท์ การวิเคราะห์ข่าวหรือรายงานตรงโดยผู้สื่อข่าวที่ประจำอยู่ ณ ต่างประเทศ และการถ่ายทอดสัญญาณผ่านดาวเทียม นอกจากนี้ ยังมีการรายงานความคืบหน้าของสถานการณ์อย่างทันทั่วที่เป็นระยะๆ เช่นกรณีการรายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์วางระเบิดสถานบันเทิงในประเทศโคลัมเบีย หรือการรายงานและวิเคราะห์สถานการณ์สงครามระหว่างอิรักและสหรัฐอเมริกาตลอด 24 ชั่วโมงในช่วงสถานการณ์ตึงเครียดระหว่างเดือนมีนาคม 2546 ลักษณะการนำเสนอข่าวเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบทบาทหน้าที่ในการรายงานข้อมูลข่าวสารสู่ระดับสากลมาตราบฐานสากล เช่นเดียวกับสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศอื่นๆ ในเวทีโลกที่มีความหลากหลาย รวดเร็ว ฉับไว ใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่มีความทันสมัย

5.2 เป็นช่องทางของรัฐบาลในการแถลงนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ

หากดูจากสัดส่วนการนำเสนอรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ข้างต้น จะพบว่ารายการข่าวเป็นรายการหลักของทางสถานีฯ และหากพิจารณาต่อถึงเนื้อหาและสารที่ได้รับจากข่าว ทำให้เห็นชัดเจนว่าข่าวทุกๆ ด้านจะกล่าวถึงนโยบายของรัฐบาลจีน ซึ่งมีทั้งนโยบายภายในประเทศ นโยบายและท่าทีต่อนานาชาติ รวมทั้งนโยบายจีนเดียวที่จีนยืนหยัดมั่นคง ทั้งนี้ รัฐบาลจีนแถลงนโยบายต่างๆ ผ่านรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 โดยเฉพาะในรายการข่าวเพื่อนำเสนอต่อผู้ชมเชื้อสายจีน ดังนี้

5.2.1 นโยบายการพัฒนาประเทศ

สิ่งที่ผู้ชมได้รับจากการรับชมข่าวของ CCTV-4 คือการได้เห็นวาระรัฐบาลจีนมีนโยบายหลักที่ชัดเจนในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ อย่างไรบ้าง และรัฐบาลจีนกำลังหันหัวเรือไปในทิศทางใด ทั้งนี้ สามารถเห็นได้จากการ ดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่การเตรียมโครงสร้างสังคมที่แข็งแกร่ง โดยการสร้างปัจจัยพื้นฐานด้านการสาธารณสุขูปโภคให้ครบครสมบูรณ์ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การดำเนินโครงการด้านสาธารณสุขูปโภคของรัฐกว่า 60 โครงการเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตแก่ประชาชน โครงการทางลำเลียงน้ำจากทางใต้ของจีนขึ้นไปทางเหนือของประเทศเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำหลากทางใต้และน้ำแล้งทางเหนือ หรือการสร้างรถไฟฟ้าที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงในนครเซี่ยงไฮ้เพื่อลดระยะทางระหว่างเมืองรอบๆ เซี่ยงไฮ้ เป็นต้น โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนในสังคมสู่ระดับสากล ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

ส่วนในด้านเศรษฐกิจ เนื้อหาข่าวเศรษฐกิจที่ปรากฏทาง CCTV-4 ทำให้เห็นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในมหภาค โดยการพัฒนาขนาดมหึมาต่างๆ ให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค เพื่อพัฒนาจุดเด่นของแต่ละแห่งและนำมารวมเป็นจุดแข็งด้านเศรษฐกิจของประเทศในเวทีโลกต่อไป เช่นโครงการพัฒนาเมืองท่าทางเศรษฐกิจในมณฑลกว่างตุง การพัฒนาจุดแข็งด้านทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติของเมืองเซินเจิ้น (Shenzhen) การพัฒนาขนาดมหึมาของ Ningxia ให้เป็นแหล่งกลั่นกรองของประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเน้นการสนับสนุนการลงทุนของชาวต่างชาติและระดมทุนจากนอกประเทศ ซึ่งเห็นได้จากการนำเสนอข่าวการขยายการลงทุนของบริษัทธุรกิจข้ามชาติ ซึ่งได้แสดงทัศนคติต่อการลงทุนในจีนในแง่บวกมากๆ ในปริมาณและความถี่สูงกว่าข่าวเศรษฐกิจอื่นๆ ตลอดจนสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศด้วย โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา

ทั้งนี้ การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจถือเป็นหัวใจหลักของแนวทางการปฏิรูปสังคมและเศรษฐกิจของผู้นำยุคปัจจุบัน เนื้อหาข่าวทาง CCTV-4 นำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลจีนดังกล่าวอยู่เสมอ ที่สำคัญและชัดเจนที่สุด คือนโยบายการสร้างสังคมกินดีอยู่ดีในรายการข่าวความยาว 30 นาที และ 60 นาทีที่ออกอากาศในช่วงเช้า ช่วงกลางวัน ช่วงเย็น และช่วงดึกของรายการจะต้องนำเสนอรายงานพิเศษชุด “สู่เป้าหมายกินดีอยู่ดี” (Ben Xiao Kang) ที่มีเนื้อ

หากกล่าวถึงความหมายและวิธีการสร้างสังคมที่ดีอยู่ดี เช่นการพัฒนาประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพอยู่เสมอ ภาพประชาชนจีนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นต้น การสร้างสังคมที่ดีอยู่ดีเป็นนโยบายที่ผู้นำจีนประกาศเป็นเป้าหมายอย่างชัดเจนที่จะดำเนินการในช่วง 20 ปีแรกของศตวรรษนี้ในการประชุมสมัชชาพรรคสมัยที่ 16 เพื่อถ่ายโอนอำนาจจากผู้นำรุ่นที่ 3 ไปยังรุ่นที่ 4 ซึ่งมีนายหูจิ่นเทาเป็นแกนนำ มีรายละเอียดคือ ประชากรทั้งประเทศจะต้องร่วมพลังกันเพื่อช่วยกันสร้างสังคมให้มีลักษณะสมัยใหม่ และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมสู่ระดับมาตรฐานสากล (www.gwm.com) นอกจากนี้ ในด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ตั้งเป้าจำนวนรายได้เฉลี่ยต่อหัวในปี 2548 ไว้ที่ 1,130 เหรียญสหรัฐ และเพิ่ม เป็น 1,600 ล้านเหรียญสหรัฐในปี 2553 ทั้งนี้ พรรคมีความมุ่งหมายในการสร้างสังคมที่ดีอยู่ดีที่ภายใต้ลัทธิสังคมนิยมและระบบเศรษฐกิจการตลาดให้สำเร็จเป็นรูปธรรมในปี 2563 หรือในอีก 17 ปีข้างหน้า (www.cctv.com) เนื้อหาข่าวที่นำเสนอด้านการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจทาง CCTV-4 กล่าวถึงนโยบายหลักดังกล่าวนี้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ เนื้อหาข่าวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังแสดงให้เห็นนโยบายการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของรัฐบาลจีน ข่าววัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญต่อการรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมทั้งหมดของประเทศเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลด้านวัฒนธรรมที่สำคัญของจีนในการเก็บรักษาและเผยแพร่ต่อไป ทั้งนี้เห็นได้จากการจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมจีนซึ่งเป็นโครงการด้านวัฒนธรรมของรัฐบาลจีนที่กำลังจัดทำอยู่ หรือการดำเนินการปฏิสังขรณ์สถานที่ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอยู่เสมอ เช่นพระราชวัง วัด อาราม ทำให้เห็นน้ำหนักการให้ความสำคัญด้านวัฒนธรรมของรัฐบาลจีน อีกทั้งการใช้วัฒนธรรมเป็นสะพานสัมพันธ์ไมตรีระหว่างจีนและสังคมโลกด้วย เช่นข่าวการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศเสมอๆ

ในด้านการท่องเที่ยวก็เช่นกัน เนื้อหาข่าวท่องเที่ยวทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แม้จะมีได้นำเสนอในปริมาณสูงมากหากเทียบกับข่าวด้านอื่นๆ แต่ก็ยังเป็นช่องทางให้เห็นนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจีนอย่างต่อเนื่อง โดยเห็นได้จากการดำเนินการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวเดิมและจัดทำแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ในภูมิภาคต่างๆ เช่นโครงการจัดทำมณฑลไห่หนาน (Hai Nan) ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจีน แผนการสร้างมณฑลกวางตุ้ง เกาะมาเก๊า และเกาะฮ่องกงให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชีย เป็นต้น

เนื้อหาข่าวทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นบทบาทของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในการเป็นช่องทางการแถลงนโยบายภายในประเทศและแสดงทิศทางพัฒนาประเทศของรัฐบาลจีนได้

ชัดเจนยิ่งนัก ซึ่งทิศทางที่สำคัญของรัฐบาลจีนคือ การพัฒนาประเทศและนำประเทศไปสู่ความทันสมัยในทุกๆ ด้านทิศทางดังกล่าวเห็นได้จากปริมาณการนำเสนอข่าวการพัฒนาประเทศในปริมาณสูงสุด นอกจากนี้ ชาววัฒนธรรม ชาวเศรษฐกิจ หรือแม้แต่ข่าวท่องเที่ยวล้วนมีปริมาณการนำเสนอสูงกว่าข่าวการเมืองทั้งสิ้น ทำให้เห็นบทบาทของสื่อมวลชนจีนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชัดเจนกว่าบทบาทด้านการเมืองอย่างในอดีตเป็นอันมาก ทั้งนี้ เป็นผลมาจากนโยบายและทิศทางการบริหารประเทศที่เปลี่ยนไปของรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์นั่นเอง ซึ่งสื่อมวลชนจีนเป็นช่องทางสำคัญในการแสดงนโยบายและทิศทางดังกล่าว

5.2.2 นโยบายระหว่างประเทศและการแสดงจุดยืนของจีนในเวทีโลก

ภายหลังการเปิดประเทศ จีนเร่งพัฒนาและยกสถานะของตนในเวทีโลก ทั้งนี้ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จีนมีนโยบายและท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างตรงกันข้าม รัฐบาลแห่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีนโยบายสร้างความสัมพันธ์อันดีและสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกับทุกประเทศ เป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และไม่ก้าวก่ายกิจการภายในของประเทศอื่น โดยจะไม่สนับสนุนประเทศมหาอำนาจในการรุกรานอธิปไตยของประเทศหนึ่งประเทศใด (Zhong Xin, 2002) เนื้อหาข่าวต่างประเทศทาง CCTV-4 คงจะยืนยันและอธิบายท่าทีและนโยบายด้านต่างประเทศของจีนได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างกรณีความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและอิรักที่บานปลายไปสู่การทำสงครามในเดือนมีนาคม 2546 ชาวต่างประเทศกรณีอิรักทำให้เห็นที่ท่าทีชัดเจนของจีนในการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และที่สำคัญคือไม่สนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามรุกรานอิรัก ทั้งนี้ จีนประกาศจุดยืนของตนพร้อมทั้งเรียกร้องให้ทุกฝ่ายดำเนินการตามมติขององค์การสหประชาชาติ ตัวอย่างดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นบทบาทของสื่อระหว่างประเทศในกำกับของรัฐบาลจีนในการเป็นช่องทางแสดงจุดยืนและท่าทีของจีนต่อสังคมโลกได้อย่างชัดเจน

5.2.3 นโยบายจีนเดียวและการรวมไต้หวัน

ผู้ชมชาวไต้หวันเป็นกลุ่มผู้ชมเป้าหมายหลักกลุ่มหนึ่งของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 รัฐบาลจีนจึงใช้สถานีระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารกับผู้ชมชาวไต้หวันโดยตรง รวมทั้งนำเสนอเรื่องไต้หวันต่อผู้ชมชาวจีนทั่วโลก เห็นได้จากการจัดทำรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไต้หวันโดยเฉพาะเพื่อมุ่งผู้ชมชาวไต้หวัน CCTV-4 จึงเป็นกระบอกเสียงสำคัญของรัฐบาลจีนที่ใช้ในการส่งผ่านนโยบายของจีนต่อปัญหาไต้หวัน โดยเฉพาะการรวมไต้หวันเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจีนโดยสันติวิธี

นับแต่ปี 1979 ภายใต้การนำของผู้สำเร็จเสี่ยวผิงเป็นต้นมา รัฐบาลจีนยึดคตินโยบายจีนเดียวและจุดยืนในการรวมไต้หวัน ทั้งนี้ จีนใช้ความพยายามทุกด้านอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การรวมไต้หวันสำเร็จลุล่วงด้วยสันติวิธี (www.cctv.com/taiwan/20021228/100205.shtml) ทั้งนี้ รายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ทุกรายการล้วนมีเนื้อหาที่สอดคล้องและรับใช้คตินโยบายดังกล่าว โดยเป็นช่องทางหนึ่งในการสื่อสารระหว่างรัฐบาลจีนกับชาวไต้หวันและคนจีนโพ้นทะเลทั่วโลกเพื่อสร้างความเข้าใจต่อเจตนารมณ์ของจีนในการดำเนินนโยบายจีนเดียว สร้างความรู้สึกผูกพันอันดีที่พี่น้องกับชาวไต้หวัน และสร้างความมั่นใจแก่ชาวไต้หวันในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของจีน เห็นได้จากเนื้อหารายการที่นำเสนอเกี่ยวกับประเทศไต้หวันไม่ว่าจะเป็นเรื่องนโยบายต่อไต้หวันของรัฐบาลจีนที่นำเสนอผ่านรายการข่าว หรือรายการสารคดีและรายการบันเทิงเกี่ยวกับไต้หวัน เนื้อหาในรายการเหล่านี้ นำเสนอจุดร่วมด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวจีนและชาวไต้หวันเพื่อแสดงให้เห็นว่าสังคมเมืองของจีนและไต้หวันมีระดับความเจริญที่ใกล้เคียงกัน เพื่อดึงดูดให้ชาวไต้หวันเข้ามาอยู่อาศัยและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจีนได้อย่างมั่นใจ นอกจากนี้ในด้านวัฒนธรรมจีนและไต้หวันล้วนมีความใกล้เคียงกัน เนื่องจากมาจากแหล่งอารยธรรมของบรรพบุรุษเดียวกัน เนื้อหาที่แสดงถึงจุดร่วมทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าว มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้สึกอันดีแก่ชาวไต้หวันต่อประเทศจีน ทั้งต่อรัฐบาลและประชาชนชาวจีน

เนื้อหาที่พบในรายการเกี่ยวกับไต้หวันอีกด้านหนึ่ง คือการสร้างเชื่อมั่นและดึงดูดใจให้นักธุรกิจชาวไต้หวันเข้ามาลงทุนในจีน เห็นได้จากรายการบริการข้อมูลที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนหรือประชาชนทั่วไปที่ต้องการเข้ามาติดต่อหรือย้ายถิ่นฐานมาอยู่ที่จีนขึ้น โดยเฉพาะ เช่นรายการที่นำเสนอตัวอย่างบุคคลชาวไต้หวันที่เข้ามาลงทุนและสร้างครอบครัวในจีนเพื่อให้เห็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จของชาวไต้หวันในประเทศจีนในสาขาอาชีพต่างๆ ถือเป็นรูปแบบการโฆษณาชวนเชื่ออย่างหนึ่งของรัฐบาลจีนผ่านทางรายการของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของ CCTV-4 ในการเป็นช่องทางสำคัญที่รัฐบาลจีนใช้ในการสื่อสารเพื่อส่งผ่านนโยบายต่อไต้หวันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังถือเป็นบทบาทสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมในการโน้มน้ำหนักและหล่อหลอมสังคมไปในทิศทางที่พึงปรารถนาพร้อมกัน นั่นก็คือการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ผู้นำประเทศได้วางไว้

ลักษณะเด่นประการสุดท้ายที่แสดงถึงภาระหน้าที่ของ CCTV-4 ที่มีต่อรัฐบาลจีนในด้านนโยบายการรวมไต้หวัน คือ การเลือกเนื้อหาที่รวมในรายการด้านไต้หวันที่แสดงถึงความรู้สึกและ

ความต้องการในการรวมประเทศว่าเป็นความปรารถนาร่วมกันของประชาชนชาวจีนทั่วประเทศ การเลือกใช้ถ้อยคำที่ตอกย้ำว่าชาวจีนและชาวไต้หวันเป็นพี่น้องร่วมสายเลือดและร่วมบรรพบุรุษเดียวกัน เป็นการสร้างความชอบธรรมแก่นโยบายดังกล่าว อีกทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางด้านความรู้สึกและการยอมรับนโยบายจีนเดียวดังกล่าวต่อชาวไต้หวันอีกด้วย

5.3 เป็นเวทีสาธารณะเพื่อการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคม

รายการสาระความรู้และรายการบันเทิงที่นำเสนอในรูปแบบการสนทนาอภิปรายและสัมภาษณ์ ล้วนแสดงให้เห็นบทบาทของสื่อในการเป็นเวทีสาธารณะที่เปิดให้ทั้งภาครัฐและเอกชนได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้ พบว่ารายการโทรทัศน์ของ CCTV-4 มักเปิดให้ผู้ชมในห้องส่งและผู้ชมที่บ้านมีส่วนร่วมในการซักถาม แสดงความรู้สึก และแสดงความคิดเห็น ในตอนท้ายรายการ โดยเฉพาะรายการสนทนาและอภิปราย รวมทั้งรายการสัมภาษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นบทบาทของสื่อมวลชนจีนในการเป็นเวทีสาธารณะเพื่อการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้นำเสนอและผู้ชม และรูปแบบการนำเสนอรายการโทรทัศน์แบบมีปฏิกริยาตอบกลับของ CCTV-4

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า เวทีสาธารณะที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ของ CCTV-4 มิใช่เวทีสาธารณะเพื่อการถกเถียงอภิปรายหรือวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองหรือนโยบายของรัฐ หากแต่เป็นเวทีสำหรับการระดมกำลังความคิดของมวลชนเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศ โดยมีประชาชนจากสาขาอาชีพต่างๆ ฝ่ายละประมาณ 2-3 คน มาร่วมรายการเพื่อสนทนาและอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่นำเสนอ ซึ่งมีทั้งรายการที่นำเสนอประเด็นระดับประเทศและระดับหน่วยย่อยในสังคม นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางให้ภาครัฐและภาคประชาชนได้ประสานความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารประเทศต่างๆ ที่สำคัญคือ ด้านการพัฒนาประเทศ โดยรายการจะเป็นช่องทางให้ภาครัฐได้ชี้แจงรายละเอียดโครงการต่างๆ และเปิดให้ประชาชนซักถามข้อสงสัย เช่น คำถามที่ถามผู้รับผิดชอบสร้างเส้นทางลำเลียงน้ำจากทางใต้ของจีนไปใช้ทางเหนือ ซึ่งถามว่า “เหตุใดโครงการสร้างทางลำเลียงน้ำจึงล่าช้า” เป็นต้น ซึ่งผู้รับผิดชอบของภาครัฐได้ชี้แจงเหตุผลแก่ประชาชนต่อไป

นอกจากบทบาทของสื่อในการเป็นเวทีสาธารณะเพื่อระดมความคิดของมวลชนเพื่อการพัฒนาประเทศแล้ว รายงานบันทึกทาง CCTV-4 ยังมีบทบาทในการเป็นเวทีเพื่อปลูกฝังสร้างกำลังใจและแบบอย่างที่ดีแก่สังคมอีกด้วย บทบาทดังกล่าวปรากฏผ่านรูปแบบรายการสัมภาษณ์บุคคลที่มีคุณสมบัติที่น่ายกย่องเป็นแบบอย่างให้เจริญรอยตาม หรือโน้มน้าวให้คล้อยตาม เช่น ผู้สูงอายุที่ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าถือเป็นแบบอย่างแก่ผู้สูงอายุทั่วไป ศิลปินที่ทำงานเพื่อมวลชนด้วยความทุ่มเท เสียสละ และมีจิตสำนึกในการแบ่งปันแก่สังคม รวมทั้งการให้แนวคิดที่เป็นการสร้างกำลังใจในการทำงานและการดำเนินชีวิตแก่คนในสังคม และตัวอย่างนักกีฬาที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความมุ่งมั่นอดสาหัส มีความเข้มแข็งในการต่อสู้ ล้วนถือแนวคิดที่เป็นแบบอย่างที่มีพลังในการหลอมรวมจิตใจของคนในสังคมให้ตั้งมั่นอยู่ในแนวทางแห่งคุณค่าทางสังคมตามที่สื่อนำเสนอ ทั้งนี้ ทักษะคติและประสบการณ์ของบุคคลเหล่านี้กลายเป็นพลังสำคัญในการชี้นำสังคมให้เดินตามสร้างกำลังใจให้ต่อสู้ฝ่าฟัน และมีสำนึกเรื่องการเสียสละ แบ่งปันแก่สังคม ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งที่ปรากฏในรายงานบันทึกของ CCTV-4

5.4 เป็นช่องทางในการสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงกับสังคมโลก

สื่อมวลชนเป็นยานพาหนะสำคัญที่รัฐบาลจีนใช้ในการเปิดประเทศ (Peter Dunnett, 1990) คำกล่าวนี้สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้จากรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เป็นเช่นหน้าต่างบานใหญ่ที่เปิดให้ภายนอกมองเห็นจีนในมุมต่างๆ รายการสาระความรู้ของจีนเกือบทั้งหมดนำเสนอในรูปแบบสารคดีเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับสังคมจีน การวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะภาพประเทศจีนในปัจจุบันเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจหรือสร้างความจริงเกี่ยวกับประเทศจีนในใจผู้ชมตามที่รัฐบาลต้องการนำเสนอต่อผู้ชมชาวจีนภายนอกประเทศ

เนื้อหารายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ทำให้ผู้ชมรู้จักและเข้าใจสังคมจีนได้เป็นอย่างดี จุดเน้นที่ CCTV-4 ต้องการสร้างความเข้าใจต่อผู้ชมภายนอกคือ *ประเทศจีนและสังคมจีนได้เปลี่ยนแปลงแล้ว และเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ในทางที่พัฒนาขึ้น และในทางที่เจริญขึ้น* ทั้งนี้ สามารถเห็นได้จากสารคดีที่นำเสนอสภาพบ้านเมืองของจีน มักจะนำเสนอให้เห็นสภาพบ้านเมืองในปัจจุบันที่มีความเจริญและทันสมัย สวยงามและน่าอยู่ โดยมีการเปรียบเทียบกับอดีตให้เห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างผิดหูผิดตา คนในสังคมจีนปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างจาก

ประชาชนในสังคมเมืองที่มีความเจริญทั้งหลาย สิ่งที่ยังบอกได้เป็นอย่างดี คือแฟชั่นและรสนิยมการบริโภคของคนที่ยืนแสดงถึงรสนิยมสมัยใหม่ เช่น การแต่งกาย ทรงผม ความนิยมในการรับประทานอาหารนอกบ้าน เป็นต้น

คุณภาพชีวิตของคนในสังคมจีนที่ดีขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการสร้างสังคมกินดีอยู่ดีของรัฐบาลจีน ส่งผลให้ประชากรจีนมีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขลักษณะยิ่งขึ้น รวมทั้งมีอายุขัยยืนยาวขึ้น ความเข้าใจโดยรวมต่อการสร้างสรรค์สังคมจีนให้มีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วเกิดจากความร่วมมือของภาครัฐและประชาชน โดยรัฐบาลเป็นผู้วางแนวทางการพัฒนาประเทศและสังคม ส่วนประชาชนทั้งประเทศก็มีหน้าที่ช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รายการส่วนหนึ่งของ CCTV-4 ทำให้เห็นภาพความร่วมมือและการมีสำนึกในการสร้างสรรค์สังคมแบบสังคมนิยมของประชาชนจีน เช่นการระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมหรือแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในรายการสนทนาและอภิปรายระหว่างภาครัฐและประชาชน หรือในระหว่างประชาชนจากหลายสาขาอาชีพ

นอกจากนี้ ยังมีรายการที่น่าเสนอให้เห็นการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวิทยาการด้านการแพทย์ ซึ่งต้องการแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเจริญ โดยเฉพาะความเจริญด้านวัตถุซึ่งจีนเองก็คิดค้นอย่างไม่หยุดยั้ง แต่แนวคิดการพัฒนาของจีนเป็นแนวคิดที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ นั่นก็คือการพัฒนาด้านวัตถุควบคู่ไปกับด้านจิตใจ โดยเฉพาะการปรับสมดุลย์ของชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติ รายการสารคดีด้านการแพทย์ของจีนเน้นแนวการรักษาสุขภาพโดยใช้สมุนไพร พืชผักตามวิถีธรรมชาติ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และการรักษาระดับจิตใจให้แจ่มใสปกติมากกว่าการใช้ยาปฏิชีวนะ การรักษาแบบสมัยใหม่ของจีนก็คือ การใช้ประโยชน์จากรู้จักธรรมชาติของร่างกายประยุกต์เข้ากับวิทยาการด้านการแพทย์สมัยใหม่ ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์ที่มีชื่อเสียงของจีนต่างเข้าใจหลักการนี้เป็นอย่างดี ในด้านแฟชั่นทันสมัยที่ได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งจากตะวันตกก็เช่นกัน แนวคิดในการออกแบบเสื้อผ้าเครื่องประดับของจีนมีส่วนที่น่ากระแสมความนิยมมาผสมผสานเข้ากับธรรมชาติ แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของคนจีนจึงดึงกลับไปอยู่กับธรรมชาติเสมอ เนื้อหาในรายการดังกล่าวนี้ ทำให้เข้าใจสังคมจีนในด้านที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นว่ามีได้กระโจนใส่ความเจริญด้านวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่คำนึงถึงการรักษาสมดุลย์ระหว่างธรรมชาติกับชีวิตด้วย และนี่คือลักษณะเฉพาะของแนวคิดแบบตะวันออกของจีน

5.5 เป็นช่องทางเผยแพร่วัฒนธรรมจีนและสร้างความรู้สึกร่วมทางชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

รายการที่มีเนื้อหาด้านวัฒนธรรมปรากฏในรายการโทรทัศน์ทุกประเภททางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในรายการข่าวแสดงให้เห็นนโยบายและการให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมจีนของรัฐบาล อีกส่วนปรากฏอยู่ในรายการสารคดีซึ่งเป็นประเภทรายการที่มีเนื้อหาด้านวัฒนธรรมปรากฏอยู่มากที่สุด เนื่องจากเป็นรายการประเภทสาระความรู้ที่สามารถให้รายละเอียดของเรื่องที่น่าสนใจได้เป็นอย่างดี และอีกส่วนหนึ่งปรากฏอยู่ในรายการบันเทิง เนื้อหาด้านวัฒนธรรมในรายการโทรทัศน์ของ CCTV-4 ทั้งหมดเป็นภาพวัฒนธรรมจีนที่เผยแพร่สู่สายตาผู้ชมนอกประเทศ เนื้อหาเหล่านี้เน้นย้ำคุณค่าทางวัฒนธรรมของจีนให้เห็นว่าเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่และมีความหลากหลายมาก เนื้อหาอีกส่วนหนึ่งที่เผยแพร่วัฒนธรรมสู่คนเชื้อสายจีนนอกประเทศจึงมีนัยยะสำคัญในการสร้างความรู้สึภาคภูมิใจของคนจีนทั่วทุกมุมโลก เป็นความรู้สึกราชาตินิยมของผู้ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน

การเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นหน้าที่สำคัญของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 สิ่งที่ยุทธการโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอคือ ภาพความยิ่งใหญ่ของวัฒนธรรมจีนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 5,000 ปี เนื้อหาด้านวัฒนธรรมของจีนจึงมีความหลากหลายมากและกระจายอยู่ในรายการสารคดีหลายรายการ ได้แก่เนื้อหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับศิลปะงานฝีมือ ศิลปะการแสดง วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา และดนตรี รายการดังกล่าวมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ผู้ชมรู้จักวัฒนธรรมจีนเก่าแก่ที่สืบทอดมา เข้าใจความหมายของประเพณีที่ยังถือปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน อีกทั้งเห็นภาพของวัฒนธรรมบางส่วนที่หลอมรวมเข้ากับอิทธิพลวัฒนธรรมจากภายนอก และมีส่วนสำคัญในการต่อยอดถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษส่งผ่านมาเหล่านี้ให้มีการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป เช่นเนื้อหาที่น่าสนใจเรื่องศิลปะการเชิดมังกรของจีน นำเสนออยู่หลายด้านด้วยกัน เช่นในภาพข่าวเป็นการแสดงที่ขาดไม่ได้ในเทศกาลเฉลิมฉลองของจีน ในรายการบันเทิงนำเสนอให้ชมเพื่อความสนุกสนานตื่นเต้น ตื่นใจ เช่นการแข่งขันการเชิดมังกรระหว่างมณฑล บรรยายภาคการแข่งและการแข่งขันมีความสนุกสนานมาก ส่วนในรายการวัฒนธรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะการเชิดมังกรทำให้รู้จักที่มาโดยสังเขป และเกร็ดความรู้เกี่ยวกับศิลปะดังกล่าว เช่น จังหวัดการตีกลองในการเชิด และการกล่าวถึงการฝึกสอนการเชิดมังกรแก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป รายการวัฒนธรรมของ CCTV-4 จึงให้ทั้งความรู้และความบันเทิงซึ่งเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ดียิ่ง

อย่างไรก็ตาม นโยบายสำคัญของรายการวัฒนธรรมทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีบทบาทสำคัญอีกด้านอยู่คือการสร้างความรู้สึกร่วมของชนชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ความหมายนี้แฝงอยู่ในรายการที่นำเสนอด้านวัฒนธรรมหลายรายการ ที่ชัดเจนที่สุดคือเนื้อหาในเพลงประกอบมิวสิกวิดีโอและเพลงพื้นบ้านในรายการบิกินกะบันเทิงที่มีเนื้อหากล่าวถึงความรักชาติและความภูมิใจในชนชาติที่ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ ยังเห็นได้จากการเลือกใช้ถ้อยคำในการนำเสนอที่มักกล่าวถึงความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของจีนที่สืบทอดมายาวนาน ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของชาติจีน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าจากการที่จีนมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากชนชาติอื่นๆ คือการที่มีชาวจีนโพ้นทะเลและคนเชื้อสายจีนกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก จนมีคำกล่าวขานว่า “มีคนจีนโพ้นทะเลอยู่มากชนิดพระอาทิตย์ไม่ตกดิน” สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เคยกล่าวว่ามีผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลและคนเชื้อสายจีนที่รับชมรายการของทางสถานีฯ อยู่ทั่วโลกกว่า 50 ล้านคน ลักษณะพิเศษของจีนดังกล่าว ทำให้ CCTV-4 มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการใช้วัฒนธรรมเป็นสะพานสร้างความรู้สึกร่วมและความภาคภูมิใจในเชื้อชาติของผู้ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งกลายเป็นพลังในการหลอมรวมความรู้สึกชาตินิยมและความเป็นหนึ่งเดียวของคนเชื้อสายจีนทั่วทุกมุมโลกโดยมีสื่อโทรทัศน์ระหว่างประเทศเป็นสื่อกลางเชื่อมโยง

5.6 เป็นช่องทางหารายได้จากรายการโฆษณา

ปัจจุบันสื่อมวลชนในจีนมีลักษณะเป็นสื่อเชิงพาณิชย์มากขึ้นจนแทบจะไม่แตกต่างจากสื่อในประเทศทุนนิยมทั้งหลาย แม้แต่สถานีโทรทัศน์ส่วนกลางซึ่งมีสถานะเป็นสื่อในกำกับของรัฐบาลก็กำลังพัฒนารูปแบบการผลิตรายการให้มีลักษณะเป็นสื่อเชิงพาณิชย์ยิ่งขึ้นเกือบทุกช่องสถานี ยกเว้นสถานีโทรทัศน์ CCTV-1 และ CCTV-6 มีลักษณะคือสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางจะมีให้เงินทุนในการผลิตรายการ แต่จะให้ผู้ผลิตรายการเป็นผู้หาเงินทุนจากบริษัทโฆษณาจากภายนอกเอง ทางสถานีฯ เป็นเพียงผู้จัดสรรเวลาการออกอากาศรายการโทรทัศน์และโฆษณา ปัจจุบันมีรายการโทรทัศน์ทาง CCTV เพียง 2 รายการที่พัฒนามา ใช้รูปแบบดังกล่าวอย่างเต็มตัว โดยที่ทางสถานีฯ มิได้ให้เงินทุนสนับสนุนในการผลิตรายการเลย ส่วนรายการอื่นยังคงได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนการผลิตบางส่วนจากทางสถานีฯ (www.cjrr.com.cn)

ในด้านรายได้จากการโฆษณาณั้้น รายการข่าวถือเป็นช่วงที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้กว้างขวางที่สุด เนื่องจากเป็นรายการที่ได้รับความนิยมสูงสุด นอกจากนี้ รายการข่าวยังมีคุณลักษณะที่สามารถสร้างความเชื่อถือแก่ผู้ชม ทำให้รายการข่าวสามารถสร้างรายได้จากการโฆษณาได้อย่างงดงาม (<http://www.chinesenews.com>) ตัวอย่างที่เพิ่งปรากฏเป็นประจักษ์พยาน คือการรายงานข่าวแบบถ่ายทอดสดช่วงสงครามระหว่างอิรักและสหรัฐอเมริกา ทำให้สถานีโทรทัศน์ CCTV มีรายได้จากการโฆษณาเพิ่มขึ้นถึง 100 ล้านดอลลาร์ หรือเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 30 ในไตรมาสเดียวกันของปี 2545 (www.singaporenews.com)

สำหรับรายการโฆษณาที่ปรากฏทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แม้จะมีสัดส่วนการนำเสนอต่ำที่สุดและมีปริมาณน้อยกว่าประเภทรายการอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ เนื่องจากสถานีโทรทัศน์เป็นสถานีระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเล จึงทำให้ไม่เน้นรายการโฆษณามากนัก แต่รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาสปอตโฆษณาที่ปรากฏทาง CCTV-4 ก็แสดงให้เห็นว่ารายการโฆษณเป็นส่วนหนึ่งของรายการโทรทัศน์ของจีน และเป็นช่องทางหารายได้ของสถานีโทรทัศน์เช่นเดียวกับในประเทศเสรีนิยมทั้งหลาย

จากบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ข้างต้น ทำให้เห็นว่าสื่อมวลชนของจีนในปัจจุบันยังคงเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐที่อยู่ในฐานะเป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อทำหน้าที่ในการหล่อหลอมให้คนในสังคมอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาล โดยเป็นช่องทางในการแถลงนโยบายของรัฐ ซึ่งนโยบายที่สำคัญในปัจจุบันก็คือ การพัฒนาประเทศในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งจากเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการนำเสนอภาพความเจริญของสังคมจีน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมมากกว่าด้านอื่นๆ การให้ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบัน เพื่อให้คนในสังคมจีนได้ติดตามนโยบายการพัฒนาของรัฐ อีกทั้งได้ก้าวให้ทันโลก การหล่อหลอมนโยบายทางการเมืองมิใช่เป้าหมายสำคัญของสื่ออีกต่อไป แต่หัวใจหลักคือ การสร้างสังคมที่มีความทันสมัยและก้าวหน้า ยกกระดับคุณภาพชีวิตของคน อีกทั้งเร่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมจีนในภาพลักษณ์ใหม่แก่นานาประเทศ รวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมและหล่อหลอมความรู้สึกภาคภูมิใจในชนชาติ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทของสื่อมวลชนจีนในการเป็นเวทีให้มวลชนได้แสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ อีกทั้งมีบทบาทในการส่งเสริมการค้าและโฆษณาสินค้าเช่นเดียวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อในโลกเสรีอีกด้วย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 และ

2. เพื่อเข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบัน ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในด้านต่างๆ ตามนโยบายด้านสื่อมวลชนของรัฐบาลจีนผ่านช่องรายการที่นำเสนอภาพประเทศจีนต่อโลกภายนอก

ทั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนและรูปแบบรายการโทรทัศน์ของประเทศจีนภายในขอบเขตของสื่อมวลชนในกำกับของรัฐบาลจีน และเป็นสื่อมวลชนระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเล (CCTV-4) ซึ่งออกอากาศในประเทศไทยทางสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี ยูบีซี ช่อง 58 โดยมีกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีบทสถานนิยม ประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนจีนในยุคก่อนและหลังเปิดประเทศ และแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและประเภทรายการโทรทัศน์

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ รายการทุกรายการที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในระหว่างเดือนมกราคม 2546 ซึ่งพบว่าทั้งหมด 41 รายการ มีลักษณะการออกอากาศหมุนเวียนกันตลอดสัปดาห์ โดยออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งนี้ มีการออกอากาศซ้ำตอนเดิมในบางรายการ ซึ่งปริมาณการออกอากาศซ้ำของแต่ละรายการจะไม่เท่ากัน คือ ตั้งแต่ 1-3 ครั้งต่อ 1 ตอน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญและความต้องการเน้นเนื้อหารายการดังกล่าวแก่ผู้ชมกลุ่ม

เป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือรายการทุกรายการที่ออกอากาศในช่วงเวลาดังกล่าว รายการละ 3 ตอน และเป็นตอนที่ไม่ซ้ำกัน

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ลักษณะการนำเสนอ เนื้อหา และสัดส่วน ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า รายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ประกอบด้วย รายการข่าว รายการสาระความรู้ รายการบันเทิง และรายการโฆษณา ทั้งนี้ CCTV-4 เน้นรายการข่าวเป็นหลัก เนื้อหาข่าวเป็นการแถลงนโยบายของรัฐบาลและทิศทางการพัฒนาประเทศ ตลอดจนแสดงจุดยืนของจีนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนจีนยังคงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารและเป็นตัวแทนรัฐบาลจีนในการแถลงนโยบายทั้งในและระหว่างประเทศ โดยเน้นนโยบายด้านการพัฒนาประเทศ และการต่างประเทศเป็นหลัก ส่วนรายการโทรทัศน์ที่ CCTV-4 ให้ความสำคัญรองลงมา คือ รายการสาระความรู้ เนื้อหาเป็นการนำเสนอสาระความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับประเทศจีนในด้านต่างๆ แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของ CCTV-4 ในการเป็นช่องทางสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงจีนกับสังคมโลก โดยที่สื่อมีบทบาทในการโฆษณาชวนเชื่อและนำเสนอแต่ภาพด้านดีของประเทศจีน นอกจากนี้ CCTV-4 ยังนำเสนอประเภทรายการบันเทิงซึ่งมีเนื้อหาในการเผยแพร่วัฒนธรรม สร้างความรู้สึภภาคภูมิใจในชนชาติแก่คนเชื้อสายจีนทั่วโลก อีกทั้งเป็นช่องทางการปลูกฝังทางจิตวิญญาณต่อการอุทิศตนเพื่อส่วนรวมและเพื่อสร้างสรรค์สังคม ส่วนรายการโฆษณาทาง CCTV-4 มีสัดส่วนการนำเสนอไม่สูงนัก สะท้อนให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศของรัฐบาลจีนไม่เน้นการนำเสนอรายการโฆษณา อย่างไรก็ตาม รายการโฆษณาดังกล่าว แสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบันในการเป็นช่องทางการหารายได้จากโฆษณา ซึ่งมีรูปแบบไม่แตกต่างจากสื่อในประเทศเสรีนิยมทั้งหลาย

การศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีประเด็นสำคัญที่สรุปได้ดังนี้

6.1.1 บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนจีนในกำกับของรัฐบาลยังคงเป็นกระบอกเสียงและเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งเห็นได้จากการที่สื่อมวลชนถูกใช้เป็นช่องทางหลักในการนำเสนอนโยบายของรัฐบาลและเนื้อหาที่สอดคล้องกับนโยบายต่างๆ ทั้งด้านสังคม การพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม รูปแบบการโฆษณาชวนเชื่อของสื่อมวลชนจีนทางสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศ มีลีลาและวิธีการนำเสนอที่แยบคายและนุ่มนวล แตกต่างไปจากอดีตที่ใช้การปลุกเร้าอย่างหนักหน่วงตรงไปตรงมา กล่าวคือ สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังคงนำเสนอเนื้อหาและแนวคิดที่รัฐบาลใช้เป็นกรอบในการบริหารและควบคุมประชาชน รวมทั้งเนื้อหาที่สร้างความชอบธรรมแก่นโยบายของรัฐ โดยใช้วิธีการนำเสนอที่เข้ากับยุคสมัยและมีสีสันน่าสนใจ แทนการยึดยึดตายตัวทางความคิดอย่างในอดีต อีกทั้งนำเสนอทุกวันอย่างต่อเนื่องผ่านประเภทรายการต่างๆ ในปริมาณและความถี่สูงเพื่อให้เนื้อหาของสิ่งที่สื่อนำเสนอแทรกซึมเข้าสู่ความคิดของผู้ชมอย่างนุ่มนวล

การใช้สื่อเป็นช่องทางในการแถลงนโยบายและโฆษณาชวนเชื่อ รวมทั้งสร้างความชอบธรรมแก่นโยบายของรัฐทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ปรากฏมากในรายการข่าวและรายการสาระความรู้ ได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับนโยบายของรัฐและทิศทางการพัฒนาประเทศทั้งทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็นำเสนอภาพสังคมและประชาชนจีนที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว เช่น เนื้อหาด้านการพัฒนาสังคมที่สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ต้องการนำเสนอให้ผู้ชมนอกประเทศเห็นนโยบายการสร้างสังคมกินดีอยู่ดีของรัฐบาลจีนปรากฏในรายการข่าวทางสถานีมากที่สุด อีกทั้งมีการนำเสนอในรูปแบบการรายงานพิเศษในทุกช่วงข่าวประจำวัน โดยมีเนื้อหาที่โฆษณาชวนเชื่อให้เห็นภาพสังคมที่เจริญขึ้นและคนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จนมีระดับมาตรฐานชีวิตใกล้เคียงกับผู้คนในประเทศพัฒนาแล้ว ประชาชนจีนล้วนมีกำลังใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อนและบันเทิง อย่างไรก็ตาม กลับมีการนำเสนอเนื้อหาของประชาชนจีนส่วนที่ยังมีคุณภาพชีวิตเช่นในประเทศกำลังพัฒนาน้อยมาก ซึ่งในความเป็นจริงเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ส่วนในด้านเศรษฐกิจพบว่าข่าวที่นำเสนอด้วยความถี่สูงสุด คือข่าวการขยายธุรกิจและการลงทุนข้ามชาติในประเทศจีน ซึ่งมีเนื้อหาที่นักธุรกิจต่างชาติในจีนแสดงทัศนะด้านบวกต่อการขยายการลงทุนและส่วนแบ่งทางการตลาดในจีน อย่างไรก็ตามพบว่าคำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวถูกพากย์เสียงภาษาจีนทับเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งแตกต่างจากข่าวต่างประเทศที่ CCTV-4 มักให้รับฟังเสียงสดจากแหล่ง

ข้อมูล นอกจากนี้ ในด้านนโยบายการรวมได้หวัน สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 นำเสนอเนื้อหาของจีน ต่อได้หวันอย่างต่อเนื่องผ่านเนื้อหาข่าว รวมทั้งการโฆษณาชวนเชื่อให้เห็นว่าแนวคิดการรวมได้หวัน เป็นความปรารถนาาร่วมกันของประชาชนจีนทั้งประเทศ ตลอดจนนำเสนอภาพความสำเร็จของชาวได้หวันที่มาลงทุนทำธุรกิจหรือตั้งถิ่นฐานในประเทศจีนอย่างต่อเนื่องผ่านรายการสาระความรู้เกี่ยวกับจีน และได้หวัน

ตัวอย่างรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า CCTV-4 เป็นกระบอกเสียงและเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ แต่การโฆษณาชวนเชื่อในปัจจุบันมีวิธีการที่แตกต่างจากในอดีต โดยนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับนโยบายของรัฐ เพื่อสร้างความชอบธรรมต่อนโยบายของรัฐ ขณะเดียวกันก็นำเสนอเนื้อหาดังกล่าว ในรายการประเภทต่างๆ ที่มีรูปแบบการนำเสนอเข้ากับยุคสมัยและเป็นแบบสากล เพื่อมิให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่ากำลังถูกบ่อนสารที่เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ อีกทั้งตอกย้ำนโยบายและแนวคิดของรัฐที่ต้องการเน้นหนักในปริมาณและความถี่สูงเพื่อให้สามารถแทรกซึมสู่ความคิดของผู้ชมอย่างต่อเนื่อง

นอกจากรูปแบบการโฆษณาชวนเชื่อที่พบในรายการข่าวและรายการสาระความรู้ข้างต้นแล้ว ยังพบว่ารายการบันเทิงของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีการนำเสนอเนื้อหาเพื่อสร้างมายาคติเกี่ยวกับความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติ และการเสียสละอุทิศตนเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นการสร้างค่านิยมทางความคิดที่ใกล้เคียงกับในยุคเหมาเจ๋อตงซึ่งต้องการให้คนอุทิศตนเพื่อการสร้างสังคมนิยม แต่ปัจจุบันเป็นการอุทิศตนเพื่อการพัฒนาความก้าวหน้าของด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในชาติดังกล่าว มักพบในเนื้อหาเพลง ส่วนเนื้อหาในการสร้างความรู้สึกเสียสละอุทิศตนเพื่อส่วนรวมมักพบในรายการสัมภาษณ์ศิลปินที่ใช้แนวทางการทำงาน และทัศนคติต่อการอุทิศตนในการทำงานเพื่อประโยชน์แก่สังคมของศิลปินเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตแก่คนในสังคม อย่างไรก็ตาม การนำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะการสร้างมายาคติแก่คนในสังคมของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันที่ปรากฏทาง CCTV-4 มิได้นำเสนออย่างหนักหน่วงและยึดเยียดอย่างการนำเสนอที่มุ่งหล่อหลอมแนวคิดการปฏิวัติให้ฝังอยู่ในสายเลือดของทีมโฆษณาชวนเชื่อของเหมาเจ๋อตง (Mao Zedong Thought Propaganda Teams) อย่างในอดีต แต่ลักษณะการนำเสนอในปัจจุบัน มีการประยุกต์เข้ากับค่านิยมของรายการที่สามารถตอบสนองความต้องการความบันเทิงของผู้ชมไปพร้อมๆ กัน เช่นการนำเสนอเนื้อหาเพลงความรักชาติหนึ่งเพลงควบคู่ไปกับเพลงแนวปัจจุบันที่กำลังได้รับความนิยมอีกหนึ่งเพลง หรือการส่งผ่านแนวคิดความมูมานะเสียสละในการทำงานผ่านคำให้สัมภาษณ์ของศิลปินที่เป็นที่รู้จัก

6.1.2 รูปแบบรายการโทรทัศน์ของจีนทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4

ในด้านรายการโทรทัศน์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่ารายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีทั้งหมด 4 ประเภท คือประเภทรายการข่าว ประเภทรายการสาระความรู้ ประเภทรายการบันเทิง และประเภทรายการโฆษณา การนำเสนอรายการโทรทัศน์ของจีนในปัจจุบัน มีความหลากหลายและมีลักษณะเป็นสากลมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวมากที่สุด รูปแบบการรายงานข่าวมีความรวดเร็วทันสมัย และรายงานความคืบหน้าของสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง มีทั้งรายการสด การวิเคราะห์ และการนำเสนอรายละเอียดในรายการสารคดีเชิงข่าว ส่วนรายการสาระความรู้ และรายการบันเทิง มีการเลียนแบบรูปแบบรายการแบบตะวันตก เลือกเฟ้นผู้ดำเนินรายการที่มีบุคลิกหน้าตาดี โดยมักใช้ผู้ดำเนินรายการหญิง ตกแต่งฉากให้มีความทันสมัย แสดงให้เห็นความต้องการยกระดับมาตรฐานการนำเสนอของสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศสู่ระดับสากล

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า รายการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ยังมีลักษณะการนำเสนอเฉพาะของสื่อมวลชนในประเทศที่ปกครองด้วยระบบสังคมนิยม อีกทั้งมีข้อจำกัดในการนำเสนอหลายประการ ดังนี้

การนำเสนอรายการข่าว

รายการข่าวของจีนเน้นเนื้อหาด้านการพัฒนาประเทศด้านสังคมและเศรษฐกิจ เนื้อหาที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศทาง CCTV-4 จะนำเสนอในปริมาณและความถี่สูง อีกทั้งมีวิธีการนำเสนอที่หลากหลาย อาจกล่าวได้ว่ารายงานข่าวของ CCTV-4 ยังมีใช้การรายงานสถานการณ์ที่แท้จริงในประเทศอย่างตรงไปตรงมาทั้งหมด เนื่องจากสิ่งที่นำเสนอล้วนเป็นภาพด้านดีของประเทศจีน เป็นภาพความเจริญและการขยายตัวของสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นไปตามทิศทางนโยบายของรัฐบาล เหตุการณ์ทั่วไปในสังคมล้วนเป็นความสงบเรียบร้อย ชาวอาชญากรรมมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นว่าทางการเงินสามารถจัดการและควบคุมสถานการณ์ได้เรียบร้อยดี ดังนั้นจึงไม่มีการนำเสนอข่าวในด้านลบหรือเหตุการณ์รุนแรงในสังคมจีนเลย แสดงให้เห็นว่าสถานีโทรทัศน์ของจีนยังคงมีข้อจำกัดในการนำเสนอข่าวให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ อีกทั้งมีอาจนำเสนอภาพด้านลบหรือเหตุการณ์ไม่สงบเรียบร้อยใดๆ ได้

นอกจากนี้ ในการรายงานข่าวการเมืองทาง CCTV-4 ยังแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนจีนยังมีอาจนำเสนอเนื้อหาในเชิงวิพากษ์วิจารณ์นโยบายและการทำงานของพรรคและรัฐบาลได้ ใน

ทางตรงกันข้าม สื่อมีหน้าที่ต้องนำเสนอเนื้อหาที่สนับสนุนนโยบายของรัฐและพรรค นำเสนอภาพภารกิจการทำงานของผู้นำ ตลอดจนนโยบายถ้อยแถลงจากทางการ

ในด้านข่าวต่างประเทศ สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 เน้นรูปแบบการนำเสนอที่รวดเร็ว ชับไว เกาะติดความคืบหน้าของสถานการณ์ แสดงให้เห็นการพัฒนาด้านการรายงานข่าวและยกระดับมาตรฐานการรายงานข่าวของสถานีระหว่างประเทศสู่ระดับสากล อย่างไรก็ตาม เนื้อหาและการนำเสนอข่าวต่างประเทศของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 แสดงให้เห็นว่า CCTV-4 เป็นช่องทางของรัฐบาลจีนในการแสดงท่าทีและจุดยืนของจีนในเวทีระหว่างประเทศ ทั้งนี้ พบว่าการรายงานข่าวต่างประเทศที่ต้องนำเสนอความเห็นที่ขัดแย้งหรือท่าทีที่ไม่เห็นด้วยของรัฐบาลจีนนั้น สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มิได้นำเสนอเนื้อหาที่ไม่เห็นด้วยของจีนโดยตรง แต่มีวิธีในการแสดงท่าทีของจีนแบบไม่เผชิญหน้าให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงหรือทำลายความสัมพันธ์ ยกตัวอย่างกรณีความขัดแย้งระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกาและประเทศอิรัก ซึ่งผู้นำสหรัฐอเมริกาแสดงจุดยืนในการทำสงครามกับอิรัก ทั้งนี้ สถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีวิธีการนำเสนอที่แสดงให้เห็นท่าทีของรัฐบาลจีนที่ไม่สนับสนุนการทำสงครามของสหรัฐอเมริกาด้วยการนำเสนอความเห็นของผู้นำจีนที่ต้องการให้ทุกฝ่ายอยู่ภายใต้มติขององค์การสหประชาชาติด้วยความถี่ไม่สูงนัก แต่เน้นหนักการนำเสนอภาพความเห็นของผู้นำประเทศต่างๆ ที่คัดค้านการทำสงคราม รวมทั้งบรรยากาศการต่อต้านสงครามทั่วโลกในปริมาณและความถี่สูง ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันมีบทบาทในการนำเสนอข่าวต่างประเทศที่อยู่ในแนวทางกระชับมิตร และมีควรนำเสนอเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งรุนแรงกับนานาประเทศ

การนำเสนอรายการสาระความรู้

รายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 มีเนื้อหาที่นำเสนอสาระที่เป็นประสบการณ์และเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศจีนแก่ผู้ชมภายนอกประเทศ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศจีนในด้านต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื้อหาเกี่ยวกับประเทศจีนในรายการสาระความรู้ทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ล้วนเป็นการนำเสนอแต่ภาพด้านดีของสังคมจีนทั้งสิ้น เพื่อให้ผู้ชมภายนอกประเทศจีนได้รู้จักและเข้าใจสังคมจีนในแง่มุมที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เช่น การพัฒนาความเจริญด้านสังคมและเศรษฐกิจ การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมจีน เป็นต้น ทั้งนี้ แม้จะพบว่าเนื้อหาส่วนหนึ่งในรายการสาระความรู้ทาง CCTV-4 จะเป็นการนำเสนอเรื่องราวปัญหาในสังคมและประเทศจีน แต่เนื้อหาที่นำเสนอดังกล่าวล้วนเป็นปัญหาที่ตอกย้ำแนวคิดการพัฒนาสังคม

ของจีน เนื่องจากเป็นภาพปัญหาที่พบในสังคมเมืองต่างๆ ไป และยังมีประเด็นปัญหาที่แท้จริงของสังคมจีน

การนำเสนอสาระความรู้เกี่ยวกับประเทศจีนทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 จึงมีลักษณะเป็นการนำเสนอภาพประเทศจีนเพียงด้านเดียว ซึ่งเป็นภาพด้านดีตามที่รัฐบาลจีนมีนโยบายในการนำเสนอต่อผู้ชมภายนอกประเทศ

การนำเสนอรายการบันเทิง

รายการบันเทิงทาง CCTV-4 แม้จะมีความหลากหลายและมีการเลียนแบบรูปแบบรายการจากต่างประเทศ เช่น รายการมิวสิกวิดีโอ รายการสัมภาษณ์ศิลปิน เป็นต้น แต่โดยเนื้อหาแล้ว ยังมีใช้รายการบันเทิงร้อยเปอร์เซ็นต์ กล่าวคือ รายการบันเทิงของ CCTV-4 ล้วนแฝงไว้ด้วยเนื้อหาด้านวัฒนธรรมและความหมายเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในชาติ และปลูกฝังจิตวิญญาณให้มีความนิยมด้านการเสียสละและอุทิศตนเพื่อส่วนรวม โดยผ่านช่องทางการสื่อสารคือการใช้สื่อมวลชนเป็นเวทีสาธารณะให้คนในสังคมได้แสดงทัศนะ ถ่ายทอดประสบการณ์ และความรู้สึกเพื่อการสร้างกำลังใจและสร้างสรรค์สังคมร่วมกัน ดังนั้นจึงไม่พบรายการบันเทิงแบบที่มุ่งเน้นแต่ความสนุกสนานโดยมิได้มีคุณค่าหรือประโยชน์แก่ผู้ชมเลยสักรายการเดียว นอกจากนี้ รายการบันเทิงของจีนยังไม่อาจนำเสนอรายการที่สร้างความสนุกสนานจากภาพหรือคำพูดที่มีเนื้อหาในทางลามกอนาจาร หรือมีความหมายในเชิงสองแง่สองง่าม รายการบันเทิงของจีนจึงมีลักษณะเฉพาะและข้อจำกัดในการให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินควบคู่ไปกับการสร้างสีสันทางวัฒนธรรมและหล่อหลอมค่านิยมของสังคมแก่ผู้ชม

การนำเสนอรายการโฆษณา

โฆษณาในรายการโทรทัศน์ของจีน แม้จะได้รับอนุญาตให้ออกอากาศได้อย่างแพร่หลายในยุคหลังเปิดประเทศเป็นต้นมา แต่การศึกษารูปแบบการโฆษณาของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 พบว่ามีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างจากรูปแบบโฆษณาในรายการโทรทัศน์ในประเทศเสรีนิยม กล่าวคือ สปอตโฆษณาของ CCTV-4 มีจุดเน้นที่ตัวผลิตภัณฑ์สินค้าและชื่อบริษัทผู้ผลิตมากกว่าการดำเนินเรื่องของภาพยนตร์โฆษณาที่น่าสนใจ สปอตโฆษณาสินค้าทาง CCTV-4 ส่วนใหญ่จึงมีรูปแบบเพียงการแนะนำหน้าตาผลิตภัณฑ์และชื่อบริษัทผู้ผลิตเท่านั้น นอกจากนี้ ประเภทผลิตภัณฑ์ที่โฆษณามักพบว่ามีหลายหลายมากนัก โดยมากเป็นสินค้าประเภทรถยนต์ รถบรรทุก เครื่องจักร วัสดุ

สร้างบ้าน โทรศัพท์มือถือ อาหาร เสื้อผ้า สุรา บุหรี่ แต่ไม่พบสินค้าแฟชั่น หรือสินค้าฟุ่มเฟือยมากนัก อย่างไรก็ตาม สถานีโทรทัศน์ของจีนยังไม่อนุญาตให้มีการโฆษณาสินค้าบางประเภท ที่พบทาง CCTV-4 คือไม่อนุญาตให้มีการโฆษณาบุหรี่ ซึ่งผู้ประกอบการมักจะหลีกเลี่ยงโดยการขึ้นเพียงชื่อบริษัทผู้ผลิตบุหรี่ และนำเสนอภาพและเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวกับบุหรี่

ส่วนลักษณะเฉพาะของรายการโฆษณาทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ประการสุดท้ายคือไม่พบรูปแบบของโฆษณาแฝงในรายการต่างๆ การโฆษณาจะปรากฏในรูปแบบสปอตโฆษณาในช่วงต่างๆ ของรายการที่กำหนดช่วงเวลาการออกอากาศไว้อย่างชัดเจนแล้วเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.1.3 สรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันที่อยู่ภายใต้กรอบการเมืองแบบสังคมนิยมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผ่านรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4

จากที่กล่าวไปแล้วตั้งแต่ต้นแล้วว่า กรอบทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละประเทศ และสื่อมวลชนในประเทศจีนเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเนื่องจากดำเนินงานภายใต้กรอบกำหนดทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ขัดแย้งกัน การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนผ่านรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และประเภทรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ในงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้สามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีบรรทัดฐานเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทิศทางของกลุ่มทฤษฎีที่เหมาะสมกับบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมผสมผสานกับทุนนิยมได้ว่า สื่อมวลชนจีนในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นธุรกิจทุกภาคในประเทศภายหลังที่จีนเปิดประเทศเป็นต้นมา การเปิดประเทศจีนออกสู่สังคมโลกทำให้วิทยาการ เทคโนโลยี วัฒนธรรม และแนวคิดแบบตะวันตกหลังไหลเข้าสู่จีน ผลกระทบดังกล่าวปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในรายการโทรทัศน์ระหว่างประเทศของจีน ดังจะเห็นได้ว่ารูปแบบรายการโทรทัศน์ทางสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศหรือ CCTV-4 มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอภาพลักษณ์ของจีนที่พัฒนาสู่ความเป็นสากล มีการเลียนแบบรูปแบบรายการจากต่างประเทศ ในหลายรายการ ที่เห็นได้ชัดคือวัฒนธรรมการนำเสนอข่าวที่เปลี่ยนแปลงไป คือเน้นการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นเรื่องใกล้ตัวของผู้ชมมากกว่าการนำเสนอข่าวทางการเมือง ให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวที่รวดเร็วฉับไวและสดใหม่ทันเหตุการณ์ โดยเฉพาะการรายงานสถานการณ์ในต่างประเทศ ลักษณะของรายการโทรทัศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวล้วนเป็นอิทธิพลที่สื่อโทรทัศน์ของจีนได้รับภายหลังที่จีนเปิดประเทศและหันมาใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นต้นมา

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การแข่งขันในระบบกลไกตลาด มีผลให้วงการสื่อมวลชนของจีนพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากต้องมีการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอเพื่อพร้อมรับกับสภาวะการแข่งขัน สถานีโทรทัศน์ในกำกับของรัฐเองก็ได้รับผลกระทบจากปัจจัยดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านรูปแบบรายการและศักยภาพการนำเสนอข่าวดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น นอกจากนี้ ปัจจัยเศรษฐกิจแบบทุนนิยมดังกล่าว ยังส่งผลให้สื่อมวลชนของจีนมีบทบาทหน้าที่ที่สนองตอบภาวะการแข่งขันทางธุรกิจในประเทศเช่นเดียวกับสื่อมวลชนในประเทศทุนนิยมเสรีทั้งหลาย โดยมีบทบาทในการส่งเสริมการค้าและโฆษณาสินค้า ตลอดจนเป็นช่องทาง

การหารายได้ของสถานีโทรทัศน์เอง นอกจากนี้ ยังมีบทบาทหน้าที่ที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อแบบเสรีนิยมในการเป็นช่องทางแสดงนานาชาติ และนำเสนอความคิดที่หลากหลายจากมุมมองต่างๆ ของคนในสังคม ซึ่งถือเป็นบทบาทของสื่อที่เปลี่ยนแปลงไปจากบทบาทสื่อในยุคสังคมนิยมแบบเคร่งครัด

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ของสื่อดังกล่าวยังมีข้อจำกัดตามหลักเกณฑ์ของสื่อมวลชนในประเทศสังคมนิยม โดยจะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนของจีนยังมีใช้เวทีเพื่อการแสดงทัศนะที่เปิดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเสรี สื่อมวลชนยังมีอาจวิพากษ์วิจารณ์หรือนำเสนอสิ่งใดตามความคิดเห็นของตนโดยที่ขัดแย้งกับแนวทางของรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์ได้ นอกจากนี้ การนำเสนอทัศนะที่หลากหลายผ่านทางรายการโทรทัศน์ กลับพบว่ามีข้อปัญหาที่แท้จริงของสังคมจีน แต่มีเนื้อหาที่นำเสนอให้สอดคล้องกับแนวทางในการนำเสนองานภาพประเทศจีนของรัฐ ดังนั้นสื่อมวลชนจีนในปัจจุบันจึงมีบทบาทในเชิงบวกในการสร้างสรรค์สังคม และผลักดันให้บรรลุจุดหมายทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ เปลี่ยนแปลงสังคมและเศรษฐกิจไปในทิศทางที่วางไว้ ซึ่งสื่อยังถูกควบคุมดูแลโดยรัฐและพรรค ที่เห็นได้ชัดคือ CCTV-4 เป็นกระบอกเสียงสำคัญในการแถลงนโยบายรัฐบาลจีนต่อผู้ชมภายนอกประเทศ เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม หล่อหลอมและปลูกปั้นสังคมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันของประเทศ และนำเสนอภาพที่ดีของประเทศจีนแก่สังคมโลก

ผลการศึกษาที่พบในรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ข้างต้นจึงแสดงให้เห็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของสื่อมวลชนจีนซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการส่งเสริมการแข่งขันในระบบกลไกตลาด การเปิดประเทศเพื่อรับวิทยาการและแนวคิดจากภายนอก รวมทั้งเป้าหมายในการพัฒนาและยกระดับความเจริญของจีนในด้านต่างๆ ซึ่งทั้งหมดส่งผลให้สื่อมวลชนของจีนในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่บางด้านที่ประยุกต์ปรับตัวเข้ากับลักษณะของสื่อในประเทศทุนนิยมเสรี อย่างไรก็ตาม ในด้านภาระหน้าที่ต่อสังคมและรัฐ เห็นได้ชัดว่าสื่อมวลชนจีนยังคงมีขอบเขตและข้อจำกัดของบทบาทและหน้าที่ภายในปัทสนานของสื่อมวลชนในประเทศสังคมนิยม โดยมีลักษณะเฉพาะของสื่อในประเทศที่มีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไปพร้อมๆ กับการสร้างความเจริญแก่สังคมในแบบสังคมนิยมซึ่งยังคงมีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีน สื่อมวลชนของจีนจึงมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างไปจากสื่อมวลชนในประเทศอื่น ซึ่งมีพลังอย่างสูงในการผลักดันความเจริญของประเทศทั้งด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

ระบบการเมืองการปกครองและระบบเศรษฐกิจเป็นปทัสถานในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ซึ่งมีผลให้สื่อมวลชนจีนผูกติดกับอำนาจและทิศทางการปกครองของผู้นำในแต่ละยุคสมัย ในยุคที่เน้นเรื่องอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนของจีนเป็นกระบอกเสียงหลักในการสร้างสังคมนิยมตามลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อที่ผู้นำจีนนำระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาใช้ สื่อมวลชนจีนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมให้มีทันสมัยและกระชับมิตรกับนานาประเทศ มาถึงยุคปัจจุบัน หากพิจารณาจากรายการโทรทัศน์ จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนของจีนมีวิวัฒนาการที่ก้าวมาไกลจากอดีตเป็นอันมาก แต่บทบาทหน้าที่ของสื่อยังคงดำเนินอยู่บนเส้นทางที่ปู้ด้วยนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจ

ในด้านบทบาทหน้าที่ของสื่อ ผลการศึกษารูปแบบการนำเสนอและเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่ปรากฏทางสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ทำให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางการนำเสนอสารที่สำคัญ คือการเดินหน้าพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีทิศทางที่ชัดเจนในการสร้างสังคมกินดีอยู่ดี พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม และยกสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของจีนในเวทีโลก เนื้อหาที่ปรากฏในรายการทั้งหลายล้วนสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันดังกล่าว ส่วนในด้านรูปแบบรายการโทรทัศน์ของจีนก็มีพัฒนาการที่ปรับเปลี่ยนขึ้นตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของสื่อมวลชนจีนที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยทางการเมืองที่ฝ่ายผู้ปกครองเองก็ผลักดันการปฏิรูปสื่อ โดยเฉพาะการผลักดันสู่ระบบกลไกตลาดซึ่งจะทำให้เกิดการแข่งขันและพัฒนา อีกทั้งสร้างวัฒนธรรมการนำเสนอข่าวต่อผู้ชมแก่สื่อแบบใหม่ โดยให้นำเสนอกิจกรรมของผู้นำทางการเมืองเพียงเล็กน้อย แต่ให้เน้นการนำเสนอเนื้อหาข่าวด้านเหตุการณ์ในสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ และเรื่องของมวลชนเป็นหลัก รวมทั้งให้เพิ่มคุณลักษณะของข่าวที่สอดคล้องกับความเป็นจริง มีพลังในการดึงดูดและโน้มน้าวใจแทนการนำเสนอแบบเดิมๆ ข่าวในปัจจุบันควรมีบทบาทหน้าที่ในการชี้นำสังคมที่ถูกต้อง กล่าวคือเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของมวลชน สร้างความเข้าใจต่ออุดมการณ์ความตั้งใจของพรรค และขณะเดียวกันก็นำเสนอเสียงสะท้อนของประชาชน นำเสนอข่าวที่มีคุณค่าและเป็นเรื่องใกล้ตัวมวลชนให้มากที่สุด (chinesenewsnet.com, 2003) และอีกส่วนเป็นผลมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะระบบการแข่งขันทางกลไกตลาด รวมทั้งอิทธิพลของวัฒนธรรมจากภายนอก ซึ่งทั้งการผลักดันจากเบื้องบน

และการกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการย่างก้าวและเติบโตของสื่อมวลชนของจีน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยที่สนับสนุนทั้งสองจะทำให้สื่อของจีนพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะในด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ชมทั้งด้านข่าวสาร ความรู้ และความบันเทิง ประชาชนจีนจะต้องมีทางเลือกในการรับข้อมูลข่าวสารที่มีความเที่ยงตรงแม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งเห็นได้จากรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่ผ่านการกลั่นกรองน้อยลง และนิยมการรายงานสด นอกจากนี้ สื่อยังเป็นเวทีที่เปิดกว้างยิ่งขึ้นสำหรับการแสดงทัศนะต่อการพัฒนาสังคมร่วมกัน ผู้ชมสามารถแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกได้มากยิ่งขึ้น แนวทางและผลที่ปรากฏในปัจจุบันดังกล่าวถือเป็นนิมิตหมายอันดีต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสื่อ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับสำนักกำกับทิศทางของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐและมวลชน เนื่องจากเมื่อสื่อได้รับการส่งเสริมและผลักดันให้มีการแข่งขันมากขึ้น มีเสรีมากขึ้นแล้วนั้น สื่อจะตอบสนองความต้องการและประโยชน์ที่แท้จริงแก่มวลชนได้เพียงใดอีกทั้งขึ้นอยู่กับความจริงใจของรัฐในด้านนโยบายการใช้สื่อ

การศึกษารายการโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งเป็นสื่อในกำกับของรัฐ แสดงให้เห็นนโยบายต่อสื่อมวลชนของจีน ซึ่งเน้นบทบาทในด้านการพัฒนาประเทศและสังคม การสร้างสังคมกินดีอยู่ดี การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน และการยกสถานะของจีนในเวทีโลกแล้ว แนวทางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนในกำกับของรัฐในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ รัฐจะมีความจริงใจและจริงจังในการผลักดันการปฏิรูปสื่อ รวมทั้งการเปิดให้สื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาสังคมและประเทศสำหรับมวลชนได้อย่างแท้จริงเพียงใด ยังเป็นเรื่องที่ต้องจับตามองต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบรายการโทรทัศน์และบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนจีนในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษาผ่านทางรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ CCTV-4 ซึ่งเป็นช่องรายการระหว่างประเทศเพื่อผู้ชมชาวจีนโพ้นทะเลในกำกับของรัฐบาลเท่านั้น ทำให้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของสื่อภายในขอบเขตที่จำกัดเพียงสื่อระหว่างประเทศของรัฐบาลเท่านั้น ดังนั้นหากมีการศึกษาเพิ่มเติมและได้ศึกษาต่อไปถึงรูปแบบรายการโทรทัศน์และบทบาทหน้าที่ของสื่อทางสถานี

โทรทัศน์ส่วนกลางช่องอื่นๆ ก็จะทำให้เข้าใจรูปแบบรายการโทรทัศน์และบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน
จีนที่มุ่งสื่อสารกับประชาชนในประเทศได้ดียิ่งขึ้น หรือหากมีการศึกษารูปแบบรายการโทรทัศน์ทาง
สถานีโทรทัศน์เชิงพาณิชย์อื่นๆ ในประเทศจีนแล้ว ก็จะได้ภาพของสื่อมวลชนจีนที่ชัดเจนและลึกซึ้ง
ยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมประชาสัมพันธ์. บทความบางเรื่องจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย. พระนครฯ. กรมประชาสัมพันธ์, 2509.

กาญจนา แก้วเทพ. การวิเคราะห์สื่อ : แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

จุลชีพ ชินวรรณ. จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง. การเมืองสารานุกรมรัฐประชาชน : อดีต ปัจจุบันอนาคต. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ณรงค์ สมพงษ์. สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

ปารณีย์ จันทร์กุล. การเสนอข่าวโลกตะวันตกและโลกตะวันออกของสำนักข่าวต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชา 16419 การจัดการวิทยุโทรทัศน์. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.

มาณวิภา ตันติสุกฤต. การผลิตรายการโทรทัศน์. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528.

วิภา อุดมฉันท. สื่อมวลชนจีนในยุคเปิดประเทศ. จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง, 78-113. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

วิภา อุดมฉันท. สื่อสารมวลชนในสังคมจีน. วารสารเอเชียปริทัศน์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (เดือนกันยายน-ธันวาคม 2532) : 62-75.

ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน : Mass Communication Theory. ของเดนิส แมคเคเวล, ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ศุภรัศมี ลีติกุลเจริญ. ทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.

สมควร กวียะ. การสื่อสารมวลชน : บทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ. ชุดตำราวิชาการ สารศาสตร์. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2539.

สมควร กวียะ. สื่อมวลชนดลชีวิต. กรุงเทพฯ : แก้วน้ำ, 2540.

อรนุช เลิศจรรยาภักษ์. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

อุฬาร เนื่องจางค์. สื่อมวลชน วิทยุ-โทรทัศน์. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2520.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Dunnett, Peter J.S. The world television industry : an economic analysis. London :
Routledge, 1990

Lee, Chin-Chuan. Voices of China : the interplay of politics and journalism. New York :
Guilford Press, 1990.

Lu, Jing Yu. The Structure and Function of Chinese Television 1979-1989. In Media
Reform in China, 1990, pp. 69-87.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาจีน

สถานทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย. สภาพการณ์กิจการสื่อสารมวลชนจีน.
เอกสารเผยแพร่จากสถานทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย ปี 2545

Zhang Hai Chao. TV China. Beijing: Beijing Guangbo Xueyuan Chubanshe, 2001.

Zhong, Xin. China 2002. Beijing: Xinxing Chubanshe, 2002, pp. 52-53.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เว็บไซต์

<http://www.cctv.com>

<http://www.cctv.com/news/ttxw/20020831/100048.html>

<http://www.cctv.com/west/pddt/01.html>

<http://www.cctv.com/taiwan/20021228/100205/shtml>

<http://www.cctv.com/west/pddt/01.html>

<http://www.chinesenewsnet.com>

<http://www.cjr.com>

<http://www.gwm.com>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวแสนดี สีสุทธิโพธิ์ เกิดวันที่ 26 พฤศจิกายน 2520 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม สาขาวิชาภาษาจีนกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2542 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี 2544 ปัจจุบันปฏิบัติงานด้านแปลล่ามภาษาจีนกลาง ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่สื่อสารองค์กร บริษัทแปซิฟิก แอสเซ็ทส์ จำกัด (มหาชน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย